

Hege Holth Johannessen

Idrett med handikap?

En kvalitativ studie av hvordan idrettsdeltagelse påvirker selvforståelsen til unge kvinner med nedsatt bevegelsesevne

Masteroppgave i helsevitenskap

Trondheim, november 2009

NTNU

Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse

Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap

Forord

Først og fremst vil jeg sende en stor takk til de elleve idrettsutøverne som har stilt opp i denne studien. Takk for at dere tok dere tid til å møte meg, og at dere delte så rikt av deres tanker og erfaringer med meg.

En stor takk rettes til min veileder, Borgunn Ytterhus. Hjelp har du gitt, helt fra idéstadiet til ferdig produkt. Takk for all faglig støtte og gode veiledningstimer.

Ønsker også å sende en takk til deg som arbeider i et forbund under Norges idrettsforbund. Takk for at du, uten noen gang å ha møtt meg, brukte av din tid til å hjelpe meg i min søken etter informanter. Navn kan ikke nevnes, men du vet hvem du er. Tusen takk.

”Jentene på lesesalen”, dere fortjener en stor takk. Det er vanskelig å forestille seg hvordan dagene hadde vært uten dere. Takk for at dere har vært der, dag ut og dag inn. Vi har delt frustrasjoner og motgang, og ikke minst gleder og fremgang. Takk for alle lyspunktene i hverdagen.

Til slutt, men ikke minst, vil jeg sende en takk til Knut Sveinung. Takk for at du, gjennom hele denne prosessen, har vært der. Du har lest korrektur, kommet med innspilt, oppmuntret og støttet. Tusen takk.

Trondheim, 27. november

Hege Holth Johannessen

Innholdsfortegnelse

FORORD	I
INNHOLDSFORTEGNELSE.....	III
SAMMENDRAG	V
KAPITTEL 1: INNLEDNING.....	1
1.1 BAKGRUNN.....	1
1.2 FORSKNINGSSPØRSMÅL.....	3
1.3 DISPOSISJON.....	4
KAPITTEL 2: BEGREPSAVKLARING OG TEORI	7
2.1 FORSTÅELSE AV FUNKSJONSHEMMING.....	7
2.1.1 Den medisinske modellen	7
2.1.2 Den sosiale modellen	8
2.1.3 Denne studiens forståelse av funksjonshemming.....	9
2.2 IDENTITETSBEGREPET	9
2.2.1 Studiens anvendelse av identitetsbegrepet	11
2.2.2 Signifikante andre - George Herbert Mead	12
2.2.3 Stigmatisering - Erving Goffman.....	12
2.3 IDENTITET SOM FUNKSJONSHEMMET?	14
KAPITTEL 3: KUNNSKAPSSTATUS PÅ FELTET	17
3.1. UNGDOMSTID OG SELVFORSTÅELSE	17
3.1.1 Ungdom med nedsatt funksjonsevne og selvforståelse	18
3.1.2 Selvforståelse, funksjonshemming og kjønn.....	19
3.2 IDRETTSDELTADELSE	19
3.3 HVORDAN PÅVIRKER IDRETTSDELTADELSE SELVFORSTÅElsen TIL PERSONER MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE?	20
3.4 LAVERE IDRETTSDELTADELSE BLANT UNGDOM MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE	23
3.4.1 Hvorfor er idrettsdeltagelsen lavere for ungdom med nedsatt funksjonsevne?.....	24
3.4.2 Når man i tillegg er jente.....	25
3.5 IDRETT FOR FUNKSJONSHEMMEDE	27
3.5.1 Integreringsprosessen i norsk idrett.....	28
3.5.2 Evaluering av integreringsprosessen	29
KAPITTEL 4: METODOLOGI OG FORSKNINGSDESIGN.....	31
4.1 METODEBEGRUNNELSE	31
4.1.1 Vitenskapelig forankring.....	31
4.1.2 Kvalitativ forskning	32
4.1.3 Fenomenologi.....	32
4.1.4 Kvalitativt intervju	33
4.2 UTVALG.....	34
4.2.1 Inklusjonskriterier.....	34
4.2.2 Rekrutteringsprosedyrer.....	34
4.2.3 Beskrivelse av utvalget.....	35
4.3 DATAINNSAMLING	36
4.3.1 Utarbeidelse av intervjuguide.....	36
4.3.2 Gjennomføring av intervju	37
4.3.3 Dataregistrering	38
4.4 DATAANALYSE	39
4.4.1 Forforståelse	39
4.4.2 Fremgangsmåte	40
4.5 METODEKRITIKK - GYLDIGHET OG TROVERDIGHET	41
4.6 ETISKE BETRAKTNINGER.....	43
4.6.1 Informert samtykke.....	43
4.6.2 Konfidensialitet.....	43
KAPITTEL 5: IDRETTSDELTADELSE OG SELVFORSTÅELSE.....	45
5.1 "EGENTLIG HAR HELE MEG VÆRT DANS FØR"	45

5.1.1 Identiteten påvirkes av hva man gjør	45
5.1.2 Funksjonshemmet - også en del av identiteten	47
5.2 "VI BØR IKKE VÆRE SÅ HJELPELØSE SOM NOEN TROR AT VI ER"	49
5.2.1 Opplevelse av stigmatisering	49
5.2.2 Deltagelse i idrett kan utfordre stigma	51
5.3 "Å LYKKES GJØR NOE MED EN"	53
5.3.1 Opplevelse av mestring	53
5.3.2 Fysisk aktivitet kan øke selvstendighet	55
5.3.3 Idrett kan synliggjøre funksjonsnedsettelsen	56
5.4 "DU FØLER AT DU ER MED PÅ NOE"	57
5.4.1 Idrett øker deltagelse:	57
5.4.2 Å treffe andre unge med nedsatt funksjonsevne:	58
5.5 OPPSUMMERING	60
KAPITTEL 6: MULIGHETER OG BARRIERER FOR IDRETTSDELTADELSE	61
6.1 "DET ER EN ARENA HVOR JEG IKKE HAR NOE Å GJØRE"	61
6.1.1 Idrettsarenaen – en uaktuell arena?	61
6.2 "HVIS DET HADDE VÆRT MER SYNLIG I MEDIA, SÅ HADDE IKKE FOLK BLITT SÅ OVERRASKET"	64
6.2.1 Mediedekning av idrettsutøvere med nedsatt funksjonsevne	64
6.3 "DET ER KANSKJE DET AT ANDRE TAR DET SERIØST OG"	67
6.3.1 Likeverdige betingelser	67
6.4 "DET ER DET Å FINNE DET"	70
6.4.1 Synlighet av idrettstilbud	70
6.4.2 Rekrutteringskanaler	71
6.5 OPPSUMMERING	72
KAPITTEL 7: HVORDAN PÅVIRKER IDRETTSDELTADELSE SELVFORSTÅElsen TIL JENTER MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE?	75
7.1 HVA FORTELLER FUNNENE?	75
7.1.1 Funksjonsnedsettelse påvirker selvforståelse	75
7.1.2 Kjønn påvirker selvforståelse	77
7.1.3 Idrettsdeltagelse øker selvforståelse	77
7.1.4 Negative aspekter ved idrettsdeltagelse svekker selvforståelse	78
7.1.5 Om å begrense de negative aspektene ved idrettsdeltagelse	78
7.1.6 Implikasjoner for videre forskning	80
7.2 AVSLUTTENDE KOMMENTAR	80
REFERANSER.....	83
VEDLEGG 1 – 5.....	89

Sammendrag

Hensikten med denne oppgaven var å undersøke hvordan idrettsdeltagelse påvirker selvforståelsen til unge kvinner med nedsatt bevegelsesevne. Kvalitative dybdeintervju ble gjennomført med elleve kvinnelige idrettsutøvere i alderen 14-24 år. Dataene ble analysert ved hjelp av fenomenologisk analysetilnærming. Funnene indikerer at idrettsdeltagelse har betydningsfull innvirkning på hvordan jenter med funksjonsnedsettelse opplever seg selv. Idrett kan fremme positiv identifikasjon, øke mestringfølelse og graden av deltagelse. Det ser imidlertid ut til at erfaringer av negative opplevelser innen idretten kan begrense de positive aspektene ved idrettsdeltagelsen.

”Selv om man er funksjonshemmet, så kan man faktisk drive med idrett. Og man kan gjøre andre ting. Man er ikke en grønnsak, for å si det sånn. For jeg tror mange har det inntrykket, at hvis man er funksjonshemmet så kan man ikke gjøre så mye. Det er kanskje på tide at det blir litt mer åpenhet om det i samfunnet”

- Malin -

Kapittel 1: INNLEDNING

Denne oppgaven setter fokus på funksjonshemming, jenter og idrett. I mine øyne et meget viktig tema som har fått alt for liten oppmerksomhet, både innenfor forskning spesielt og i samfunnet generelt. Jeg ønsker å utfordre deg som leser dette til å overveie følgende spørsmål: ”Hvor mange kvinnelige idrettsutøvere med nedsatt funksjonsevne kan du navnet på?” og ”Hvor stor sannsynlighet er det, hvis du møter en jente med nedsatt bevegelsesevne på vei et sted, at du tenker; hun er sikkert på vei til trening?”

Jenter med funksjonsnedsettelse kan oppleve å bli avskrevet som idrettsutøvere, på bakgrunn av at de ikke passer inn i den ”maskuline” og ”funksjonsfriske” idretten. Man kan si de har et ”dobbelte handikap”; de er både jenter og ”funksjonshemmede” (Anderson, Wozencroft & Bedini, 2008).

Dette har vært inspirasjonskilden til å skrive denne oppgaven som har fått tittelen ”idrett med handikap?”. En underlig tittel synes du kanskje, da ”handikap” er et begrep som for lengst er byttet ut med begreper som ”funksjonsnedsettelse”, ”nedsatt funksjonsevne” og ”funksjonshemming”. I offentlige føringer og uttalelser stemmer dette, men på folkemunnet og særlig i kombinasjon med idrett er det annerledes. ”Handikapidrett” er nok fortsatt det mest kjente og brukte begrepet som illustrerer idrett for personer med nedsatt funksjonsevne. Tittelen ”idrett med handikap?” er valgt benyttet av to ulike årsaker: For det første peker den mot at idrettsaktivitet kan oppleves som noe paradoksalt, hvor den ”aktive idretten” står i misforhold til den ”passive funksjonshemmingen”. For det andre henspiller den til handikapbegrepets synonymer som *mangler*, *minus*, *lyte* og *hindringer*. Tittelen antyder at idrett for jenter med funksjonsnedsettelse kan komme til kort, og oppfattes som en underlegen idrett.

1.1 Bakgrunn

Det er en samfunnsmessig erkjennelse at personer med nedsatt funksjonsevne ikke har de samme mulighetene som andre borgere. Den nye diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, som trådte i kraft januar 2009, er et tydelig tegn på dette. Formålet med loven er å sikre alle

mennesker, uavhengig av funksjonsevne, like muligheter og rettigheter til samfunnsdeltagelse (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, 2008). Helt siden begynnelsen på 1980 tallet har Norge hatt et politisk mål om full deltagelse og likestilling for personer med nedsatt funksjonsevne (Grue, 2004). Målsettingen innebærer at mennesker med funksjonsnedsettelse skal ha de samme valgmulighetene som andre, innen blant annet arbeid, utdanning, kultur og fritid.

De overordnede politiske målsettingene på kultur- og fritidsområdet i Norge følger FNs standardregler for like muligheter for mennesker med funksjonshemming (FN, 1993; Dokumentasjonssenteret, 2007). Reglene bygger på de internasjonale menneskerettighetene og har til nå kun vært retningsgivende. I 2006 vedtok FNs generalforsamling en konvensjon om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne (Barne- og likestillingsdepartementet, 2008). Denne konvensjonen går lengre i å sikre personer med funksjonsnedsettelse sine rettigheter, da den anerkjenner funksjonshemming som en menneskerettssak. Dersom FN-konvensjonen i Norge blir ratifisert som planlagt i 2010, blir standardreglene juridisk bindende for staten (Dokumentasjonssenteret, 2008). Regel nr. 11 omhandler fritids- og idrettsaktiviteter, og vektlegger at; *statene skal iverksette tiltak for å sikre at mennesker med funksjonshemming får like muligheter til fritids- og idrettsaktiviteter*” (FN, 1993; regel 11).

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) har som formål å være den fremste bidragsyter for å oppnå *idrett for alle* (NIF-loven, 2007). Målsetningen er også nedfelt i stortingsmeldingen ”Idrettslivet i endring” som vektlegger at staten ønsker en inkluderende idrettspolitikk, med idrett og fysisk aktivitet for alle, som den overordnede visjonen (St.meld. nr. 14, 1999-2000). Til tross for målsetningene er det langt igjen til å oppnå full deltagelse på kultur og fritidsområdet. Deltagelsen i idretts og fritidsaktiviteter er gjennomgående lavere for personer med nedsatt funksjonsevne sammenlignet med personer uten funksjonsnedsettelse (Dokumentasjonssenteret, 2007; Molden, Wendelborg & Tøssebro, 2009; Grue, 2006a; Hanssen, Bliksvær & Berg, 2003). Manneråkutvalget konkluderte i 2001 med at det eksisterer en rekke barrierer som hemmer deltagelse og til dels ekskluderer personer med nedsatt funksjonsevne fra kultur og fritidsområder. (NOU 2001:22). Rapporten ”Full deltagelse for alle” beskriver situasjonen fem år etter utredningen og slår fast at det har skjedd lite siden 2001 (Grue, 2006a).

Den politiske målsetningen om at alle samfunnsborgere skal ha like muligheter til deltagelse i kultur- og fritidsaktiviteter, bygger på en oppfattelse om at slike aktiviteter er grunnleggende for alle menneskers personlige utvikling, livsutfoldelse og livskvalitet (Dokumentasjonssenteret, 2007). Idrettsaktiviteter oppleves som viktig for tilhørighet og inkludering i samfunnet, og har positiv innvirkning på opplevelsen av mestring og selvtillit (Thrane, 2002).

For barn og unge med nedsatt funksjonsevne kan idrettsdeltagelse ha særlig betydning for utviklingen av identitet og selvforståelse (DePauw & Gavron, 1995; Apelmo, 2007; Kissow, 2008). Idrettsaktivitet kan begrense oppmerksomheten rundt funksjonsnedsettelsen, øke troen på egne ferdigheter (Groff & Kleiber, 2001), samt legge grunnlag for en mer aktiv fritid (Dokumentasjonssenteret, 2007). Slike aktiviteter kan være spesielt viktig for ungdom, som på grunn av bestemte ideer og forestillinger om "funksjonshemmede", kan risikere å utvikle redusert tro på egne ferdigheter og en svakere opplevelse av seg selv (Grue, 2004). Særlig kan jenter med funksjonsnedsettelse være utsatt for å internalisere den stereotype fremstillingen, og utvikle et lavere selvbylde (Olkin, 2006).

1.2 Forskningsspørsmål

Formålet med denne studien er å undersøke hvordan deltagelse i idrett kan innvirke på unge kvinner med nedsatt bevegelsesevnes selvforståelse. Begrepet selvforståelse henspiller til de opplevelsene en person har av seg selv og sine egne ferdigheter. Denne studien opererer med følgende forskningsspørsmål:

"Hvordan påvirker idrettsdeltagelse selvforståelsen til jenter med nedsatt bevegelsesevne?"

Det er et ønske med studien å få økt forståelse av hvordan jenter med nedsatt bevegelsesevne opplever å delta i idrettsaktiviteter. Påvirker idrettsdeltagelse inn på hvordan jentene ser på seg selv eller blir oppfattet av andre? Fremmer idrettsdeltagelse jentenes muligheter til å ha et positivt syn på seg selv? Både den fysiske og den sosiale dimensjonen ved deltagelse blir vektlagt.

Studiens formål er også å undersøke hvilke muligheter jenter med nedsatt bevegelsesevne har innen idretten. Hva fremmer og hindrer jenter med nedsatt bevegelsesevnes muligheter til å delta i idrett?

Det er relativt begrenset med forskning på område funksjonshemming, kjønn og idrett (Hargreaves, 2000; Wickman, 2007a; Wickman, 2007b). Særlig er det manglende kunnskap om idrettsdeltagelse blant unge kvinner med nedsatt funksjonsevne (Anderson et al. 2008). Det finnes i tillegg lite data på hvilke faktorer som hemmer og fremmer fysisk aktivitet hos personer med funksjonsnedsettelse, og det er viktig å få økt kunnskap om hva som kan stå i veien for manglende deltagelse (Helse- og omsorgsdepartementet, 2004).

Historisk har forskning på funksjonsnedsettelse støttet opp under en medisinsk og individrettet modell av funksjonshemming, hvor fagfolk og eksperter er blitt sett på som den viktigste kilden til informasjon. En slik tankegang har også preget forskning på område funksjonshemming og idrett (Fitzgerald, 2009). I senere tid har man sett et skifte mot mer fokus på at personer med funksjonsnedsettelse er eksperter på eget liv, og dette har påvirket forskningstradisjonen innen idrett og funksjonshemming (Fitzgerald, 2009). I denne studien tas det utgangspunkt i at det er jentene selv som vet best om sin egen situasjon.

Med denne studien ønskes det å bidra til en større forståelse av den komplekse sammenhengen mellom bevegelsehemming, idrett og kjønn. En masteroppgave som denne gir ingen mulighet til å gi et utfyllende og fullstendig svar på disse sammenhengene, men kan bidra til en høyere forståelse av hvordan det er å være ung kvinnelig idrettsutøver og ha nedsatt bevegelsesevne.

1.3 Disposisjon

I dette kapitlet er det presentert en kort innledning til oppgavens tema, samt blitt redegjort for studiens forskningsspørsmål. I de to neste kapitlene blir bakgrunn for valg av tema ytterligere belyst. Kapittel to ser nærmere på de teoretiske perspektivene rundt begrepene funksjonshemming og identitet, mens kapittel tre trekker frem forskning og kunnskapsstatus på områdene selvforståelse og idrettsdeltagelse. Her er det også sett nærmere på

integreringsprosessen i norsk idrett. Det er valgt å presentere teorikapittelet først, da påfølgende kapitler i stor grad bygger videre på de begrepsdefinisjonene som her blir fremlagt.

Studiens metodiske grunnlag er presentert i kapittel fire. Det er valgt å ha en nokså grundig gjennomgang av de metodiske overveielsene slik at leseren skal gis innsikt i studiens betingelser. I kapittel fem og seks presenteres studiens funn. Kapittel fem ser nærmere på hvilken påvirkning idrett har på jentenes opplevelser av seg selv, mens kapittel seks belyser muligheter og barrierer jentene opplever vedrørende idrettsdeltagelse. I begge disse kapitlene blir studiens funn presentert og diskutert opp i mot relevant teori og forskning. I oppgavens siste kapittel fremheves studiens hovedfunn og det gjøres et forsøk på å sette resultatene inn i en større idrettspolitisk og praktisk sammenheng.

Kapittel 2: BEGREPSAVKLARING OG TEORI

I første del av dette kapitlet presenteres to ulike perspektiv på hvordan man definerer og forklarer fenomenet funksjonshemming. Videre klargjøres denne studiens anvendelse av begrepet, som er i tråd med dagens politiske vedtak og føringer. En slik klargjøring er nødvendig da definisjonen av funksjonshemming vil ha betydning for studiens innhold og påvirke forskningsprosessens deler.

I andre del av dette kapitlet er det sett nærmere på begrepet identitet. Identitetsteori eller teori som omhandler selvforståelse er et stort felt som har rot i mange ulike fagområder og disipliner. I denne studien er det umulig å gi et fullverdig bilde av disse teoriene, og det er kun valgt å kort belyse hvordan identitetsbegrepet har endret innhold og mening. Videre presenteres denne studiens forståelse av identitet, og det blir trukket frem to sentrale teoretikere. Debatten rundt hvordan identitet bør konseptualiseres foregår den dag i dag, og det anses derfor som viktig å klargjøre studiens ståsted.

Til slutt i dette kapitlet er det sett nærmere på identitet og funksjonshemming. Det blir belyst hvordan ulike forståelser av funksjonshemming kan påvirke individers muligheter til å konstruere sin egen identitet og selvforståelse.

2.1 Forståelse av funksjonshemming

Begrepet funksjonshemmet er et uklart begrep, som kan anvendes på ulike måter avhengig av hvordan man oppfatter og beskriver funksjonshemming (Grue, 2001). Forklaringsmåter og beskrivelser av hva det vil si å være funksjonshemmet har variert over tid, og man kan i utgangspunktet dele oppfatningene inn i to hovedretninger; *den medisinske og den sosiale*.

2.1.1 Den medisinske modellen

Definisjonen av funksjonshemming har tradisjonelt vært preget av en medisinsk modell, hvor legevitenskapen har hatt stor påvirkningskraft. I den medisinske modellen betraktes funksjonshemming som et resultat av en sykdom eller skade hos individet.

Funksjonshemming blir forstått som et fenomen som i stor grad er uavhengig av den kulturen

og de omgivelsene funksjonshemmingen oppstår i. Med andre ord; de kontekstuelle eller samfunnsmessige sammenhengene som et individ inngår i, tillegges liten betydning. (Grue, 2001).

I den medisinske modellen vil det være relevant å snakke om ”den funksjonshemmede personen”, fordi funksjonshemming sees på som en egenskap ved individet. En ”funksjonshemmet person” har i følge modellen en biologisk mindreverdighet sammenlignet med en ”funksjonsfrisk person” (NOU 2001:22). Det er altså snakk om et biomedisinsk avvik, og at det er dette avviket som hindrer individets muligheter til å delta på ulike områder i samfunnet (Grue, 2001).

Den medisinske forståelsen av funksjonshemming har blitt kraftig kritisert fra ulike hold, og særlig har kritikken kommet fra aktivister og akademikere som selv har nedsatt funksjonsevne (Grue, 2006b). Den engelske sosiologen Michael Oliver (1990, referert i Grue, 2006b) har kritisert forståelsen blant annet fordi den fremstiller funksjonshemming som en personlig tragedie, der funksjonshemmingens samfunnsmessige forankring blir tillagt liten vekt.

2.1.2 Den sosiale modellen

På bakgrunn av omfattende kritikk av den medisinske forståelsen, vokste det på 1970-tallet frem en sosial forståelse av funksjonshemming. Den sosiale modellen kom som en politisk bevegelse, hvor personer med nedsatt funksjonsevne ble opptatt av diskrimineringen de ble utsatt for som minoritetsgruppe (Grue, 2006b). Mens den medisinske modellen vektlegger de individuelle biologiske begrensningene, fokuserer den sosiale modellen på de samfunnsmessige (Grue, 2006b).

Den sosiale modellen fremstiller et klart skille mellom de individuelle funksjonsbegrensningene (impairment) og funksjonshemming (disability). Det er ikke individets kjennetegn som avgjør om man er funksjonshemmet, men de fysiske og sosiale hindringene i omgivelsene (Grue, 2001). Sentralt i modellen er derfor at man må tilpasse samfunnet til individene, og ikke omvendt (NOU 2001:22). Kort oppsummert tar den sosiale modellen et oppgjør med en individualistisk og medisinsk forståelse, og ser på funksjonshemming som et fenomen som er konstruksjonistisk og samfunnsmessig forankret.

2.1.3 Denne studiens forståelse av funksjonshemming

I de siste tiårene har det skjedd en bevegelse bort fra en medisinsk modell og i retning av en sosial modell av funksjonshemming. Dette kommer frem i dagens norske og internasjonale politikk, og vises blant annet i den norske oversettelsen av FN konvensjonen; *konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne* (barne- og likestillingsdepartementet, 2008). I avtalen står det;

de stater som er part i konvensjonen erkjenner at funksjonshemming er et begrep i utvikling, og at funksjonshemming er et resultat av interaksjon mellom mennesker med nedsatt funksjonsevne og holdningsbestemte barrierer og barrierer i omgivelsene som hindrer dem i å delta fullt ut og på en effektiv måte i samfunnet, på lik linje med andre. (Barne- og likestillingsdepartementet, 2008: fortale e).

I tråd med forståelsen av funksjonshemming slik det fremstilles i konvensjonen over, og i norske politiske føringer (NOU, 2001:22; St.meld.nr.40, 2002-2003), forstås funksjonshemming i denne studien som noe relasjonelt. At funksjonshemming er relasjonelt viser til en forståelse av at det er i spillet mellom individuelle funksjonsnedsettelse, omgivelser og situasjoner at funksjonshemming oppstår.

2.2 Identitetsbegrepet

Begrepet identitet er et uklart og omfattende begrep som anvendes både teoretisk og empirisk i et bredt spekter av studier innenfor samfunnsvitenskapen. I tillegg brukes identitetsbegrepet hyppig i dagligtalen, og innenfor områder som for eksempel markedsføring og politikk. Meget forenklet kan en si at identitet er svaret på spørsmålet "hvem er jeg?". Besvarelsen av dette spørsmålet er derimot ikke like enkelt, og det foregår en stor debatt om hvordan identitet bør forstås og konseptualiseres (Hegna, 2007). I følge Hall (2000) har det vært en eksplosjon i anvendelsen av identitetsbegrepet i nyere tid, og denne betydelige økningen har funnet sted samtidig som begrepet har gjennomgått massiv kritikk for hvordan det bør brukes og forstås. Det er blitt stilt spørsmål ved om identitetsbegrepet i dag skiller seg så mye fra den opprinnelige forståelsen, at man heller burde funnet andre begrep som kunne beskrive fenomenet (Hall, 2000; Brubaker & Cooper, 2000).

Hall (1992) viser i artikkelen "the question of cultural identity" hvordan forståelsen rundt identitetsbegrepet har endret seg gjennom tre ulike perspektiver. I det første perspektivet blir individet sett på som noe udelelig og unikt, og identitet er noe uforanderlig som holder seg konstant gjennom individets eksistens. I det andre perspektivet ser man på identitet som noe sosialt skapt, som blir formet og forandret i relasjon med omgivelsene. I det tredje perspektivet forstås identitet som noe flytende og desentrert. Identiteten er ikke samlet rundt et sammenhengende selv, men man kan ha ulike identiteter til forskjellige tider og i ulike kontekster. I stedet for å snakke om identitet som et sluttprodukt, må man snakke om identifisering som en pågående prosess.

I Hall (1992) sin fremstilling av det andre og tredje perspektivet, anses identitet som en sosial konstruksjon. I dag er forståelsen av identitet som noe sosialt konstruert veletablert innenfor samfunnsvitenskapen, og man er kritiske til en forståelse av identitet som noe iboende i mennesket (Prieur, 2002). Hva som anses som konstruktivisme er derimot ikke entydig. Prieur (2002) skriver at det finnes ulike retninger innenfor hva man betegner som konstruktivisme, og at den viktigste forskjellen går på hvor sterkt det samfunnsmessige anses å styre i forhold til det individuelle. Identitetsdebatten omhandler altså hvor stor makt et individ har i sin egen identitetskonstruksjon.

I de siste to tiårene har man sett en sentral tendens innen faglitteraturen til at enkeltindivider har frihet til å skape seg selv og sine identiteter (Paulgaard, 2006). Giddens (1991; 71) er en sentral teoretiker og bidragsyter innen en sosiologisk forståelse av identitet i sen moderniteten, og har blant annet sagt; *"vi vet ikke hva vi er, men hva vi kan skape oss til"*. I sen moderniteten har individet i større grad trådd frem som et handlende subjekt, og ideen er at en økende individualisering medfører at individet står friere fra den sosiale og kulturelle konteksten (Krange & Øia, 2005). Krange & Øia (2005) har sett på sen modernitet, ungdom og identitet, og skriver at den nye moderniteten ofte sees på som en kontrast til den klassiske sosiologien. Det at individene har frihet til å skape seg selv, står i motpol til antagelsene om at individet i hovedsak er skapt gjennom den sosiale situasjonen man er født inn i.

Krange & Øia (2005) mener at individualisering er det begrepet som i høyest grad utfordrer den tradisjonelle formen for ungdomsforskning. De stiller seg derimot kritiske til tesen om individualisering, og mener at den savner empirisk evidens. Paulgaard (2006) legger også vekt på dette i sin artikkel; *"identitetskonstruksjoner – hvor langt rekker de?"*. Hun skriver at

det har vært en overdreven vekt på individets muligheter til å skape seg selv, og at dagens unge ikke er ubundet av sosiale og kulturelle føringer i sin identitetskonstruksjon.

Selv om vi til en viss grad kan sies å være det vi kan skape oss til, i den betydning at identitet er noe som konstrueres, så innebærer ikke dette at enhver konstruksjon rekker like langt. Identitetskonstruksjon er et relasjonelt prosjekt, enten det dreier seg om individuelle eller kollektive identiteter (Paulgaard, 2006: 84).

2.2.1 Studiens anvendelse av identitetsbegrepet

Denne studiens identitetsbegrep ligger nært opp til Paulgaard (2006) sin beskrivelse av begrepet. Identitet anses som noe relasjonelt; hvor både det samfunnsmessige og det individuelle påvirker identitetsdannelsen. Sett i lys av Halls (1992) beskrivelser, kan man si at denne studiens forståelse ligger mellom perspektiv *to* (identitet som sosialt skapt) og perspektiv *tre* (identitet uten noe sammenhengende selv). Identitet betraktes som noe forandelig, hvor individer i en viss grad kan skape seg til noe man ønsker. Allikevel bedømmes de sosiale og kulturelle føringene til å ha innvirkning på konstruksjonen av egen identitet.

For å låne et poeng fra Paulgaard (2006); ikke alle konstruksjoner rekker like langt. Et individ kan ha stereotype kjennetegn eller tilhøre en bestemt gruppe, som kan hindre individets muligheter til å danne sin egen identitet. Prieur (2002) skriver at en persons utsikter til å konstruere en identitet uavhengig av andres forståelse av en selv, er mer begrenset når det gjelder kroppslige uttrykk som for eksempel kjønn og alder. Det å ha en funksjonsnedsettelse anses her som et slikt kroppslig uttrykk og kan hindre individer i å konstruere en egen identitet uavhengig av samfunnets forestillinger av funksjonshemmede.

Sentralt i studien er altså at mennesker konstruerer sine identiteter i interaksjon med andre, og et interaksjonistisk syn på identitetsdanning vil derfor bli vektlagt. På bakgrunn av dette er det trukket frem to sentrale identitetsteoretikere som kan sies å ha sin rot i symbolsk interaksjonisme; George Herbert Mead og Erving Goffman. Mead blir her presentert, ikke fordi hans identitetsbegrep samsvarer fullt ut med denne studien, men fordi han har tilført et viktig bidrag i identitetsteorien når det gjelder betydningen andre mennesker har for selvforståelsen. Goffman blir trukket frem fordi han har levert et viktig bidrag til teori om stigmatisering, som anses å være sentralt i oppgaven.

I denne studien anvendes både begrepene identitet og selvforståelse, og disse anses å være nært knyttet til hverandre. Eneste differansen mellom begrepene som denne studien anvender er at selvforståelse i noe høyere grad reflekterer individenes forståelse eller oppfattelse av seg selv. Identitet beskriver i noe større grad en tilskrevet identitet.

2.2.2. Signifikante andre - George Herbert Mead

George Herbert Mead har levert et viktig bidrag til forståelsen av identitetsbegrepet, hvor han har vektlagt samfunnet og de sosiale omgivelsenes betydning for identitetsdannelsen (Krange & Øia, 2005). Mead (1934/1967) mener at identitet er sosialt skapt, og at det er i samspill mellom subjekt og omgivelser at identitet utvikles og forandres. Personlighet, individualitet og identitet utvikles gjennom kommunikasjon og symbolutveksling i interaksjon med andre mennesker. Mead beskriver i artikkelen "The Social Self" (1913) hvordan selvet både kan være et subjekt og et objekt (Mead, 1998). Han skiller selvet i "meg" og "jeg" og forklarer at mens "jeg'et" er den aktive og spontane delen av selvet, er "meg'et" refleksjon av andres holdninger som en selv inntar. Det "jeg'et" gjør, lagres i "meg'et" som igjen styrer det relativt spontane "jeg'et". På denne måten viser Mead hvordan "meg'et" blir skapt gjennom samhandling med andre mennesker. Man reflekterer over seg selv, ved å se seg selv gjennom andres øyne (Levin & Trost, 2005). Et menneskes selvforståelse avhenger av hvilke signaler vi mottar og importerer fra andre. Mead bruker begrepet signifikante andre for å beskrive de sosiale speil som individet ser seg selv i. Nære personer, som venner og familie representerer de viktigste sosiale speil for de fleste mennesker, og det er i samspill med dem man lærer å se seg selv og etablerer sin egen identitet (Grue, 2004).

I følge Mead er identitet dypst sett et sosialt fenomen og individualitet er umulig utenfor en sosial sammenheng. Sosialisering foregår i alle situasjoner i dagliglivet, og bidrar til at man kan foreta vurderinger og fornemme hvem man er. Identitet innebærer også å ha en følelse av kontinuitet; at man er den samme over tid (Krange & Øia, 2005).

2.2.3 Stigmatisering - Erving Goffman

En annen sentral teoretiker innen identitetsteori er Erving Goffman. Goffman skiller mellom tre ulike former av identitet: *personlig-*, *sosial-* og *ego-identitet* (Goffman, 1963). Den *personlige identiteten* er personlige kjennetegn som kan eksistere også etter at individet er gått bort, som navn og fingeravtrykk. Den *sosiale identiteten* blir bestemt ut i fra hvordan individet er kategorisert på bakgrunn av bestemte egenskaper og karakteristikk. Det

Goffman kaller *ego-identiteten* er individets forståelse av seg selv. Denne selvforståelsen er basert på individets erfaringer og opplevelser (Goffman, 1963).

Goffman er opptatt av det som utspiller seg i sosial interaksjon; hvordan folk opptrer ovenfor hverandre. I følge Jacobsen og Kristiansen (2004) er Goffmans sosiologi en tydelig mikrososiologi, fordi han i hovedsak er opptatt av kortvarige og tilfeldige møter mellom fremmede mennesker. Sosial identitet blir i følge Goffman skapt gjennom hvordan man presenterer seg selv, og blir tilskrevet gjennom samspill med andre. Når et individ samhandler, forsøker han eller hun å presentere et bestemt selv. Det er dermed et strategisk element ved identiteten (Scheffels, 2008).

Scheffels (2008) har i sin doktorgradsavhandling en nyttig sammenligning av Goffmans og Meads forståelse av identitet. Hun skriver at Goffman i mindre grad enn Mead anser identitet som et sluttprodukt, men mer som noe flytende som er konstruert i en sosial kontekst. Dette betyr derimot ikke at hans identitetsbegrep er det samme som i sen moderniteten, hvor et individ anses å ha mange fragmenterte identiteter.

Goffman skrev i 1963 boken *Stigma - notes on the Management of Spoiled Identity*. Stigmabegrepet er historisk blitt brukt som tegn på moralsk mindreverdighet, og kan direkte oversettes med ”merke” eller ”brennmerke”. Goffman anvender stigmabegrepet som en diskrediterende egenskap eller kjennetegn ved et individ, hvor det sentrale er den symbolske dimensjonen som oppstår i interaksjon med omgivelsene.

Stigma sees i sammenheng med avvik og normalitet, og er noe relasjonelt og situasjonelt. En person med en kropp som avviker fra ”den normale kroppen” tillegges egenskaper på bakgrunn av dette. Fysiske funksjonsnedsettelse kan altså føre til stigmatisering. Mennesker med fysisk funksjonsnedsettelse faller utenfor ”normalen”, og dette kan påvirke sosial samhandling og interaksjon med andre mennesker (Goffman, 1963).

Goffman (1963) skiller mellom diskrediterte og diskrediterende egenskaper. Skillet går her på om stigmaet er synlig og skjult for omverden. Personer med nedsatt bevegelsesevne vil som regel ha et synlig stigma, og kan dermed møte andre utfordringer enn dersom stigmaet var skjult. Goffman (1963) skriver at en person vil bruke ulike taktikker for å ”skjule” et stigma og opprettholde normal samhandlingssituasjon. For eksempel kan en person prøve å forhindre

at en fysisk funksjonsnedsettelse blir for påfallende, ved å prøve å ”passere” som en normal person. En annen taktikk kan være å legge ned store anstrengelser på å vise omverden at stigmaet ikke er riktig. (Goffman, 1963).

Goffman har blitt kritisert for å gjøre stigma til en egenskap ved individet, og ikke stille spørsmål vedrørende funksjonshemmede prosesser i omgivelsene (Oliver, 1990). Det erkjennes her at stigma ikke er en egenskap ved individer, men istedenfor et fullt og helt sosialt konsept som er generalisert, forlenget og reproduisert i konteksten av sosial ulikhet.

2.3 Identitet som funksjonshemmet?

Et interaksjonistisk perspektiv vektlegger at man ikke er født med en identitet som funksjonshemmet, men at dette er noe man kan erverve i samspill med de sosiale omgivelsene. Grue (2004) skriver at personer med nedsatt funksjonsevne får sin selvforståelse og identitet formet i lys av andre menneskers og samfunnets holdninger. Løvgren (2009) fant i sin studie av ungdommer og unge voksne med nedsatt funksjonsevne at deres identitet og selvbilde var tett knyttet til hvordan de oppfattet at deres omgivelser og jevnaldrende så dem.

I følge Oliver (1996) består en funksjonshemmet identitet av tre elementer; en må ha en funksjonsnedsettelse, en må ha erfart å bli utsatt for funksjonshemmede barrierer, og en må identifisere seg som en funksjonshemmet. I kapitlet ”disability, identity and difference” ser Shakespeare (1996) på funksjonshemmedes identitetsmuligheter. Han skriver at i en medisinsk modell baseres identiteten ofte på kropp som ikke fungerer og at mennesker dermed ofte kategoriseres i grupper som for eksempel ”de blinde” og ”de døde”. I en sosial modell baseres ikke identiteten på samme måte som en egenskap ved individet, fordi man i den sosiale modellen vektlegger at alle kan være funksjonshemmet fra tid til annen. Shakespeare (1996) mener derfor at ny politisk forståelse av funksjonshemming gir individer nye muligheter til å danne ulike identiteter.

Til tross for at dagens politikk beveger seg mot en sosial forståelse av funksjonshemming, preger den medisinske i stor grad fortsatt den folkelige oppfattelsen (NOU 2001:22). Huang & Brittain (2006) hevder at personer med nedsatt funksjonsevne daglig blir konfrontert med

tanker om tragedie og annerledeshet. Morris (1991, henvist i Shakespeare, 1996:104) har belyst hvordan oppfattelsen til "den funksjonsfriske verden" påvirker selvforståelse.

"The messages we receive are very strong and clear and we have little access to different values which may place a more positive value on our bodies, ourselves and our lives. Our self image is thus dominated by the non-disabled world's reaction to us"

Det er i lys av en medisinsk modell tendens til å betrakte personer med nedsatt funksjonsevne som enten tragiske figurer eller helter som har styrke til å overkomme det som betraktes som individuell skade eller sykdom (Nettleton, 2006). Nettleton (2006) skriver at kampanjer som for eksempel skal skremme folk fra å kjøre fort, uforutsett kan forsterke stigmatisering av personer med nedsatt funksjonsevne. Det er en antagelse i samfunnet om at det å ha en funksjonsnedsettelse er å være en "mindreverdige person".

Funksjonshemming er eller kan være en så sentral karakteristikk at den overskygger andre karakteristikk. Når man kun gir en begrenset beskrivelse av en person, som for eksempel at en person er funksjonshemmet, avskriver man alle andre personlige karaktertrekk personen har. Hvis den sentrale karakteristikken er positiv, er det en positiv spredning til andre områder. Det motsatte skjer hvis den sentrale karakteristikken er negativ (Olkin, 2006).

Kapittel 3: KUNNSKAPSSTATUS PÅ FELTET

I dette kapittelet presenteres kunnskapsstatusen på området. Det er først beskrevet kort hvordan ungdomstiden preger selvforståelsen, og det er sett nærmere på ungdom med funksjonsnedsettelse og selvforståelse. Videre i kapittelet er det kort sett på idrettens betydning, før forskning på område idrettsdeltagelse og selvforståelse hos jenter med nedsatt funksjonsevne er tatt for seg. Videre er det vist til tall som viser at ungdom med nedsatt funksjonsevne deltar sjeldnere i idrettsaktivitet enn jevnaldrende, og det er presentert hva grunnene til den reduserte graden av deltagelse kan være. Til slutt i dette kapittelet er det sett nærmere på idrett for funksjonshemmede og integreringsprosessen som har foregått i norsk idrett de siste ti årene.

3.1. Ungdomstid og selvforståelse

Ungdomstiden beskrives gjerne som en overgangsperiode mellom det å være barn og voksen, og er en tid preget av store endringer. I ungdomsårene skjer det vesentlige forandringer med kroppen; både kroppsform og utseende endrer seg. I tillegg til synlig pubertetsutvikling skjer det også en betydelig utvikling av hjernen. Fra å ha et nokså konkret og positivt syn på seg selv, foregår det i ungdomstiden et skifte mot mer selvrefleksjon og en evne til å kunne beskrive seg selv mer abstrakt. Kvalem & Wichstrøm (2007) skriver at ungdommer, i større grad enn når de var barn, vil skille mellom det faktiske selvet (hvem man er) og det ideale selvet (hvem man ønsker å være). I ungdomstiden øker ofte dette skillet, og selvfølelsen kan bli svekket dersom opplevelsen av det faktiske selvet spriker fra det ideale selvet.

Den verdien ungdommene setter på seg selv, avhenger i stor grad av de sosiale tilbakemeldingene de får fra foreldre, venner, jevnaldrende og lærere (Kvalem & Wichstrøm, 2007). Med andre ord, selvverdien avspeiler hvilken verdi andre setter. Bekreftelse og aksept fra andre ser ut til å være en av de viktigste byggesteinene for å utvikle en positiv selvverdi, men Kvalem & Wichstrøm (2007) legger vekt på at selv om selvfølelsen til en viss grad er prisdrevet det sosiale nettverket, har et individ også en viss mulighet til å kontrollere det inntrykket andre får. Gjennom for eksempel hva man har på seg eller hvilke aktiviteter man deltar i, formidler man et bilde av hvem man er og legger til rette for den type bekræftelse man ønsker å få.

Tyngdepunktet i den sosiale forankringen flyttes i ungdomstiden over fra foreldre og andre voksne til venner og jevnaldrende. Ungdomstiden er således en fase i livet der det er viktig å ha en følelse av tilhørighet til et fellesskap utenfor familien. Selvfølelse kan sees som en indikator på i hvilken grad man føler seg sosialt integrert eller opplever at man står utenfor (Kvalem & Wichstrøm, 2007). For mange ungdommer er det viktig å ikke skille seg ut, da det å være lik andre gjør det lettere å bli sosialt akseptert. Kvalem & Wichstrøm (2007) finner at ungdom oftest velger venner som er like dem selv, og at ungdom som har et eller flere nære vennsforhold har bedre selvfølelse enn de som ikke har det. Ungdom som føler seg ensomme har lavere selvbilde enn andre (Grue, 1998).

3.1.1 Ungdom med nedsatt funksjonsevne og selvforståelse

Lars Grue har gjennomført en undersøkelse som blant annet ser på selvbilde hos ungdom med funksjonsnedsettelse (Grue, 1998). Han fant at ungdom med nedsatt funksjonsevne hadde noe lavere aktivitetsnivå i fritiden, sammenlignet med ungdom uten funksjonsnedsettelse. Det var ungdom med nedsatt bevegelsesevne som hadde det laveste aktivitetsnivået. Grue (1998) fant også at vennenettverket var noe mindre for ungdom med bevegelsesnedsettelse. Blant ungdom generelt fant man at nettverket av venner økte med økende alder, men en slik stigning fant man ikke for ungdom med funksjonsnedsettelse. Et slikt funn kan være urovekkende med tanke på betydningen av jevnaldrende i ungdomstiden.

Når det er sagt, må det poengteres at studien ikke viste noen vesentlige forskjeller i selvbildet til ungdom med funksjonsnedsettelse, sammenlignet med generell ungdom. Studien viste at mange unge, både de med funksjonsnedsettelse og de uten, føler seg ensomme. Jenter har tydelig dårligere selvbilde enn gutter, og jenter med redusert funksjonsevne hadde det laveste selvbilde. På området atletisk kompetanse finner man de største forskjellene mellom gruppene, og svakest selvbilde når det gjelder utseende finner man hos jenter med nedsatt bevegelsesevne (Grue, 1998).

I 2001 gjennomførte Grue en kvalitativ undersøkelse som bygger videre på undersøkelsen nevnt over. Studien tar for seg unge voksne opp til tretti år, som i stor grad ser tilbake på oppveksten. Grue (2001) diskuterer hvordan forståelsen av funksjonshemming har innvirkning på informantenes selvbilde. Blant annet viser undersøkelsen at det er utfordrende å forholde seg til en dualistisk tenkning som enten syk eller frisk.

3.1.2 Selvføståelse, funksjonshemming og kjøn

Kvinner med funksjonsnedsettelse har lavere selvbilde sammenlignet med menn med funksjonsnedsettelser og kvinner uten funksjonsnedsettelser (Olkin, 2006). Olkin (2006) skriver at kvinner er mer utsatt for å internalisere den negative sosialiseringprosessen som oppstår i kjølvanet av en funksjonshemming.

Både kropp og utseende er et sentralt element i selvføståelsen (Kvalem, 2007), og i vestlige land blir selvbilde gjerne relatert til kroppsbilde. Kroppsbilde defineres som personens forestillinger om og opplevelse av sin egen kropp. Et ideelt kroppsbilde er i stor grad skapt av reklame og moteindustrien, og det å ha en kropp som ikke lever opp til dette idealet kan ha negativ innvirkning på selvbildet. Nettleton (2006) henviser til en studie av Lonsdale¹ (1990) som har funnet fire faktorer som påvirker og kan svekke selvbildet. Disse er; å få negative reaksjoner fra omverdenen, når en har redusert kontroll over kroppslige funksjoner, hvis man anvender synlige metalliske hjelpemidler og hvis det er muligheter for seksuell eller sosial avvisning. Lonsdale (1990) fant også at kvinner ofte ble fratatt sin kvinnelighet, og det var en vanlig antagelse at kvinner var kjønnløse.

Det har gjennom tiden vært liten oppmerksomhet på skjæringspunktet knyttet til funksjonshemming og kjøn, og studier av personer med funksjonsnedsettelser har ikke inkludert kjøn før i det siste (Olkin, 2006). I forskning rundt funksjonshemming har man ofte sett bort i fra kjøn som en betydningsfull sosial kategori (Barron, 2004).

3.2 Idrettsdeltagelse

Det er stor enighet i dag om at det er bra at ungdom driver med idrett (Solenes & Strandbu, 2007). Idretten er en viktig arena for unges oppvekst når det gjelder utvikling av fysisk, mental og sosial helse (Wold, 2009). Sammenhengen mellom helse og fysisk aktivitet er godt dokumentert (Sosial- og helsedirektoratet, 2000), og det er liten tvil om at fysisk aktivitet på fritiden er positivt for den fysiske helsetilstanden (Thrane, 2002). Fysisk aktivitet er forebyggende for utviklingen av en rekke sykdommer, og reduserer risikoen for dødelighet (Sosial- og helsedirektoratet, 2000). Wold (2009) skriver at det er spesielt viktig å rette

¹ Lonsdale, S. (1990) *Women and Disability: The experiences of physical disability among women*. London: Macmillan

innsats mot barn og unge, da studier tyder på at de som har drevet med idrett i oppveksten er mer fysisk aktive som voksne. Wold (2009) viser også til forskning som viser at fysisk aktivitet har sammenheng med mange andre positive helsevaner som for eksempel sunnere kosthold og mindre røyking.

Sammenhengen mellom fysisk aktivitet og mental eller psykologisk helse er også grundig dokumentert. Personer som er fysisk aktive er mindre deprimerte, i bedre humør og er mindre plaget av angst enn de som er mindre aktive (Thrane, 2002). Thrane (2002) skriver at noe av grunnen til at idrett påvirker positivt på den mentale helsen er fordi idrettdeltagelse kan gjøre så man utvikler nye ferdigheter, og at dette bidrar til at behovene for mestring og selvtillit blir dekket.

Relasjonen mellom idrett og sosial eller sosiologisk helse er ikke like godt dokumentert som for den fysiologiske og psykologiske. Thrane (2002) skriver at idrett trolig er en arena for sosial integrasjon, og begrunner dette med at idrett ofte foregår sammen med andre mennesker. Idrett kan bidra til sosial interaksjon, samhandling og fellesskapsfølelse, og et godt sosialt nettverk og gode sosiale relasjoner er direkte gunstig for folks livskvalitet. St.meld. nr. 14 (1999-2000: 12) vektlegger også dette; ”*idretten er en sosial møteplass, der samvær og deltagelse har en egenverdi ut over organisasjonenes primære formål*”. Som oppsummering kan man trekke slutningen at idrettsdeltagelse kan bidra til økt livskvalitet og bedre subjektiv velvære hos ungdom.

3.3 Hvordan påvirker idrettsdeltagelse selvforståelsen til personer med nedsatt funksjonsevne?

Betydningen av å delta i kultur og fritidsaktiviteter for personer med nedsatt funksjonsevne blir fremhevet i en statusrapport fra dokumentasjonssenteret (2007).

Det å delta i kultur- og fritidsaktiviteter har betydning for opplevelse av sosial tilhørighet, livsglede og mestring. Effekten av deltagelse i slike aktiviteter vil være særskilt stor for personer som, på grunn av ulike barrierer, har en inaktiv fritid og opplever isolasjon (Dokumentasjonssenteret, 2007:149).

En amerikansk studie, som undersøker sammenhengen mellom idrettsdeltagelse og identitetsutvikling blant ungdommer med fysiske funksjonsnedsettelse, fremhever betydningen idrett har for utviklingen av en positiv selvforståelse (Groff & Kleiber, 2001). Studien viste at deltagelse i idrettsaktiviteter kan gi mestringfølelse og økt tro på egne ferdigheter. I tillegg viste undersøkelsen at idrettsdeltagelse kan redusere bevisstheten rundt funksjonsnedsettelsen og øke ungdommers muligheter til å danne alternative identiteter. Studien fant at deltagelse i idrettsaktiviteter økte ungdommenes sjanser til å uttrykke sitt sanne "selv", ved å begrense oppmerksomheten på de typiske negative aspektene ved det å ha en funksjonsnedsettelse.

Andre undersøkelser poengterer også disse funnene; Huang & Brattain (2006) har i en studie sett på identitetskonstruksjon hos britiske og taiwanske eliteidrettsutøvere, og fant at idrettsdeltagelse utfordrer rådende forestillinger om funksjonshemmede som udugelige, passive og hjelpeløse. Undersøkelsen viste at samfunnets (medisinske) holdninger og forståelser rundt funksjonshemming hadde stor innvirkning på identitetsutviklingen og selvforståelsen til utøverne, men at deltagelse i idrett fremmet mulighetene til å tenke utenfor dualismen "funksjonshemmet/ikke-funksjonshemmet". En annen studie trekker også frem hvordan deltagelse i idrett ser ut til å utfordre tradisjonelle holdninger om at personer med redusert funksjonsevne er passive, stillesittende og avhengig av hjelp (Ashton-Shaeffer, Gibson, Autry & Hanson, 2001). Utøverne i denne studien opplevde å få sin identitet konstruert med utgangspunkt i funksjonsnedsettelsen, og opplevde idretten som en mulighet til å motsette seg denne undertrykkelsen ved å vise omverden at de var aktive og fysisk sterke.

Apelmo (2007) ser nærmere på kjønn, funksjonsnedsettelse og idrett, og undersøker hvordan ungdommer med fysiske funksjonsnedsettelse snakker om seg selv, sine kropp, og sine fysiske ferdigheter. Studien trekker blant annet frem hvordan idrettsdeltagelse forbedrer ungdommenes fysiske form, og hvordan dette virker inn på selvfølelsen.

Studiene nevnt over viser nokså entydige resultater i at idrettsdeltagelse muliggjør en bredere og mer positiv identitet og selvforståelse. I sammenheng skriver DePauw & Gavron (1995) at idretten kan gi personer med nedsatt funksjonsevne bedre selvforståelse, økte muligheter til sosialt samhold og høyere livskvalitet. I motsetning til dette kan idrettsdeltagelse også medføre negative virkninger på selvforståelsen. Løvgren (2009) fant at deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter (heriblant idrett) kan bidra til sosial inkludering og en følelse av

tilhørighet, men at deltagelse i slike aktiviteter også kan reprodusere det sosiale stigmaet og ekskluderingen som mange unge med funksjonsnedsettelse opplever. Hun skriver at fysiske og sosiale barrierer kan bidra til et negativt selvbilde.

Kim Wickman (2008a) har skrevet en doktorgradsavhandling om temaet idrett, funksjonsnedsettelse og ”gendered identity²”. Avhandlingen undersøker to ulike elementer; hvordan kvinnelige og mannlige utøvere av rullestolpiggning (wheelchair racing) konstruerer og lever sine identiteter, og hvordan mediernes representasjoner av utøvere bidrar til å opprettholde en forståelse av utøvere med nedsatt funksjonsevne som annenrangs utøvere. Wickman (2008a) finner at måten utøvere med funksjonsnedsettelse blir fremstilt i media på, har betydning for den generelle oppfattelsen av samspeillet mellom idrett, kjønn og funksjonshemming. I tillegg virker medierepresentasjonene inn på hvordan utøverne konstruerer sin egen identitet. En av artiklene i avhandlingen ser nærmere på hvordan kvinnelige idrettsutøveres opplever seg selv og sin idrett (Wickman, 2004). Formålet med artikkelen var å undersøke møtet mellom ulike, tilsynelatende motstridende diskurser om funksjonshemming, konkurranseidrett og kjønn, og undersøke hvordan disse innvirker på identiteten til kvinnelige idrettsutøvere. Resultatene viser at kvinnene så på seg selv mest som idrettsutøvere, istedenfor kvinnelige idrettsutøvere eller ”funksjonshemmede” idrettsutøvere. Wickman (2004; 31) skriver følgende; *”according to these female wheelchair athletes the physical impairment has given them access to another discourse, namely the competition discourse, which logic at least not ”a priori” defines them as deviant.* En utfordring Wickman (2004) trekker frem er at kvinnene konkurrerer i en idrett som opprinnelig er konstruert rundt funksjonshemming.

3.3.1 Hva med unge kvinner spesielt?

Det er gjort lite forskning på området jenter, funksjonshemming og idrett (Hargreaves, 2000; Wickman; 2004; Wickman, 2007a; Anderson et al. 2008). Særlig er det begrenset med studier som undersøker unge kvinners opplevelser av å delta i idrett (Anderson et al. 2008).

Anderson et al. (2008) har i en undersøkelse sett nærmere på tenåringsjenter med fysiske funksjonsnedsettelse og idrettsdeltagelse. Formålet med studien var å undersøke forskjeller av mottatt sosial støtte hos jenter som deltok i ”formelle” (organiserte) idrettsaktiviteter

² Det er ikke klart å finne en god oversettelse til begrepet ”gendered identity”.

sammenlignet med jenter som kun deltok i ”uformelle” (terapeutiske eller egenbaserte) idrettsaktiviteter. Forskerne fant at jentene som deltok i organisert idrett hadde flere rollemodeller og større muligheter til å møte og identifisere seg med andre idrettsutøvere med funksjonsnedsettelse. De opplevde større ”likhet” til andre og hadde mer glede av idrettsaktivitetene. I tillegg var det tydelige forskjeller i jentenes målsetninger: De som deltok i organisert idrett hadde høyere og mer fremtidsorienterte mål, som å begynne på universitetet eller delta i paralympiske leker. De som deltok i uformell idrett hadde mer nåværende mål, oftere rettet mot å øke sin fysiske funksjon. Studien illustrerer altså betydelige forskjeller mellom de to gruppene knyttet til idrettsdeltagelse (Anderson et al. 2008).

3.4 Lavere idrettsdeltagelse blant ungdom med nedsatt funksjonsevne

I Norge blir organisert idrettsaktivitet i form av trening og konkurranser i hovedsak drevet gjennom Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF). NIF hadde i 2008; omtrent 12 500 idrettslag og 2,1 millioner medlemskap (NIF, 2008). Barn og unge utgjør over en tredjedel av det samlede medlemstallet til NIF (Loland, 2007), og er med dette overlegent den organiserte fritidsaktiviteten som samler flest ungdommer i Norge (Solenes & Strandbu, 2007). En landsdekkende undersøkelse gjennomført blant tenåringer i 2002 viste at omlag 40 prosent av norsk ungdom var med i organisert idrett. Deltagelsen er noe lavere blant jenter enn blant gutter³ (Krange & Strandbu, 2004).

Personer med funksjonsnedsettelse deltar sjeldnere i idrettsaktiviteter sammenlignet med funksjonsfriske. Dette kommer tydelig frem i en statusrapport fra 2007, som ser på samfunnsutviklingen for personer med nedsatt funksjonsevne (Dokumentasjonsenteret, 2007). Rapporten viser at deltagelsen er lavere innen idrett, kultur, fysisk aktivitet og friluftsliv, men påpeker at trenden for deltagelse er økende og at differansen minker. I følge levekårsundersøkelsen blant personer med nedsatt funksjonsevne, var andelen medlemmer i idrettslag 18 prosent i 2007. Til sammenligning oppgav 26 prosent at de var medlem i idrettslag i den generelle levekårsundersøkelsen det samme året (Molden et al. 2009). Eldre studier viser den samme tendensen; I følge statistisk sentralbyrås (SSB) levekårsundersøkelse fra 2004 var omlag 15 prosent av personer med funksjonsnedsettelse mot 30 prosent av

³ I undersøkelsen ung i Norge oppgav 45 prosent av guttene at de var med i organisert idrett sammenlignet med 36 prosent av jentene (Krange & Strandbu, 2004).

personer uten funksjonsnedsettelse medlem av idrettslag (Grue, 2006a). En undersøkelse av funksjonshemmedes levekår og livskvalitet i Nordland viste at deltagelsen i idrett var langt lavere enn blant funksjonsfriske (Hanssen et al. 2003). Kvinner med nedsatt funksjonsevne deltar sjeldnere i idrettsaktivitet enn menn med funksjonsnedsettelse (Wickman, 2007a)

Undersøkelsene nevnt over har ikke sett på ungdom spesielt, og i levekårsundersøkelsene er informantene fra 16 år og oppover. I tillegg innlemmer undersøkelsene en rekke ulike funksjonsnedsettelse, og det er derfor vanskelig å trekke slutninger om bildet ser likt ut for unge med nedsatt bevegelsesevne. Grue (1998) har sett nærmere på funksjonshemmet ungdoms sosiale tilhørighet, selvbilde og livskvalitet og fant at ungdom med redusert bevegelsesevne i mindre grad enn ungdom uten bevegelsesnedsettelse deltok i hensiktsrettende fritidsaktiviteter. Analyser av Ung i Norge studien viser nokså oppsiktsvekkende resultater når det gjelder organisasjonsdeltagelse; ungdom med nedsatt funksjonsevne er mer integrert i frivillige ungdomsorganisasjoner enn ungdom uten bevegelsehemming (Ødegård, 2006). Her er det derimot viktig å få med at dersom medlemskap i idrettslag og fritidsklubber inkluderes, er ikke ungdom med funksjonshemming lenger overrepresentert. Det er grunnlag til å slå fast at det er forskjeller i graden av deltagelsen til ungdom med funksjonsnedsettelse og funksjonsfriske, særlig når det gjelder idrettsarenaen.

3.4.1 Hvorfor er idrettsdeltagelsen lavere for ungdom med nedsatt funksjonsevne?

Det er viktig å se nærmere på hvorfor deltagelsen er mindre blant ungdom med funksjonsnedsettelse, sammenlignet med jevnaldrende funksjonsfriske. Rambøll management har på vegne av Kunnskapsdepartementet undersøkt hvilke barrierer som hindrer barn og unge med funksjonsnedsettelse å ta i bruk fritidstilbud (Kunnskapsdepartementet, 2008). Undersøkelsen trekker blant annet frem; fysisk utilgjengelighet, mangel på økonomiske og menneskelige ressurser, utfordringer når det gjelder transport, mangel på informasjon og manglende kapasitet og ressurser hos foreldre. I tillegg viser kartleggingen at det i en rekke tilfeller er mangel på kunnskap om hvordan man skal tilrettelegge for ulike funksjonsnedsettelse, som skaper barrierer. En annen studie som også undersøker hvilke faktorer som hemmer og fremmer unge funksjonshemmedes deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter fant at sosiale barrierer var et viktig hinder for deltagelse (Løvgren, 2009). Fysiske barrierer var også til stede, men det var de sosiale barrierene, for eksempel holdninger i omgivelsene, som ble trukket frem som den største hindringen. Interessant var også denne

studiens funn om at majoriteten av informantene ikke opplevde deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter som viktig. Løvgren (2009) mener at dette kan reflektere tidligere negative erfaringer ved slik deltagelse, og at de organiserte fritidsaktivitetene har sviktet i å inkludere og integrere disse ungdommene.

Kunnskapsdepartementets kartlegging og studien gjennomført av Løvgren (2009) ser på fritidstilbud generelt, men det er naturlig å anta at disse utfordringene er tilstede også innenfor idrettsarenaen mer spesielt. I tillegg kan kanskje idrettsarenaen skape ytterligere utfordringer som kan hindre tilgang for ungdom med nedsatt funksjonsevne. Den moderne idretten er sterkt influert av den engelske sporten, hvor prestasjon, sammenligning og konkurranse er viktige elementer (Loland, 2007). I følge Loland (2007) er konkurranse noe av kjernen i hvordan vi forstår idrett, og selv om sosial aktivitet og egen utvikling skal vektlegges innen ungdomsidrett (NIF, 2002), er det ikke til å komme utenom at prestasjon og konkurranse er sentralt også her. Ungdom med nedsatt funksjonsevne vil ikke ha de samme forutsetningene til å konkurrere på lik linje med jevnaldrende uten funksjonsnedsettelse, og kan på den måten oppleve å henge etter i idrettssammenheng.

Et annet sentralt element innen idrett er betydningen av kroppsstillinger og kroppsbevegelser. Det er utøvernes egeninnsats og anvendelse av kroppen som er med på å skille idrett fra for eksempel lek og spill (Loland, 2007). Styrke, utholdenhet, bevegelighet og koordinasjon er viktige ferdigheter, og den atletiske og muskuløse kroppen er idealet innen idrett. Ungdom med nedsatt bevegelsesevne opplever kroppslige begrensninger sammenlignet med ungdom uten bevegelsesnedsettelse, og kan ha store problemer med å leve opp til de atletiske forestillingene. Det er naturlig å anta at et kroppsfokusert og konkurransepreget miljø vil kunne skape barrierer for idrettsdeltagelse, som i mindre grad er til stede innenfor andre fritidsaktiviteter.

3.4.2 Når man i tillegg er jente

Innledningsvis ble det fremhevet at jenter med nedsatt funksjonsevne har blitt utestengt av idrettsarenaen på bakgrunn av det å både være ”funksjonshemmet” og jente (Anderson et al. 2008). Betrakter man idrettshistorien finner man at kvinner har hatt en marginalisert plass i norsk idrett. Det har historisk sett vært langt færre kvinnelige medlemmer i idrettsorganisasjoner, og idrettstilbudet til kvinner har vært sterkt begrenset sammenlignet med mennenes. Et tilbakeblikk til 1950 årene viser for eksempel at en rekke idrettsgrener ble

ansett å være; ”så vel fysisk som estetisk ikke egnet for kvinner” (Olstad & Tønnesson, 1996: 198). Jentene fikk heller ikke konkurrere på de samme betingelsene som guttene; innen langrenn konkurrerte for eksempel ikke jenter på tid, men ble målt ved hjelp av stilbedømmelse. Mens idrettsaktive gutter på denne tiden deltok innen mange ulike idrettsgrener, var kvinnene i hovedsak aktive innen gymnastikk, turn eller håndball (Olstad & Tønnesson, 1996).

Loland (2007) påpeker at idretten i stor grad er skapt av menn og for menn, og at de tradisjonelle kravene og forventningene som er blitt stilt til kvinner strider i mot idrettens orientering mot prestasjon og konkurranse. I følge tradisjonelle kvinnelige ideal skulle man som jente være tander, yndig og ikke særlig aktiv, noe som kan sees i sterk kontrast til idrettsutøverens ideal som aktiv, målbevisst, pågående og selvstendig (Loland, 2007). Til tross for at kvinnesynet og kjønnsrollene er vesentlig endret i dagens samfunn, finnes det fortsatt forestillinger om at kvinner har en annen posisjon innen idrett enn menn. Debatten som herjet innen norsk hoppSPORT i 2004 kan belyse dette. Kort fortalt dreide diskusjonen seg om kvinnelige hoppere skulle få mulighet til å hoppe i de største hoppbakkene slik som mannlige⁴. Et annet eksempel på ulike posisjoner mellom kvinner og menn er mediedekningen av kvinnelige idrettsutøvere⁵.

Kvinner med nedsatt funksjonsevne opplever større utfordringer enn både kvinner uten funksjonsnedsettelse og menn med funksjonsnedsettelse, med å komme inn i og bli akseptert i idrettsverden (Wickman, 2007a). I følge Wickman (2007a) er idrett for funksjonshemmede, på samme måte som idrett generelt, sterkt forbundet med stereotype maskuline ideal som bidrar til at jenter kan ha vanskelig for å identifisere seg med idretten. Både det å være kvinne og det å ha en funksjonsnedsettelse er sentrale karakteristikk av en person, og disse signalementene kan overlappes og medføre at jenter med funksjonsnedsettelse blir karakterisert som avhengige, hjelpeløse og passive (Olkin, 2006). Olkin (2006:94) sier det slik; ”*The stereotypes about women with disabilities are powerful images that devalue and disempower the person on both the basis of gender and disabilities*”.

⁴ Anette Sagen kjempet mot den internasjonale hoppkomiteen med Torbjørn Yggeseeth i spissen om å forandre gamle fordommer. Debatten ble fulgt av norske medier med interesse. Overskrifter som ”*Vil stoppe jentene med nye regler* (VG, 08.04.2004), ”*Kjemper mot fordommene*” (Aftenposten, 14.02.2004) og ”*Opprørt idrettsminister vil rydde opp for jentene*” (NTBtekst, 04.03.2004) var å lese i norske papiraviser.

⁵ Det finnes unntak innenfor ulike idrettsgrener som for eksempel håndball. Ytterpunktet som her poengteres å bekrefte påstanden er mediedekningen av norsk- og internasjonal fotball.

3.5 Idrett for funksjonshemmede

Den moderne idretten for funksjonshemmede, eller handikapidrett (disability sport), kan sies å ha sitt opphav i legen Ludwig Guttman. Han introduserte i 1944 idrett som en form for rekreasjon og rehabilitering av engelske soldater og sivile. (Östnäs, 2003). I samsvar med en medisinsk forståelse av funksjonshemming, har idrett for funksjonshemmede blitt oppfattet som en forlengning av medisinsk behandling (Wickman, 2007a). Man kan si at den medisinske modellen har bidratt til en medikalisering, hvor store deler av funksjonshemmedes tilværelse har blitt sett i lys av funksjonsnedsettelsen. Et slikt syn preger hvordan idretten har blitt og blir oppfattet den dag i dag. Idrett for funksjonshemmede kan sies å skille seg ifra annen idrett på bakgrunn av at den både oppfattes som en del av rehabilitering, i tillegg til at den kan anses å ha et konkurranseelement: Idretten hører hjemme både i idrettsbevegelsen og i handikapbevegelsen (Östnäs, 2003).

Idrett for funksjonshemmede blir ikke bare ansett skilt fra ordinær idrett av årsaker nevnt over, den skiller seg også ved at den har blitt oppfattet som mindreverdige. I følge DePauw & Gavron (1995) blir idrettskonkurranser for funksjonshemmede sett på som underlegen (less valued) sammenlignet med annen idrett. Selv om DePauw & Gavron (1995) skrev dette for fjorten år siden, er det grunn til å tro at situasjonen ikke er vesentlig endret i dag. Det er for eksempel stor forskjell på mediedekning når en sammenligner idrett for funksjonshemmede og ordinær idrett⁶.

I tillegg til langt lavere mediedekning, finner Wickman (2008b) at utøvere med nedsatt funksjonsevne også blir fremstilt annerledes enn utøvere uten funksjonsnedsettelse. Hun skriver at media forsterker den stereotyp oppfatningen av funksjonshemmede utøvere som ”annenrangs utøvere”, og er på den måten med på å understreke den lave verdien idretten har. Dette er negativt da folks forestillinger først og fremst baseres på det bildet media gir av idrettsutøvere med nedsatt funksjonsevne (Wickman, 2008b).

I takt med utviklingen som har skjedd på andre samfunnsområder når det gjelder inkludering og likestilling av personer med nedsatt funksjonsevne, har det innen idrett for funksjonshemmede skjedd store endringer de siste ti årene. En såkalt integreringsprosess har

⁶ Et tydelig skille finner man når man ser på deknningen av olympiske og paralympiske leker.

nylig blitt gjennomført, og sammenlignet med de nordiske landene ligger Norge langt fremme. Norge kan sies å være et foregangsland for andre nasjoner⁷.

3.5.1 Integreringsprosessen i norsk idrett

Før ble idrett for personer med nedsatt funksjonsevne i hovedsak styrt av tre ulike organisatoriske ledd; Norges handikapidrettsforbund (NHIF), Norges Døves idrettsforbund og idrettsutvalget for Psykisk utviklingshemmede (IPU-utvalget). I 1997 ble disse forbundene slått sammen, og det ble skapt et enhetlig administrativt ledd som skulle ta seg av all idrett for funksjonshemmede (Sørensen, Pensgård & Kahrs, 2000). Det nye forbundet fikk navnet Norges funksjonshemmedes idrettsforbund (NFI), og var et særforbund under NIF. Formålet med NFI var å bidra til økt deltagelse av funksjonshemmede gjennom integrering og likestilling i norsk idrett. NFI skulle være en pådriver for norsk idrett, og ta ansvar for at tidligere og ny idrettslig aktivitet ble videreutviklet nasjonalt og internasjonalt (Oftedal, 2008). Danningen av NFI var altså en midlertidig løsning i en prosess for å inkludere utøvere inn i den ordinære idretten. NFI skulle overflødiggjøre seg selv, når særforbundene var klare til å organisere idretten gjennom sine lag.

1. september 2007 ble NFI oppløst, og i dag har de 56 særforbundene under NIF ansvar for å organisere idrett for funksjonshemmede, både når det gjelder bredde og toppidrettsnivå (NIF, 2008). NIF har som visjon å være den fremste bidragsyter for å oppnå *idrett for alle*. I Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komités lov (NIF-loven, 2007) står det at NIF har som formål å:

”arbeide for at alle mennesker gis mulighet til å utøve idrett ut fra sine ønsker og behov. Organisasjonen skal være en positiv verdiskaper for individ og samfunn og dermed styrke sin posisjon som folkebevegelse og drivkraft i samfunnet. Organisasjonens arbeid skal preges av frivillighet, demokrati, lojalitet og likeverd. All idrettslig aktivitet skal bygge på grunnverdier som idrettsglede, fellesskap, helse og ærlighet.” (NIF-loven, 2007, §1-2)

⁷ I bladet handikapidrott som blir gitt ut av det svenske handikapidrettsforbundet kunne man i april 2009, lese artikkelen *”Handikapidrotten helt integrerad i Norge”*. Det svenske forbundet har i artikkelen sett på hvordan prosessen har foregått i Norge. (Tilgjengelig fra internettssidene til svensk handikapidrettsforbund: <http://www.shif.se/t2.aspx?p=1424961>)

3.5.2 Evaluering av integreringsprosessen

Integreringsprosessen ble i perioden 1998-2003 evaluert av en forskergruppe ved Norges idrettshøgskole, ledet av Marit Sørensen (Norges idrettshøgskole, 2003). Evalueringen utpekte tre utfordringer ved integreringsprosessen:

1. Det er behov for klarere mål og begrepsbruk som forteller hva man skal gjøre og hvor man skal i den nære framtid.
2. Det må gjøres veivalg; skal integreringsprosessen baseres på systematisk kompetanseoppbygging, eller tilfeldig frivillig kompetanse?
3. Det må utvikles bedre organisatoriske løsninger.

I 2008 utgav likestillings- og diskrimineringsombudet i samarbeid med en forskergruppe ved Norges idrettshøgskole en rapport som blant annet ser nærmere på hvordan det arbeides på organisasjonsnivå med tilrettelegging og rekruttering av personer med nedsatt funksjonsevne (Likestillings- og diskrimineringsombudet, 2008). Rapporten vektlegger at rekruttering er utfordrende, at det er høy grad av bevissthet i særforbundene, men at det er stor variasjon i hvor mye arbeid som blir lagt ned. Blant annet påpekte forbundene at det var vanskelig å få de enkelte idrettslagene til å ta ansvar når det gjaldt integrering. Rapporten viser at de tre utfordringene skissert i evalueringsrapporten om integreringsprosessen i 2003 (Norges idrettshøgskole, 2003) fremdeles er aktuelle.

Når det gjelder positive og negative sider ved integreringsprosessen skriver Sørensen et al. (2000) at integrering blant annet fører til bedre kontakt med personer uten funksjonsnedsettelse og høyere kvalitet på treningen. Risikofaktorer er derimot at personer med funksjonsnedsettelse splittes og usynliggjøres, og at dette kan medføre lavere følelse av tilhørighet og identitet. Rapporten fra likestillings- og diskrimineringsombudet (2008) fremhever at lavterskeltilbudet kan ha forsvunnet i integreringsprosessen.

Kapittel 4: METODOLOGI OG FORSKNINGSDESIGN

Utgangspunktet for dette prosjektet var en interesse i å undersøke hvilken betydning deltagelse i organisert idrett har for unge kvinner med nedsatt bevegelsesevne. Det sentrale i studien var et ønske om å få grep om hvilken innvirkning idrettsdeltagelse har på jentenes *selvforståelse*. Følgende problemstilling ble valgt: *Hvordan påvirer idrettsdeltagelse selvforståelsen til jenter med nedsatt bevegelsesevne?* Med problemstillingen ønsket jeg å undersøke hvilken verdi jentene legger i det å delta i idrett, og hvordan de tror at idretten innvirker på hvordan de ser på seg selv eller blir oppfattet av andre. I tillegg var ønske med studien å få større forståelse av hvordan jenter med nedsatt bevegelsesevne opplever det å delta i organisert idrett: Hvilke muligheter og barrierer opplever disse jentene i møte med idrettsmiljøet?

I dette kapitlet presenteres metoden som er valgt for å belyse studiens problemstilling. Min vitenskapelige forankring blir presentert først, fordi denne er med på å forme og legge føringen på forskningsprosessen (Creswell, 2007, Malterud, 2003). Videre blir det argumentert for valg av kvalitativ metode og fenomenologisk analyse, og bruken av forskningsintervju blir begrunnet. Undersøkelsens gang, både forberedelsene før datainnsamlingen, selve innsamlingen og bearbeidelsene gjort etterpå er beskrevet. Det er valgt å ha en nokså grundig og detaljert gjennomgang av hva som er blitt gjort og hvorfor, slik at leseren gis innsikt i de betingelsene som kunnskapen er kommet frem under. Til slutt i kapitlet blir det sett nærmere på studiens gyldighet og troverdighet, og det blir trukket frem to etiske betraktninger; informert samtykke og konfidensialitet.

4.1 Metodebegrunnelse

4.1.1 Vitenskapelig forankring

Denne studien har sitt ontologiske og epistemologiske utgangspunkt i sosial konstruktivisme. Sosial konstruktivisme bygger på en antagelse om at vår sosiale virkelighet og vår kunnskap om den er sosialt konstruert. Berger & Luckmann (1966) vektlegger at mennesket både skaper og blir skapt av samfunnet, og at det er i en slik prosess at vår virkelighet utvikles. En sentral tanke innen sosial konstruktivisme er at man skal ta utgangspunkt i informantenes bilde av

situasjonen, og Creswell (2007) skriver at forskere innen konstruktivistisk perspektiv ofte tar utgangspunkt i konteksten hvor informantene lever, for å få en forståelse av den historiske og kulturelle settingen.

4.1.2 Kvalitativ forskning

Den kvalitative forskningstradisjonen støtter seg til teorier fra blant annet sosial konstruktivisme (Creswell, 2007, Malterud, 2003). Kvalitativ forskning bygger på en forståelse av at det finnes flere realiteter, og at ulike forskere kan omfavne ulike sider av disse realitetene (Creswell, 2007). Innen kvalitativ forskning anses forskeren å være en aktiv deltager i kunnskapsutviklingen, og kunnskapen som utvikles kan aldri betraktes som fullstendig. Ofte handler kvalitativ forskning mer om å skape nye spørsmål enn om universelle sannheter (Malterud, 2003).

Kvalitativ forskningsmetode er en av flere veier til vitenskapelig kunnskap, og det er forskningsspørsmålet som er avgjørende for valg av tilnærmingen (Malterud, 2003). Med utgangspunkt i denne studiens problemstilling ble kvalitativ metode ansett som den mest hensiktsmessige. Jeg var interessert i informantenes erfaringer og mening med idrettsdeltagelse og tilnærmingen gir mulighet til tolkning av meningsfulle erfaringer og relasjoner (Kvale, 2001). I tillegg egner metoden seg godt når problemstillingen er sammensatt eller fenomenene i liten grad er definert og beskrevet (Malterud, 2003). Det er ikke mulig eller ønskelig å utlede noen klare standardiserte spørsmål med utgangspunkt i denne studiens problemstilling. Det sentrale er å få tak i mangfold og nyanser i jentenes egne beskrivelser, og ha mulighet til å følge opp det de vektlegger.

4.1.3 Fenomenologi

Jeg har valgt å anvende fenomenologisk metode i denne studien. Fenomenologi som forskningsmetode har sine røtter fra den tyske matematikeren Edmund Husserl, og teoriene hans har i ettertid blitt videreutviklet av blant annet Heidegger, Sartre og Merleau-Ponty (Kvale, 1996). Fenomenologisk forskning bygger på fenomenologisk filosofi og Creswell (2007) skriver at anvendelse av metoden krever noe kunnskap om de filosofiske antagelsene.

Sentralt i fenomenologien ligger antagelsen om at virkeligheten ikke er uavhengig av subjektet, og betydningen av livsverden og første-persons perspektivet blir derfor vektlagt (Zahavi, 2003). Fenomenologi betyr bokstavelig talt en vitenskap om fenomenene, og et

fenomen er det som viser seg ved seg selv, det som åpenbarer seg (Zahavi, 2003). Den filosofiske retningen bygger på en antagelse om at realiteten er slik som folk oppfatter den å være (Kvale, 1996). Fenomenologi er altså en forståelsesform der menneskers erfaringer regnes som gyldig kunnskap (Malterud, 2003). I denne oppgaven er jeg ute etter jentenes erfaringer i møte med idretten, og hvilken verdi dette møte har for de. Fenomenologisk metode ble ansett som velegnet for å belyse dette.

I utgangspunktet kan man skille mellom to ulike typer fenomenologisk metode; deskriptiv og interpretativ (hermeneutisk) fenomenologi (Lopez & Willis, 2004). Den deskriptive fenomenologiske metoden bygger på Husserls filosofiske ideer og har hovedfokus på *beskrivelse*. Den interpretive fenomenologiske metoden bygger på Heideggers filosofi og vektlegger i større grad *tolkning*. Denne studien er ikke definert inn i en av disse grenene, men anses å ligge et sted mellom disse to. Jeg vil senere i kapittelet komme tilbake til fremgangsmåten som er anvendt for å analysere dataene.

4.1.4 Kvalitativt intervju

Hensikten med det kvalitative forskningsintervjuet er å forstå verden fra informantenes ståsted. Forut for vitenskapelige forklaringer forsøker forskeren å avdekke folks opplevelser og få frem betydningen av folks erfaringer (Kvale, 2001). I denne studien har jeg valgt å anvende det Kvale (2001) kaller det halvstrukturerte livsverden-intervjuet. Et slikt intervju har som formål å *”innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden, med henblikk på fortolkning av de beskrevne fenomenene”* (Kvale, 2001: 21). Formålet er altså å innhente levende kunnskap slik den ser ut for den som lever det livet vi snakker om (Malterud, 2003). Intervju som metode ble valgt fordi det ble ansett som den mest hensiktsmessige fremgangsmåten for å gi svar på mitt forskningsspørsmål. Jeg var ute etter å få tak i den personlige opplevelsen hver enkelt av jentene hadde, og hvilke erfaringer de satt med vedrørende idrettsdeltagelse. Dermed ble det ansett som mest nyttig å snakke med dem. En tilnærming basert på halvstrukturert intervju ble valgt for å sikre at intervjuene favnet det jeg anså som relevante tema, samtidig som en slik tilnærming ga meg mulighet til å følge opp det jentene fortalte.

4.2 Utvalg

For å begrense ”utvalgsbias” og sikre gyldige data, er det viktig med gode utvalgsstrategier i kvalitative studier. Utvalget er avgjørende for overførbarhet og ekstern validitet, og det er derfor viktig å tydeliggjøre sine valg (Malterud, 2003). Under redegjøres for studiens inklusjonskriterier og rekrutteringsprosedyrer, samt gis en beskrivelse av utvalget.

4.2.1 Inklusjonskriterier

For å bli inkludert i studien måtte informantene være jenter og ha nedsatt bevegelsesevne. Å ha nedsatt bevegelsesevne kan være så mangt, og dersom man kan kalle *bevegelseshemmede* en gruppe, er dette en heterogen gruppe med ulike vansker og behov. Gradene av nedsatt bevegelsesevne kan variere stort, fra å være hjelpetrengende til kun å ha små utfordringer i hverdagen. I denne studien var jeg ute etter jenter som anså at de hadde nedsatt bevegelsesevne, uavhengig av grad. For å få informantene i utvalget mer like, kunne for eksempel anvendelse av rullestol i hverdagen vært et inklusjonskriterium. Dette kriteriet ble ikke valgt, da det ble vurdert at jentene kunne ha mange av de samme opplevelsene i møte med idrettsmiljøet, til tross for at funksjonsevnen varierte.

Det ble bestemt at informantene skulle være mellom 14 og 20 år. Dette aldersintervallet er stort, og det må vektlegges at det kan være betydelige forskjeller på en jente på 14 og en jente på 20. Det store aldersintervallet er ikke optimalt, men ble ansett som nødvendig for å få tak i nok informanter. Det siste inklusjonskriteriet var at jentene skulle trene i et idrettslag. Dette valget ble tatt fordi jeg ønsket å se på idrettsdeltagelse som en fritidssysse og ikke kun som fysisk aktivitet eller rehabilitering.

4.2.2 Rekrutteringsprosedyrer

Informantene ble forsøkt rekruttert til studien på ulike måter, og rekrutteringsprosessen ble litt mer utfordrende enn først antatt. Jeg var i et møte med en fagkonsulent i *idrett for funksjonshemmede* under Norges idrettsforbund, og fikk tips om hvor jeg kunne henvende meg. Det ble sendt mail til ulike klubber, med forespørsel om de kunne videresende informasjon til prosjektet, dersom de hadde noen utøvere som falt inn under målgruppen. På bakgrunn av økonomiske og tidsmessige hensyn ble det i hovedsak tatt kontakt med klubber i Oslo- og Trondheimsområde. Kun et informasjonsskriv ble sendt ut i forbindelse med dette.

Det ble videre tatt kontakt med en person i et særforbund under Norges idrettsforbund.⁸ Denne personen sendte ut 12 informasjonsskriv til jenter fra ulike steder i landet. I tillegg ble et informasjonsskriv sendt ut gjennom en bekjent.

Informasjonsskriv til utøver og foresatte (vedlegg 1 og 2), samt samtykkeerklæring (vedlegg 3) ble sendt til informantene per post. Det var i hvert brev vedlagt en frankert konvolutt, slik at det skulle være enkelt for informantene å returnere samtykkeerklæringen. Alle informantene var anonyme for meg, inntil de hadde returnert skjemaet. Jentene ble kontaktet via telefon eller e-post fortløpende, og intervjuetidspunkt og sted ble avtalt.

4.2.3 Beskrivelse av utvalget

Sju jenter returnerte signert samtykkeerklæring, og i tillegg ble ytterligere fire informanter rekruttert gjennom venninner. Totalt meldte dermed elleve jenter sin interesse, og alle ble inkludert i studien. Informantene kom fra Øst-, Sør- og Vestlandet, med flest representanter fra Østlandet (seks stykker). Det var ingen informanter fra Nord- og Midt Norge.

Alderen på jentene under intervjuetidspunktet var som følger: Det var en informant på hvert av alderstrinnene 14, 15, 16 og 17 år, og to informanter på hvert av alderstrinnene 18, 19 og 20 år. I tillegg var en informant 24 år gammel. Denne jenta falt egentlig utenfor inklusjonskriteriene, men er allikevel valgt inkludert i studien. Dette valget er tatt på bakgrunn av følgende avveininger: Seks av informantene er 18 år eller eldre, og det antas at forskjellene mellom disse og en tjuefireåring ikke er overskridende store. I tillegg ble intervjuet i noe større grad enn de andre intervjuene vinklet retrospektivt.

Informantene var aktive innen ulike idretter; skipigging, ispigging, svømming, rullestolbasket, sitski, langrenn, slalåm, allidrett og styrketrening. De var medlemmer av både ”handikapidrettslag”, ”ordinære idrettslag” eller en kombinasjon av disse. Jentene hadde ulike grader av funksjonsevne og diagnoser, og det varierte om den nedsatte bevegelseevnen var medfødt eller ervervet. Med unntak av en jente, hadde funksjonsnedsettelse vært en del av informantenes hverdag i store deler av livet.

⁸ Det er valgt å ikke bekjentgjøre hvilket særforbund dette var med hensyn til informantenes anonymitetskrav.

Informantene ble som nevnt rekruttert inn i studien gjennom ett særforbund, og det må tas forbehold om at dette kan ha innvirkning på overførbarheten av resultatene. Det må også antas at idrettsdeltagelse kan ha større betydning for de jentene som valgte å svare på henvendelsen, enn for de jentene som ikke ønsket å delta i studien.

4.3 Datainnsamling

4.3.1 Utarbeidelse av intervjuguide

Grundige forberedelser i forkant av intervjuene er avgjørende for at man skal få et godt intervju og gyldige data (Kvale, 2001). Skal man ha mulighet til å belyse forskningsspørsmålet, er det viktig at intervjuene kretser rundt sentrale temaer som er knyttet opp mot problemstillingen. Vesentlig under forberedelsene er derfor utarbeidelse av intervjuguide. Intervjuguiden skal fungere som et hjelpemiddel, som minner forskeren på hvilke temaer man ønsker å samle data om (Malterud, 2003). Guiden til dette prosjektet ble utarbeidet tidlig, og inneholdt spørsmål og temaer jeg anså som relevante for problemstillingen. Temaene ble hovedsakelig valgt på bakgrunn av min teoretiske forståelsesramme om at selvforståelse dannes i samspill med omgivelsene. Det ble for eksempel antatt at sosialt nettverk og deltagelse har betydning for selvforståelsen, og disse antagelsene hadde innvirkning på hvilke temaer jeg vurderte som sentrale å ha med i guiden. Det ble også hentet inspirasjon til tema og spørsmål fra forskningsartikler med lignende forskningsspørsmål som denne studien, eller som omhandlet andre sider innenfor temaene selvforståelse, funksjonshemming og idrettsdeltagelse.

Det ble valgt å utarbeide intervjuguiden med nokså klare formulerte spørsmål. I følge Kvale (2001) kan en guide både inneholde nøyaktige spørsmålsformuleringer, eller kun være en grov skisse av emner. På bakgrunn av at jeg er nokså ny når det gjelder å intervjuer, valgte jeg å utarbeide klare spørsmål på forhånd, da jeg følte at dette gjorde meg sikrere før selve intervjusituasjonen. Selv om intervjuguiden inneholdt konkrete spørsmål betydde ikke dette at hvert intervju måtte innom alle disse, eller at rekkefølgen på spørsmålene nødvendigvis var satt (se intervjuguide i vedlegg 4).

Kvales (2001) beskrivelse av ulike typer intervju spørsmål ble brukt som inspirasjon til å formulere de ulike spørsmålene. Jeg valgte å starte intervjuguiden med åpne og beskrivende spørsmål, der formålet var å bli kjent med informantene. Hva slags betydning idrett hadde for jentene ønsket jeg for eksempel å få tak i uten å måtte spørre om dette direkte. Spørsmål som *”hva er de viktigste grunnene til at du driver med idrett”* og *” hvordan ville du opplevd det dersom du fikk beskjed om at du ikke kunne deltatt i idrett lengre”* mener jeg kan gi en forståelse av hva idrettsdeltagelse betyr for jentene. Spørsmålene som går på hvordan jentene beskriver seg selv, eller blir beskrevet av andre, ble valgt å ta et stykke ut i intervjuet. Dette ble gjort fordi slike spørsmål anses som mer utfordrende å svare på, og et ærlig og utfyllende svar kan kreve fortrolighet mellom intervjuer og informant. Alle spørsmålene ble forsøkt formulert så enkle som mulige, frie for faguttrykk og andre vanskelige termer. Det var også viktig for meg at spørsmålene i intervjuguiden ikke var ledende formulert, da formålet med intervjuet var å få tak i informantenes egne erfaringer og meninger, og ikke min egen forforståelse.

4.3.2 Gjennomføring av intervju

Datainnsamlingen ble gjennomført i løpet av to måneder i 2009. Jeg gjennomførte intervjuene selv, og alle samtalene foregikk ansikt til ansikt. Åtte av intervjuene ble gjennomført i tilknytning til et idrettsarrangement, mens de tre gjenværende ikke hadde forbindelse til dette arrangementet. Ingen av informantene var fra før kjent for meg, og jeg hadde kun hatt korte telefonsamtaler med jentene før vi møttes til intervjuet. To av jentene hadde jeg ikke snakket med i forkant, da jeg i det ene tilfellet kun hadde hatt kontakt med jentas far på telefon, og i det andre tilfellet bare hadde hatt kontakt med jenta på mail.

Alle informantene bestemte tid og sted for når intervjuet skulle foregå, med unntak av en jente som ønsket at jeg skulle velge intervjusted. Fem av jentene ble intervjuet i resepsjonen på ulike hotell og to jenter ble intervjuet på sitt hotellrom/leilighet. Et intervju ble gjennomført ute på en benk, mens et annet ble utført i et kulturhus. De to siste intervjuene ble gjennomført i informantens eget hjem. Det antas at det hadde vært mer gunstig om alle intervjuene hadde foregått i rolige og atskilte omgivelser, men dessverre var dette ikke mulig å få til i alle tilfellene. Det må tas hensyn til at omgivelsene kan ha innvirket på intervjusituasjonen og interaksjonen mellom informantene og meg.

To av jenter ble intervjuet samtidig, da dette var et ønske fra disse to. Jentene kjente hverandre godt, og jeg fikk inntrykk av at de ikke hadde vanskeligheter med å snakke foran den andre. Derimot var jeg litt uforberedt på situasjonen, og hadde nok lagt opp samtalen noe annerledes dersom jeg skulle gjennomført intervjuet på nytt.

Alle intervjuene varte mellom 25 og 60 minutter, der de fleste lå på rundt 40 minutter. Informantene ble i forkant av intervjuet minnet på at samtalen var konfidensiell, og at alle opplysningene om de ville bli anonymisert. Alle informantene ble også spurt om det var greit at jeg tok opp det de sa på bånd, og ingen av jentene hadde noe imot dette. Jeg startet intervjuene med å fortelle at jeg studerte helsevitenskap og skrev masteroppgave om jenter med nedsatt bevegelsesevne og idrettsdeltagelse. Jeg forklarte at jeg hadde utarbeidet noen spørsmål, men at disse først og fremst skulle fungere som et utgangspunkt for en samtale. Det ble også lagt vekt på at de selvfølgelig kunne la være å svare, dersom det var spørsmål de ikke ønsket å svare på. Jeg forsøkte under intervjuene å lage en trygg atmosfære og situasjon for informantene ved å aktivt vise at jeg var interessert i det de fortalte meg. Dette ble gjort ved å lytte, smile, nikke og ta notater. Min erfaring var at de fleste var svært åpne med å dele sine tanker og opplevelser med meg, og flere av jentene uttrykte at de synes det hadde vært hyggelig å bli intervjuet.

Intervjuguiden hadde ikke blitt testet ut i forkant av intervjuene, men jeg opplevde at spørsmålene fungerte hensiktsmessig. Kun små justeringer ble foretatt etter de første intervjuene. En betraktning gjort i ettertid var at jeg kunne vært flinkere til å gå mer bort fra intervjuguiden under samtalene, da jeg særlig under de første intervjuene var noe fastlåst til denne. Her kunne jeg med hensikt ha sluppet mer opp på kontrollen, og i større grad ha fulgt opp det jentene fortalte. Etter hvert som jeg ble sikrere i intervjusituasjonene, ble jeg flinkere til å spørre om jentene kunne utdype det de fortalte, eller om de for eksempel kunne sette ord på hva de følte i en situasjon.

4.3.3 Dataregistrering

Alle intervjuene ble tatt opp digitalt ved hjelp av en liten mp3-spiller, og senere lagret på datamaskinen. Intervjuene ble forsøkt transkribert fortløpende etter hvert som de ble gjennomført, slik at jeg skulle ha samtalene friskt i minne under transkriberingen⁹. Latter,

⁹ Nedskrevet med halvannen linjeavstand gav intervjuene 143 sider med tekst.

tenkepauser og andre reaksjoner fra informanten eller meg selv ble nedskrevet.

Personopplysninger ble redigert bort, og i de tilfellene der informantene snakket dialekt ble intervjuene transkribert over til bokmål. Når man oversetter fra dialekt til bokmål kan det være fare for å ”miste informantenes stemme” eller miste noe av betydningen av det som blir sagt. Dette ble allikevel gjort fordi det ble ansett som nødvendig for å opprettholde anonymiteten til informantene, i tillegg til at det gjorde utsagnene mer lesbare. I noen tilfeller ble også hyppig bruk av fyllord og gjentakelser fjernet fra transkripsjonene for å gjøre teksten mer forståelig. I disse tilfellene var jeg bevisst på å skrive sitatene på en slik måte som best mulig representerte det jeg antok informantene hadde til hensikt å formidle.

4.4 Dataanalyse

Som nevnt har jeg i denne studien valgt å ta utgangspunkt i en fenomenologisk analysetilnærming som anses å være et sted i mellom den deskriptive og interpretative. Jeg har ved dataanalysen tatt utgangspunkt i Malterud (2003) sin modifisering av Giorgis fenomenologiske analyse¹⁰. Jeg skriver at jeg har ”tatt utgangspunkt” i denne tilnærmingen, fordi jeg har anvendt analysetrinnene som rettleiding og inspirasjon, men tilpasset trinnene der jeg følte det var hensiktsmessig i forhold til mine data og mitt formål.

4.4.1 Forforståelse

Et viktig skille mellom den deskriptive og interpretative fenomenologiske metoden omhandler betydningen av forforståelse. Den deskriptive vektlegger at forforståelsen, i så stor grad det er mulig, skal legges vekk, mens den interpretative ser på forforståelsen som en nødvendighet (Lopez & Willis, 2004). I denne studien anses forforståelsen å være både til nytte og til last: Til nytte fordi den fokuserer tema og problemstilling, og til last fordi den kan begrense horisonten og hindre lærdom. Det er uansett avgjørende for et godt forskningsresultat at forskeren er klar over sin egen påvirkningskraft (Malterud, 2003), og jeg har under hele forskningsprosessen forsøkt å ha en reflektert holdning til min forforståelse og mine forkunnskaper.

¹⁰ Malterud (2003) beskriver analysetilnærmingen som *systematisk tekstkondensering*, og tilnærming hører under den deskriptive fenomenologien.

Jeg kjenner ingen jenter med nedsatt bevegelsesevne som driver med idrett, og har dermed ingen personlig eller nær opplevelse av deres erfaringer med idrettsdeltagelse. Derimot er jeg selv jente, har drevet med idrett i mange år, og på den måten har jeg en sterk opplevelse av hva idrett betyr for meg personlig. Som utdannet ergoterapeut er jeg også skolert inn i en forståelse av at meningsfull aktivitet er av stor betydning for menneskers livskvalitet. Ytterligere forståelse rundt fenomenet fikk jeg i forkant av undersøkelsen, da jeg satte meg inn i forskningsartikler som omhandlet temaet funksjonshemming, jenter og idrett og ulike teorier rundt temaene selvforståelse og identitet.

4.4.2 Fremgangsmåte

Den systematiske dataanalysen startet når intervjuene var transkribert. Først ble alle intervjuene lest gjennom med så åpne øyne som mulig. Jeg forsøkte å ikke la min forforståelse innvirke på hva jeg la merke til, og var kun ute etter å få et helhetsinntrykk. Videre leste jeg gjennom alle intervjuene en gang til og denne gangen skrev jeg ned stikkord/små setninger på et stort ark. Etter å ha lest gjennom intervjuene forsøkte jeg å lenke stikkordene sammen i kategorier. Jeg fargekodet, tegnet streker og forsøkte å systematisere, for å samle felles meningsinnhold. Resultatet var mange ulike kategorier; noen overlappende, andre på siden av temaet. Litt i villrede bestemte jeg meg for at jeg måtte gå noen skritt tilbake. Jeg følte et behov for å ha utsagnene til informantene i en litt ryddigere form. Derfor satt jeg meg ved datamaskinen og kopierte alle utsagnene jeg mente fortalte noe om jentenes opplevelse av å delta i idrett, inn i ett dokument. Jeg tok heller med for mye enn for lite, og nummererte alle utsagnene slik at jeg skulle vite hvilken informant som hadde sagt hva.

Nå hadde jeg samlet de ti intervjuene (elleve informanter) inn i 32 dataskrevende sider med forskjellige utsagn, og jeg følte at jeg fikk større oversikt av hva informantene fortalte meg. Jeg gikk systematisk gjennom alle utsagnene og skrev ned korte setninger og stikkord ved siden av de. Flere av jentene trakk frem opplevelser og erfaringer som lignet på hverandre, eller hadde noen fellestrekk. Igjen forsøkte jeg å samle utsagnene i ulike temaer og kategorier. Jeg forsto under dette arbeidet at det informantene fortalte med hensikt kunne skilles i to hovedtemaer. Hva slags betydning idrettsdeltagelse har for jentene ("individuelle aspekter"), og hva som fremmer og hemmer jentene i å delta i idrett ("strukturelle aspekter"). Dette skillet er fremtredende i fremstillingen av resultatene, og anses begge å ha betydning for hvordan idrettsdeltagelse påvirker jentenes selvforståelse. Under analysen utpekte det seg åtte ulike kategorier (fire under hvert hovedtema). Systematisk gikk jeg gjennom intervjuene i sin

helhet enda en gang, for å undersøke om delene (de ulike utsagnene) samsvarte med helheten (informantenes historier).

Malterud (2003) inkluderer betydningen av å vurdere analysens resultater mot eksisterende teori og empiri. Denne oppgavens teoretiske forankring har dannet utgangspunktet for en forståelse og meningsdannelse av de funn som fremkommer i analysearbeidet.

Analysearbeidet under de to hovedtemaene har til en viss grad foregått på litt forskjellig nivå. Fremstillingen som ser på hvilken betydning idrettsdeltagelse har på jentenes selvforståelse er i noe grad mer deskriptiv. Fremstillingen som ser på muligheter og barrierer ved idrettsdeltagelse har en mer fortolkende (interpretativ) form. Det er valgt å gjøre det på denne måten for å synliggjøre resultatene i en større sammenheng.

4.5 Metodekritikk - Gyldighet og troverdighet

Validitet handler om å stille spørsmål ved kunnskapens gyldighet. Hvordan er kunnskapen oppnådd, under hvilke forhold, og hva kan den si noe om? (Malterud, 2003). En sentral faktor i forhold til studiens validitet omhandler de metodiske valgene. Avveininger vedrørende metodevalg er presentert tidligere i dette kapittelet.

Denne studien undersøker et mangfoldig begrep; *selvforståelse*. Det er vesentlig å spørre seg hva selvforståelse egentlig betyr, og hvilke elementer begrepet inneholder. Fanger studiens intervjuguide opp sentrale faktorer ved selvforståelse? Eller kan det være at informantene ikke er gitt nok rom til å komme inn på viktige elementer som innvirker på deres selvforståelse? Spørsmålene i intervjuguiden ble utarbeidet på bakgrunn av studiens teoretiske utgangspunkt.

Begrepet reliabilitet er knyttet til vurdering om forskningen er utført på en pålitelig og troverdig måte (Thagaard, 2009). I utgangspunktet refererer reliabilitetsbegrepet til spørsmålet om en annen forsker, ved anvendelse av de samme metodene, ville kommet frem til samme resultat (repliserbarhet). I denne studiens konstruktivistiske ståsted er ikke repliserbarhet et relevant spørsmål. Isteden knyttes reliabilitet til redegjørelse av hvordan dataene er blitt utviklet i løpet av forskningsprosessen, altså om forskningen utføres på en tillitsvekkende

måte (Thagaard, 2009). Å synliggjøre forskningsprosessen ved å vise hvordan man har kommet frem til funnene, bidrar til å gi resultatene troverdighet (Malterud, 2003).

Det er forsøkt å gi et grundig innblikk i oppgavens teoretiske ståsted, da dette representerer grunnlaget for mine tolkninger (Thagaard, 2009). Det er også forsøkt å redegjøre for gangen i denne studien og hvilke refleksjoner som er tatt, slik at leseren, i en viss grad, kan vurdere funnenes konsistens. Det er derimot en utfordring i forhold til analysens reliabilitet at jeg var den eneste som har kodet og analyserte dataene. Selv om funnene har blitt diskutert med veileder, er det kun en som har hatt full innsikt i det omfattende datamaterialet.

Troverdigheten ville blitt styrket dersom flere forskere hadde analysert det samme materialet (Kvale, 2001).

Sentralt ved vurdering av studiens reliabilitet er svaret på følgende spørsmål; hvor gode er dataene? (Thagaard, 2009). Vesentlig i en intervjuundersøkelse er utfordringen med ledende spørsmål (Kvale, 2001). Både i utarbeidelsen av intervjuguiden, under intervjusituasjonen, og i arbeidet med analyseringen har jeg vært oppmerksom på, og forsøkt å unngå dette. Et annet element som vurderer dataenes kvalitet er om intervjusituasjonen fremmer informantenes lyst til å dele sine tanker og erfaringer. Jeg var bevisst på å forsøke å skape en god relasjon med informantene, og den åpenheten jeg følte informantene viste, tyder på at det har vært greit for dem å snakke med meg. Kanskje hadde det positiv innvirkning at jeg ikke var så mye eldre enn dem, og at jeg selv var jente. Allikevel kan det antas at min uerfarenhet som forsker, (ved å følge opp og kontrollere informantens utsagn), har satt noen restriksjoner på dataenes kvalitet. Man kan også stille spørsmål ved funnenes troverdighet på bakgrunn av at enkelte informanter i analysen er sitert hyppigere enn andre. Slik har det blitt da noen informanter fremsto som mer informasjonsrike enn andre. Jeg har vært bevisst på å ikke legge enkeltsiter til grunn for å si noe om majoriteten av informantens opplevelser, men har kun trukket frem disse for å belyse individuelle opplevelser og erfaringer.

4.6 Etiske betraktninger

Alle forsknings- og studentprosjekt som innebærer behandling av personopplysninger skal meldes (De nasjonale forskningsetiske komiteer, 2006). Dette prosjektet ble meldt til personvernombudet for forskning (norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste) og godkjent.¹¹

4.6.1 Informert samtykke

Alle som deltok i studien fylte ut og returnerte skriftlig samtykkeerklæring (se vedlegg 3). I de tilfellene der informantene var under 18 år, ble i tillegg foresattes samtykke innhentet. I henhold til forskningsetiske retningslinjer skal barn og unge som deltar i forskning ha særlige krav på beskyttelse i tråd med deres alder og behov (De nasjonale forskningsetiske komiteer, 2006). De forskningsetiske retningslinjene vektlegger at det skal gis alderstilpasset informasjon om prosjektet. I utarbeidelsen av informasjonsskrivet ble dette vektlagt, og brevet ble forsøkt skrevet slik at det egnet seg både til de yngste og eldste informantene. Det ble utarbeidet et eget informasjonsskriv til foresatte, der de blant annet ble informert om at de hadde krav på å se intervjuguiden dersom de ønsket dette. Ingen av de foresatte gav meg tilbakemelding på at dette var ønskelig.

I de tilfellene der informantene ble rekruttert til studien gjennom venninner (4 informanter), ble samtykkeerklæringen underskrevet like før intervjuet startet. Alle informantene ble oppfordret til å lese gjennom informasjonsskrivet før de underskrev, og jeg gav i disse tilfellene mer inngående beskrivelse av prosjektet muntlig.

4.6.2 Konfidensialitet

Informantene i dette prosjektet kommer fra en nokså liten og gjennomiktig gruppe. Idrettsmiljøet i Norge for jenter med nedsatt bevegelsesevne er av begrenset størrelse, noe som kan øke fare for gjenkjennelse. Det er derfor stilt strenge anonymitetskrav i denne studien. Alle navn som blir anvendt i oppgaven er fiktive, og sitater som ble ansett å kunne svekke informantenes krav til konfidensialitet er enten ikke navngitt eller utelatt i den skriftelige fremstillingen. Et sitat er navngitt med et annet navn enn det som tidligere er benyttet i oppgaven. Jeg har valgt å kun beskrive informantene som *gruppe*; hvilke idretter de

¹¹ Prosjektet ble godkjent 15.12.2008, se vedlegg nr. 5 "tilråding av behandling av personopplysninger".

driver med, grad av funksjonsnedsettelse og hvor gamle de var under datainnsamlingen. Noen videre beskrivelse av informantene kan av hensyn til anonymisering ikke gis.

Kapittel 5: IDRETTSDELTAGELSE OG SELVFORSTÅELSE

Resultatene fra denne studien blir presentert i to kapitler. Det første kapittelet ser nærmere på hvordan og i hvilken grad deltagelse i idrett påvirker informantenes selvforståelse og identitet. Kapittelet er delt opp i fire deler: I den første delen er det beskrevet hvordan informantene ser på seg selv, og hvilken innvirkning idretten har i informantenes opplevelse av hvem de er. Del to beskriver informantenes opplevelser av stigmatisering, og hvordan samfunnets holdninger og oppfatninger av funksjonshemming kan true informantenes selvforståelse. Del tre ser nærmere på hvordan idrettsdeltagelse påvirker mestringsfølelse, men også kan føre til opplevelse av nederlag. I den siste og fjerde delen presenteres hvordan idrett øker informantenes muligheter for deltagelse, og skaper et miljø der de kan møte andre jevnaldrende med nedsatt funksjonsevne. I det andre resultatkapittelet (kapittel 6) er det sett nærmere på hvilke faktorer som hemmer og fremmer jenter med nedsatt bevegelsesevnes muligheter til å delta i idrett.

Studiens funn er diskutert fortløpende i de ulike resultatdelene, og det er presentert en kort oppsummering i slutten av hvert kapittel. En avsluttende drøfting rundt studiens hovedfunn er presentert i kapittel 7.

5.1 ”Egentlig har hele meg vært dans før”

5.1.1 Identiteten påvirkes av hva man gjør

Anna er en ung kvinne som har levd mesteparten av livet sitt uten funksjonsnedsettelse. For noen år siden kom hun utfør en hendelse som gjorde at hun mistet førligheten i beina. Før denne hendelsen inntraff var Anna en aktiv danser, og når hun blir spurt om hun kan fortelle litt om seg selv svarer hun raskt;

Egentlig har hele meg vært dans før. Jeg begynte å danse når jeg var tre, og har holdt på til jeg havnet i stolen. Det var min lidenskap, og det jeg skulle bli. Jeg skulle danse. Det som opptok nesten hele livet mitt var dans.

Det kommer tydelig frem av utsagnet at dans har hatt en vesentlig plass i Annas liv. For henne var dansing en så sentral aktivitet at den hadde gjennomgripende betydning på

hvordan hun så på seg selv. Som hun selv sier det; *hele henne var dans*. Det er interessant å se hvordan Anna knyttet sin selvforståelse så direkte opp mot dansing. Man kan si at hun var hva hun gjorde; hun var dans og dans var henne.

Et resultat av hendelsen som inntraff var at Anna ble frarøvet dansingen som hadde hatt en så betydningsfull innvirkning på hennes opplevelse av hvem hun var. Anna mistet ikke bare dans i livet sitt, men hun mistet også en del av seg selv.

Jeg følte at identiteten min ble borte. Jeg visste ikke hvem jeg var. Alle de rundt meg som jeg kjente, hvis de pratet om meg så var det; ”ja, det er hun som danser”. Jeg var liksom den som danset jeg, det var den jeg var. Og så plutselig var jeg ikke det lengre. ”Hvem var jeg da?” For jeg sto for dansinga. Jeg trente opp venninnene mine til å danse, og jeg lagde koreografier. Da alt det ble tatt fra meg så tenkte jeg; ”hva kan jeg gjøre nå?” Jeg visste ikke hva annet jeg kunne gjøre, for det var det jeg elsket. Det var livet mitt. Det var det jeg satset fullt og helt på.

Det er tydelig at tyngdepunktet i Annas identitet var knyttet rundt det å være danser, både hvordan hun oppfattet seg selv og ble oppfattet av andre. I dag er ikke Anna lengre ”jenta som danser”, men hun har fortsatt å være aktiv i andre former for fysisk aktivitet. Hun forteller at det å fortsette å delta i idrettsaktiviteter har hjulpet henne å holde på den hun er. Særlig viktig ser det ut til å være for at venner og kjente skal forstå at hun er den hun alltid har vært.

Hadde jeg ikke vist noen interesse for det [idrett] nå, kuttet helt, så tror jeg at folk hadde sett på meg mer sånn ”nå har hun virkelig gitt opp”. Men fordi jeg fortsatt viser interesse og har lyst til å prøve, så skjønner dem at jeg er den som jeg var før. Det er ikke noe forandret på meg. Det eneste som er annerledes er at jeg har fått stolen istedenfor at jeg står på beina. Tror jeg.

Når det her er valgt å starte kapittelet med Annas historie, er det fordi denne historien gir et godt bilde av hvordan forståelse av hvem man er, preges av hva man gjør. Hvilke aktiviteter man deltar i, og hvem man er sammen med, er eksempler på ting som setter preg på en selv. Historien til Anna gir en pekepinn på hvor viktig idrettsaktivitet kan være for selvforståelsen. I tillegg viser historien hvordan et individ kan ha en følelse av å ha en sammenhengende identitet som er noenlunde konstant over tid. Dette betyr ikke at man ikke kan ha mange ulike identiteter, men at noen aktiviteter eller roller har større innflytelse på selvforståelsen enn andre.

Det at deltagelse i idrett påvirker informantenes selvforståelse i stor grad, er et sentralt funn i denne studien. Selv om Anna skiller seg noe fra majoriteten av informantene, med tanke på hvor lenge hun har hatt funksjonsnedsettelse, ser det ikke ut til at hennes beskrivelser skiller seg noe vesentlig fra de andre informantenes. Andre utsagn peker også mot at identitetsopplevelse er sterkt og direkte knyttet til idrettsaktivitet. På spørsmål om hvordan Julie og Maria ville opplevd det dersom de fikk beskjed om at de ikke kunne drevet med idrett mer, svarer jentene slik:

Jeg tror jeg hadde følt at jeg hadde mistet noe av meg selv. Jeg vet ikke jeg, jeg tror ikke jeg hadde funnet noe som kunne erstatte det. – Julie

Jeg hadde vel prøvd å finne på noe annet å drive med, som kunne erstattet det. Men jeg hadde ikke blitt den jeg er, eller hadde vært da. – Maria

Begge jentene knytter idrettsaktivitet inn i en forståelse av hvem de er. Julie forteller at hun tror hun hadde *mistet noe av seg selv*, mens Maria legger vekt på at hun *ikke hadde vært den hun er i dag*. Funnene i denne studien peker mot at det å være idrettslig- og fysisk aktive er viktige grunnsteiner i informantenes forståelse av seg selv, og utgjør en vesentlig del av deres identitetsopplevelse.

5.1.2 Funksjonshemmet - også en del av identiteten

I tillegg til at informantenes selvforståelse påvirkes av å være idrettslig aktive, ser det også ut til at selvforståelsen påvirkes av det å ha en funksjonsnedsettelse. Man kan se denne dobbelheten i hvordan Marte ville beskrevet seg selv.

Hvis jeg skulle beskrive meg selv, hadde jeg presentert meg og sagt at jeg driver med sport. At jeg har en nerveskade, og at jeg derfor driver med handikapidrett og ikke vanlig idrett. – Marte

Utsagnet er interessant av to ulike årsaker: For det første viser det hvordan Marte presenterer seg som både en idrettsutøver og som en jente med nedsatt funksjonsevne. Begge disse elementene ser ut til å innvirke på hennes selvforståelse. For det andre viser utsagnet hvordan identiteten som idrettsutøver kan oppfattes som utilgjengelig for en person med nedsatt funksjonsevne. Martes poengtering av at hun driver med handikapidrett og ikke ”vanlig” idrett kan tyde på at det å være idrettsutøver og ”en person med nedsatt funksjonsevne” oppfattes som to gjensidig utelukkende identiteter. Det at Marte har kjennetegn som ikke

samsvarer med samfunnets bilde av hvordan en idrettsutøver ser ut, kan være årsaken til at hun markerer at det nettopp er handikapidrett hun deltar i. Marte har kanskje en opplevelse av å både være, og å ikke være, en idrettsutøver.

Wickman (2007b) fremhever at idrett for funksjonshemmede ikke blir oppfattet som ”riktig” idrett, og at dette kan føre til ambivalens i utøvernes identiteter. En forståelse av idretten som en aktivitet i lys av et behandlingsperspektiv, kan bidra til at identiteten til utøverne blir mer knyttet rundt funksjonsnedsettelsen enn til idrettsaktiviteten. Gjennom intervjuene forteller flere av informantene om situasjoner hvor deres identitet som idrettsutøvere ikke blir tatt på alvor. Det er tydelig at Linn ikke blir oppfattet som en aktiv svømmer, på lik linje med andre svømmere, når hun forteller om treninger der hun må svømme sammen med barn:

Noen kan plassere deg i en gruppe med barn. En som er 20 år, tar de sammen med fireåringer. Det er det du holder til, for du svømmer ikke fortere. Og da blir det på en måte helt feil. – Linn

Det er åpenbart at det å måtte trene sammen med barn når en selv er 20 år og satser på svømming, undergraver det faktum at man er en seriøs idrettsutøver. Det er rimelig å anta at slike holdninger vil ha en negativ innvirkning på informantenes opplevelse av det å være utøvere på lik linje med personer uten funksjonsnedsettelse. En av intervjupersonene i Huang & Brittain (2006; 366) sin studie skal ha sagt følgende; ”*How can we see ourselves as just athletes when we get treated differently from able-bodied athletes and our achievements and hard work are not recognized and valued by people?*”.

Utsagnet til Linn viser hvordan idrettsutøvere med funksjonsnedsettelse kan oppleve å ikke bli tatt alvorlig. Slike opplevelser og erfaringer underbygger påstanden om at idrett for funksjonshemmede ikke anses likestilt med annen idrett. Det argumenteres her for at en slik underlegenhet vil kunne begrense de positive identitetsmulighetene som ligger i idretten.

Den forskjellsbehandlingen informantene forteller om er viktig å ta seriøst. Det kan ha betydning for jentenes selvforståelse og ikke minst gleden ved det å drive med idrett. Når Silje får spørsmål om hva hun tror skal til for at flere personer med funksjonsnedsettelse skal starte med idrett, svarer hun: ”*Det er kanskje det at andre tar det seriøst og*”. Det holder ikke at utøverne tar sin egen innsats på alvor, de må oppleve at andre også gjør det.

Det er viktig å påpeke at informantene, i tillegg til å møte holdninger slik Linn beskriver, forteller at de treffer på mennesker innen idretten som virkelig tar innsatsen deres med verdighet. Disse menneskene åpner dører for informantene, slik at de kan benytte seg av de identitetsmulighetene idretten fører med seg.

Men for all del, det er veldig mange gode og dyktige trenere også. Som tar initiativ, og tar deg med, der du hører hjemme. – Linn

5.2 ”Vi bør ikke være så hjelpeløse som noen tror at vi er”

5.2.1 Opplevelse av stigmatisering

I lys av en medisinsk forståelse av funksjonshemming, kan personer med nedsatt bevegelsesevne bli karakterisert som passive og hjelpetrengende. En slik forståelse kan sies å ha vært rådende i det norske samfunnet, hvor store deler av livet til personer med nedsatt funksjonsevne har blitt medikalisert¹². Som nevnt tidligere kan det at man i tillegg er jente ytterligere forsterke disse karakteristikkene.

Et gjennomgående trekk i informantenes historier er at de opplever å bli tillagt stereotype egenskaper. Som overskriften antyder; (*vi bør ikke være så hjelpeløse som noen tror at vi er*) føler informantene at en del mennesker ser på dem som personer med behov for hjelp.

Det er mange som tror at hvis du sitter i rullestol så kan du ikke gjøre noe særlig – Ida

(...) Jeg tror mange har det inntrykket, at hvis man er funksjonshemmet så kan man ikke gjøre så mye. – Malin

Flere av informantene vektlegger at det er en utbredt oppfattelse at personer med nedsatt funksjonsevne ikke kan klare det samme som personer uten funksjonsnedsettelse. Man kan tolke informantenes utsagn ved at det fortsatt råder en medisinsk forståelse i samfunnet; funksjonshemming sees på som en egenskap ved individet, og det er denne egenskapen som gjør at man ikke kan klare det samme som jevnaldrende. Det ser ut til at slike forestillinger

¹² Med medikalisering menes her den gjennomtrengende betydningen helsevesenet har hatt i hverdagslivet til personer med nedsatt funksjonsevne. De utfordringene individene opplever har blitt forklart gjennom medisinske årsaksforhold og behandlet deretter.

fremdeles lever, til tross for at politiske føringer vektlegger en relasjonell forståelse av funksjonshemming, hvor de samfunnsmessige årsakene vektlegges.

De stereotype forestillinger som informantene blir tilskrevet, står i sterk kontrast til hva det vil si å være en idrettsutøver. Idrettsutøvere blir oppfattet å være atletiske, sterke, utholdene, bevegelige og koordinerte, noe som jenter med nedsatt bevegelsesevne ikke anses å være. Å bli tilskrevet stigmatiserende karakteristikk kan påvirke negativt inn på jentenes forståelse av hvem de er og hva de tror de kan få til. Sagt på en annen måte; det kan være vanskelig å opprettholde en identitet som aktiv dersom omverden opplever en på en annen måte. Studier har vist at samfunnets oppfatninger, (som i stor grad er basert på den medisinske forståelsen av funksjonshemming) spiller en betydningsfull rolle i identitetsutviklingen til utøvere med nedsatt funksjonsevne (Huang & Brittain, 2006, Wickman 2007b).

Det er tydelig at informantene i denne studien påvirkes av de stereotype forestillingene de møter i samfunnet, men resultatene viser også at de, til tross for dette, ser på seg selv som aktive og viljesterke.

Jeg vil beskrive meg selv som ganske energisk. Sammenlignet med de andre vennene mine som er funksjonshemmet, så er jeg veldig treningsnarkoman. Jeg liker å trene. "Det er viktig å trene" - jeg er liksom den typen. – Malin

Beskrive meg selv? Ja, jeg vet ikke, jeg kan vel si at jeg trener ganske mye. Også har jeg fått beskjed om at jeg har stå-på-vilje, at jeg ikke gir meg særlig lett. At jeg alltid fortsetter å presse meg til det siste. – Eline

Informantene forteller også at de tror familie og venner vil beskrive de på samme måte; som aktive og med stå-på-vilje.

Jeg vet en som vil beskrive meg som en sportsidiot. Ja, eller... en aktiv jente. – Marte

Jeg tror de ville beskrevet meg som en som ikke gir opp. Det tror jeg kanskje. En stå-på-person, med temperament. – Julie

Når informantene ser på seg selv og blir oppfattet av kjente som aktive, tyder dette på at de personene som står jentene nærmest ikke blir preget av de stereotype forestillingene i samme omfang som andre. Dette stemmer overens med stigmateteorien som presiserer at

stigmatiseringen er sterkest i flyktige møter med ukjente mennesker, og avtar når personer lærer hverandre å kjenne (Goffman, 1963). I tillegg vitner utsagnene om at det er de som står jentene nærmest som har den største innvirkningen på deres selvforståelse. I følge Mead representerer venner og familie de viktigste sosiale spill, og det er i samsvar med disse at man lærer å se seg selv og etablere sin egen identitet (Grue, 2004).

5.2.2 Deltagelse i idrett kan utfordre stigma

Det at jentene opplever seg selv og blir oppfattet av andre som aktive idrettsutøvere, er en motsats til den stereotype forståelse av at de er personer avhengige av hjelp. Resultatene i denne studien viser at idrett kan være en arena som fremmer informantenes muligheter til å ta et oppgjør med de stereotype forestillingene. Gjennom å delta i idrett, utfordres forestillingen om "den funksjonshemmede kroppen" som mindreverdig.

Du får liksom vist hva det er du kan. Du viser at du faktisk kan gå ganske fort på ski. Eller å pigge da, jeg sier "å gå på ski". – Ida

Når jeg står frem og viser at... Vi er ikke bare noe som... Vi bør ikke være så hjelpeløse som noen tror at vi er. – Maria

Det er jo liksom litt sånn å trosse handikappet sitt å drive med idrett. Det er jo sånn. For meg er det egentlig litt viktig. At jeg åpenbart trosser det. Skjønner du hva jeg mener? – Julie

Det er lett å forstå at man ønsker å vise *at man kan*, dersom man opplever at folk ser på deg som *en som ikke duger*. Julie forteller at hun føler hun trosser funksjonsnedsettelsen sin gjennom å delta i idrett, og denne opplevelsen av å gjøre opprør mot de stigmatiserende forestillingene er viktig for henne. I tillegg spør Julie om vi forstår hva hun mener; det at man gjennom idrettsdeltagelse kan trosse et handikap. Det tolkes her som om hun stiller spørsmålet fordi hun ikke er sikker på om vi forstår hvilke holdninger personer med nedsatt funksjonsevne møter. Det kan være vanskelig å sette ord på de opplevelsene og erfaringene man gjør seg, spesielt hvis disse stigmatiserende holdningene opptrer indirekte. En skjult måte informantene kan oppleve slike holdninger innen idretten på, kan være at folk rett og slett ikke tenker på idrett som en arena hvor personer med nedsatt funksjonsevne hører hjemme.

Folk som ikke kjenner meg, tror jeg ikke i utgangspunktet regner med at jeg driver med det [idrett]. Fordi, for dem så er det kanskje ikke naturlig å stille spørsmålet, jeg vet ikke jeg, de er kanskje redd for at jeg skal blitt støtt eller noe. – Malin

Flere av informantene vektlegger at de synes det er viktig å vise omverden at de *også* kan delta. Gjennom idrettsdeltagelse sender informantene ut et budskap om at det ikke er de selv det er noe galt med. De kan delta i idrett, dersom forholdene legges til rette. Selv om Malin ikke nødvendigvis har mulighet til å delta i de samme gym-aktivitetene som hennes jevnaldrende venner, så viser hun gjennom idrettsdeltagelse at hun også kan være idrettslig aktiv;

Jeg synes det er viktig å formidle til andre at selv om jeg ikke er med i gymtimene sammen med dem, når de har lagspill med volleyball eller sånn, så betyr ikke det at jeg ikke driver med idrett. Det betyr bare at jeg ikke driver med akkurat det samme som dem. Jeg snakker egentlig veldig mye med vennene mine om den idretten jeg driver med. For jeg synes det er viktig at de vet hva jeg gjør også. – Malin

Goffman (1963) skriver at en vanlig reaksjon på stigmatisering fra omverden er at den stigmatiserte legger ned store anstrengelser på å mestre aktiviteter som anses utilgjengelige for personen. Ida viser hvordan hun (bevisst eller ubevisst) anvender denne strategien i forsøk på å tone ned stigmatiseringen;

Folk skal ikke si til meg at ”det kan vel ikke du gjøre fordi du sitter i rullestol”, da skal jeg bevise at jeg kan gjøre det allikevel. – Ida

Idrett er en aktivitet som krever ferdigheter som står i motsats til de ferdighetene personer med nedsatt funksjonsevne anses å ha. Derfor kan idrett oppfattes utilgjengelig for personer med funksjonsnedsettelse. Kanskje er det nettopp på bakgrunn av dette at idrettsarenaen anses å være særlig egnet til å utfordre stereotype forestillinger. Deltagelse i idrett kan illustrere at personer med nedsatt funksjonsevne er dyktigere og mer like personer uten funksjonsnedsettelse enn det stereotypene antyder. Det er derimot viktig at man opplever mestring og at man lykkes i idrettsaktiviteter dersom forestillinger skal utfordres. Det er grunn til å tro at dersom idrettsaktivitet fører til lavere mestringsfølelse og nederlag, kan dette forsterke en opplevelse av ”annerledeshet”.

5.3 ”Å lykkes gjør noe med en”

5.3.1 Opplevelse av mestring

Et hovedfunn i denne studien er at idrettsdeltagelse øker informantenes mestringsfølelse. Det å ha en opplevelse av at *dette får jeg til*, og å få positive tilbakemeldinger fra for eksempel trenere eller lagkamerater, kan være gode kilder til å føle at man mestrer - ikke nødvendigvis bare den spesielle aktiviteten, men hele tilværelsen. Linn viser hvordan en slik følelse av mestring har hatt en positiv innvirkning på hennes selvforståelse.

Idrett har påvirket ganske mye på hvordan jeg ser på meg selv. Spesielt når det gjelder selvbilde; det å kunne oppnå noe du har drømt om lenge. Å lykkes gjør noe med en.
– Linn

Det er tidligere i denne oppgaven påpekt at idrettsdeltagelse kan ha særskilt betydning for personer med nedsatt funksjonsevne, da dette er mennesker som kan oppleve barrierer i hverdagen (Dokumentasjonssenteret, 2007). Under samtalen vektlegger Julie hvordan personer med funksjonsnedsettelse kan ha særlig behov for den *mestringsfølelsen* man kan oppnå gjennom idrettsdeltagelse.

Egentlig så tror jeg at det nesten har større verdi å drive med idrett for en handikappet enn det har for en funksjonsfrisk. Fordi, det har med at man har begrensninger som en funksjonshemmet person. Begrensninger som blir veldig mye mindre når man driver med idrett. Og man trenger jo mestringsfølelse nesten mer når man har en vesentlig funksjonshemming. – Julie

Julie mener at de begrensningene man kan oppleve når man har en funksjonsnedsettelse, blir mindre når man driver med idrett. Dette utsagnet kan forstås på to ulike måter; For det første kan idrett øke kroppslige forutsetninger som kan medvirke til at man klarer mer enn man ellers ville gjort. For det andre kan den *følelsen* av å få til ting, gjøre så begrensningene oppleves mindre. Begge disse elementene anses her å ha en sentral betydning på mestringsfølelse, og funnene viser at idrett kan påvirke begge positivt. Det er først valgt å fokuseres på den siste; *følelsen* av å mestre noe, da det er dette Julie legger mest vekt på;

Jeg vil understreke hvor viktig jeg synes det er. For en funksjonshemmet har liksom, ja, du skjønner jo regla du også, lav selvtillit, åpenbart, mange har jo det. Og å komme på en plass der du kan gjøre ting, som du kan bli god på, det

er så... I dagliglivet møter man motgang hele tiden, og å komme på en plass der man ikke merker de hindringene er vanvittig betydningsfullt. Jeg tror det er mange som ikke er klar over det - mange funksjonshemmede altså, som ikke er klar over at den arenaen finnes. – Julie

Julie fremhever hvor viktig følelsen av å være ”god i noe” er for selvforståelsen, særlig hvis man til daglig møter hindringer og motgang. Ytterhus og Tøssebro (2006) finner at det å bli oppfattet som ”god nok” er av avgjørende betydning for barn, og at barn med nedsatt funksjonsevne kan ha en slitsom og krevende hverdag, dersom de til stadighet opplever å være på grensen til å ikke være kvalifisert. Det å mestre noen aktiviteter godt, kan bety forskjellen mellom å bli godtatt eller avvist av jevnaldrende. Selv om Ytterhus og Tøssebro (2006) har fokusert på barn, er det rimelig å anta at det å være ”god nok” også er av stor betydning for ungdommer. Når man opplever at man duger på noen områder, kan det tenkes at man kan trekke dette med seg over på andre arenaer. *Man vil gjerne få til mer*, som Malin sier;

Når man føler at man får til ting, så blir man jo glad, ikke sant. Og da vil man gjerne få til mer. – Malin

Flere av informantene trekker frem mestring som en av de viktigste grunnene til at de driver med idrett, og særlig legger de vekt på at de hindringene de opplever i hverdagen blir mindre fremtredende eller borte under idrettsaktiviteten. Et element flere av utøverne trekker frem er følelsen av å klare det samme som andre.

Det [grunnen til at jeg holder på med svømming] er egentlig fordi..., eller jeg har egentlig alltid vært ganske flink i vannet. I vannet så føler jeg at jeg er som alle andre. Det er på en måte ingen begrensninger når man er i vann. Problemet med balansen for eksempel, som jeg har på land, det forsvinner jo i vann. Og det er ganske befriende. – Malin

Jeg kan gjøre hva jeg vil i vannet. Det er en god grunn til at jeg driver med svømming. Da føler jeg ikke at jeg er annerledes enn andre. Selv om de svømmer fortere enn meg, så kan jeg gjøre nesten det samme som dem. – Linda

Det er mestringsfølelse og fartsfølelse [som er de viktigste grunnene til at jeg holder på med idrett]. Jeg vet ikke, jeg føler meg veldig lite handikappet når jeg har sit-skien. Jeg klarer meg selv, i motsetning til vanlig. – Julie

De begrensningene informantene opplever til daglig blir mindre dominerende eller forsvinner under de idrettsaktivitetene utøverne trekker frem. Informantene føler at de mestrer det samme som jevnaldrende, og blir på den måten mer ”likestilt” med dem. En refleksjon man her kan gjøre er om informantene til daglig (og i lys av andres øyne) føler de er tildelt merkelappen ”funksjonshemmet”, men at denne følelsen avtar under de bestemte aktivitetene.

I tillegg til mestringsfølelse, trekker Julie frem fartsfølelse som en av de viktigste grunnene til at hun driver med idrett. Aktiviteter som inneholder fart, spenning og risiko blir gjerne oppfattet som noe maskulint og kan stride i mot samfunnets oppfatninger av funksjonshemming og det ”kvinnelige”. Julies utsagn bryter altså med stereotypifiseringen av jenter med nedsatt funksjonsevne, og viser hvordan identiteter kan være kontrastfylte. Dette er nok en bekreftelse på hvordan idrett kan utfordre stereotype holdninger.

5.3.2 Fysisk aktivitet kan øke selvstendighet

Et annet element i det å mestre er det å faktisk klare og utøve flere aktiviteter på bakgrunn av for eksempel økt muskelstyrke og bevegelighet. Wold (2009) skriver at idrett og fysisk aktivitet kan gi bedre opplevelse av kontroll over egen kropp, og det å oppleve kontroll vil kunne gi grunnlag for generell mestringsopplevelse. Marte og Malin legger vekt på hvordan idrettsdeltagelse gir dem større frihet i hverdagen;

”Vi kan på en måte pigge bort på butikken, mens andre kanskje må bli kjørt fordi de ikke klarer det”. – Marte

Det er veldig viktig for meg å drive med idrett, fordi da holder jeg kroppen min i bedre form. Og da vil jeg klare å utføre vanlige ting, eller leve normalt i lengre tid. Det gjør meg mer selvstendig. Det er veldig mye derfor jeg er opptatt av det. – Malin

Det at idrett øker individers muligheter til å mestre hverdagen er også vektlagt i andre studier. Apelmo (2007) fant at idrettsdeltagelse forbedret de fysiske ferdighetene til ungdommer med nedsatt funksjonsevne, og at dette økte ungdommenes selvsikkerhet og selvstendighet. Det er grunn til å tro at økte fysiske ferdigheter, i kombinasjon med positive mestringsopplevelser, vil påvirke informantenes vilje og lyst til å utfordre grenser og teste sine ferdigheter også

utenfor idrettsarenaen. De erfaringene og opplevelsene de har fått innen idretten, kan de trekke med seg over på andre områder i livet.

5.3.3 Idrett kan synliggjøre funksjonsnedsettelsen

I tillegg til at idrettsdeltagelse kan gi økt mestringsfølelse, forteller informantene også om hvordan idrettsaktivitet kan føre til skuffelse og nederlag. Gjennom idretten kan man bli mer oppmerksom på hva man *ikke* kan.

I gymtimene kan jeg føle at jeg har skyld i at vi taper. At det er min skyld eller mest min feil i hvert fall. Det [funksjonsnedsettelsen] påvirker selvfølgelig når vi spiller ballspill og sånn, jeg løper jo saktere. Når vi skal opp i angrep og forsvar, så kommer jeg bak. – Eline

Det var en periode da jeg ikke hadde lyst til å være med lengre. For jeg kom hele tiden på siste plass. Jeg konkurrerte egentlig med funksjonsfriske før, før de fant ut at jeg kunne få min egen klasse. – Maria

Taub, Blinde & Greer (1999) finner at dersom de fysiske begrensninger blir tydeligere under idrettsaktivitet, kan dette redusere gleden ved å delta. Uttalelsene til Eline og Maria viser hvordan noen idrettsaktiviteter kan få de til å føle seg som tapere. Erfarer man å gjentatte ganger komme på siste plass, eller føler man skyld når laget taper vil mestringsfølelsen bli svekket. Det er grunn til å tro at funksjonsnedsettelsen vil oppleves mer belastende dersom man føler at man ikke er god nok. Nedsettelsen kan bli mer sjenerende og ”til bry” ovenfor en selv, i tillegg kan det også oppleves som et nederlag for hvordan man fremstår ovenfor andre. Man kan være redd for at omverden skal oppfatte en som mer ”funksjonshemmet”.

Den følelsen jeg satt med i starten, før jeg turte å hoppe ut i det [idretten], var at jeg var redd for å bli sett ned på. Redd for å føle meg veldig utilpass. Redd for å ikke få til ting, og at det da blir sånn at; ”det er fordi du er handikappet at du ikke får det til”. Å få den holdningen fra mennesker. Jeg var redd at folk ikke skulle forstå rett og slett. – Anna

Anna er redd for å mislykkes og at folk da skal tolke nederlaget inn i en forståelse av at det er fordi hun er ”funksjonshemmet”. Det tolkes her som at det å mislykkes kan føre til at nedsettelsen blir tillagt større vekt. Annas identitet står i fare for, i større grad, å bli definert ut i fra funksjonsnedsettelsen. Sagt på en annen måte; funksjonsnedsettelsen kan få større innvirkning på hvordan omverden vil oppfatte henne. I tillegg kan utsagnet til Anna tolkes til at hun er redd for at folk ikke skal forstå at det er andre faktorer enn kun funksjonsnedsettelse

som kan medføre at hun ikke mestrer aktiviteten. Det handler for eksempel om fysiske og sosiale barrierer i omgivelsene, men hun er redd for at omverden ikke ser dette.

5.4 ”Du føler at du er med på noe”

5.4.1 Idrett øker deltagelse:

Et av hovedfunnene i denne studien er at idrett fremmer informantenes muligheter til deltagelse. Deltagelse i idrett kan bidra til å styrke det sosiale nettverket, og øke mulighetene for at barn og unge kan oppleve sosial støtte, vennskap og sosial tilhørighet (Wold, 2009). Dette kan være særskilt viktig for personer med nedsatt funksjonsevne, da det å ha en fysisk funksjonsnedsettelse kan problematisere mulighetene for deltagelse og i verste fall føre til ensomhet og isolasjon (Dokumentasjonssenteret, 2007).

Du føler at du er med på noe. Også får du venner og skaper en krets. Du er liksom med på noe, og du føler at du.. ja, hvis jeg ikke hadde trent, så hadde jeg blitt ekstremt utestengt. Du føler jo at du står litt utenfor på en måte. – Eline

I ungdomstiden er venner og det å ha et sosialt nettverk utenfor familien av stor betydning (Hegna, 2007). Kvaalem og Wichstrøm (2007) skriver at selvfølelse kan være en indikator på hvor godt man føler seg sosialt integrert, eller opplever å stå utenfor. Eline beskriver en følelse av å stå på sidelinjen og å ikke være helt med når hun sier; *du føler jo at du står litt utenfor*. Når Eline er aktiv innen idretten føler hun at hun er ”med på noe”. Denne følelsen av å være delaktig er viktig for alle, og ikke minst for jenter med nedsatt funksjonsevne.

Grue (1998) skriver at funksjonshemmede barn og unge ikke alltid har like muligheter til å ta del i det uorganiserte samværet med jevnaldrende. I en studie fant han at unge med fysiske funksjonsnedsettelse har en tendens til å bli mer isolert enn jevnaldrende uten funksjonsnedsettelse, og at de i større utstrekning enn jevnaldrende tilbringer mer tid alene i sin fritid (Grue, 1998). Noen av informantenes utsagn støtter opp under disse funnene;

Jeg tror jeg hadde kjedet meg veldig mye hvis jeg ikke hadde drevet med den idretten som jeg gjør. Alt det som jeg driver med nå. Jeg hadde sittet mer eller mindre hjemme hele tiden. – Kristin

Det hadde mest vært å sitte på pc-en eller sittet inne og sett på tv. Det hadde ikke vært noe å gå til. – Maria

Utfordringer med mobiliteten, som gjerne følger en bevegelsesnedsettelse, kan hindre mulighetene til deltagelse. For eksempel kan man oppleve problemer med å komme seg steder eller å delta på ulike aktiviteter jevnaldrende er med på. Ikke alle informantene legger vekt på mobilitetsproblemer. Det er naturlig å anta at informantene som er avhengig av hjelpemidler til forflytning, opplever de største utfordringene når det gjelder de fysiske hindringene ved deltagelse.

Et tydelig funn i denne studien er at idrettsdeltagelse betyr mye for utøvernes hverdagsliv. Flere av informantene er høyst aktive i sine respektive idretter, og forteller om treninger, samlinger, konkurranshelger og andre aktiviteter i forbindelse med idretten. Idrett kan derfor sies å påvirke livet til jentene i stor grad.

*Det har preget hele livsstilen min, og jeg kunne aldri tenkt meg og vært det foruten. Jeg vet ikke hvordan livet mitt hadde vært hvis jeg ikke hadde holdt på med dette. Det hadde sikkert vært ganske annerledes. Alt jeg gjør, blir på en måte preget av det.
– Linn*

5.4.2 Å treffe andre unge med nedsatt funksjonsevne:

Sentralt i informantenes historier ligger betydningen av å bli kjent med jevnaldrende som er i samme situasjon som dem selv, og som dermed vet hva det vil si å leve med en funksjonsnedsettelse. Idrett virker til å være en arena som fremmer informantenes muligheter til å treffe likesinnede.

*Man møter mange kjente, eller folk man blir kjent med, som er i samme situasjon.
– Ida*

Vi er noen funksjonshemmede som holder sammen. Det er veldig kjekt å møte andre som er funksjonshemmet, som skjønner hva det betyr. – Silje

Å treffe likesinnede kan oppleves viktig av ulike grunner. For det første er det i barne- og ungdomsårene viktig å være ”lik” jevnaldrende, da dette gjør det lettere å bli sosialt akseptert (Ytterhus & Tøssebro, 2006; Kvaalem & Wickstrøm, 2007). Når man er sammen med andre som har det på samme måte som en selv, opplever man seg ikke ”annerledes” (Goffman, 1963). Dette kan gjøre så man i større grad kan være mer seg selv. Tidligere i dette kapittelet

ble det beskrevet hvordan Anna var redd for å feile i aktiviteter, og at folk da skulle tro at det var fordi hun var ”funksjonshemmet” hun ikke fikk det til. Kanskje kan samvær med andre med nedsatt funksjonsevne gjøre at Anna ”slapper mer av”. Hun trenger ikke være redd for at folk skal se på henne som ”annerledes”, sammen med likesinnede kan man oppleve å bli mer akseptert for den man er.

En annen årsak kan være at samvær med jevnaldrende med lignende forutsetninger som en selv, kan øke opplevelsen av mestring. Eline forteller følgende;

Det er det som er så fint med å trene med andre som også er funksjonshemmet. Du slipper å føle at det er din skyld i at laget taper eller sånn. Altså, du føler at du er med i det på en måte, at det er noen som har det på samme måte som deg. – Eline

Å ha et miljø hvor man har mulighet til å treffe andre i samme situasjon som en selv, kan også bidra til at man opplever funksjonsnedsettelsen mer positivt enn man kanskje ellers ville gjort. En av informantene med diagnosen cerebral parese, forteller følgende;

Man har jo gode og dårlige dager, og det er noen dager man skulle ønske at det [funksjonsnedsettelsen] ikke var der i det hele tatt. Men så er man jo egentlig ganske glad også, for man har jo fått venner man ikke ellers hadde fått. (...) Når jeg er litt lei meg, så tenker jeg ofte på det som en positiv ting. Hvis jeg ikke hadde hatt CP, så ville jeg aldri ha møtt alle de vennene som jeg har.

Det at idretten fremmer muligheter til å få venner og et sosialt nettverk blant andre med nedsatt funksjonsevne, blir trukket frem som positivt. Det kan fremme økt grad av mestring, og en arena hvor man kan være mer seg selv. Det negative er derimot at man kan få et ”felleskap” på utsiden av det ”store fellesskapet”.

Det er veldig mange funksjonsfriske som trener sammen, i tillegg til å gå på skole sammen. Det har vært litt kjedelig synes jeg, at jeg på en måte har blitt litt utestengt fra den biten. – Malin

De positive aspektene ved å trene med jevnaldrene med funksjonsnedsettelse kan gå ut over deltagelsen på andre områder. Grue (2001) fremhever at manglende deltagelse på en arena, får betydning for graden av deltagelse på en annen. I dette tilfellet handler det om at manglende deltagelse i idrettsaktiviteter, der klassekamerater er med, kan ha innvirkning på graden av

deltagelse på skolen. Kanskje opplever Malin å føle seg litt ”utstengt”, da hun ikke kan ta del i det fellesskapet hun erfarer at klassekameratene har.

5.5 Oppsummering

Oppsummert indikerer funnene at idrettsdeltagelse har en betydningsfull innvirkning på informantenes selvforståelse. Idrett og fysisk aktivitet virker til å spille en sentral rolle i informantenes identiteter, både hvordan de opplever seg selv og blir oppfattet av kjente. Idrettsdeltagelse virker også til å øke informantenes mestringsfølelse og grad av deltagelse. I tillegg fremmer idretten utøvernes muligheter til å treffe andre unge med nedsatt funksjonsevne. Funnene må sies å stå i overensstemmelse med studier som viser at det å være aktiv innen idrett kan redusere bevisstheten rundt funksjonsnedsettelsen (Groff & Kleiber, 2001), øke selvstendighet og sosial interaksjon (Ashton-Shaeffer et al. 2001), og fremme mulighetene for en positiv identifisering (Huang & Brittain, 2006).

Videre indikerer funnene at jenter med nedsatt bevegelsesevne opplever å bli tillagt stereotype forestillinger, som i stor grad er basert på den medisinske forståelsen av funksjonshemming. Deltagelse i idrett ser ut til å utfordre slik stigmatisering. I tillegg kan idrettsaktiviteter fremme utøvernes opplevelser av å ikke være ”annerledes”. I kontrast kan idrett øke opplevelsen av å være ”annerledes”, dersom utøverne opplever manglende mestring og forskjellsbehandling.

Kapittel 6: MULIGHETER OG BARRIERER FOR IDRETTSDELTAGELSE

Resultatene presentert i forrige kapittel indikerer, i likhet med andre forskningsresultater, at idrettsdeltagelse kan øke selvforståelse og livskvalitet. Informantenes historier viser hvordan idrettsaktivitet kan føre til økt tro på egne ferdigheter og en større opplevelse av å være deltagende. Idrettsarenaen ser ut til å være av særskilt betydning for personer med nedsatt funksjonsevne, og det anses derfor som urovekkende at deltagerandelen her er lav.

Jenter med nedsatt funksjonsevne vil ha reduserte muligheter til idrettsdeltagelse, sammenlignet med jevnaldrende uten funksjonsnedsettelse. De kan oppleve utfordringer både ved å komme i kontakt med idrettslag eller å delta i den idrettsaktiviteten de ønsker. I dette kapitlet er det sett nærmere på de mulighetene og barrierene informantene opplever ved idrettsdeltagelse. Analysene baseres på erfaringer informantene selv har, samt på betraktninger og tanker de har gjort seg om hvorfor det er få jenter med funksjonsnedsettelse som deltar i idrett.

Kapitlet er inndelt i fire deler: Del en tar for seg hvordan egne og andres forventninger kan hindre deltagelse i idrett. Del to ser nærmere på manglende mediedekning og innvirkningen dette har på utøvernes (og omverdens) syn på idrettsdeltagelse. Del tre belyser negative holdninger og opplevelser enkelte informanter har erfart i møte med idrettsmiljøet, og hvordan dette kan påvirke opplevelsen av idrettsaktivitet. I den fjerde og siste delen belyses informantenes tanker og erfaringer vedrørende rekruttering.

6.1 ”Det er en arena hvor jeg ikke har noe å gjøre”

6.1.1. Idrettsarenaen – en uaktuell arena?

Når ”Anette” gikk på ungdomsskolen fikk hun spørsmål fra en lærer hvilken linje på videregående hun skulle søke på når hun ble ferdig. Anette fortalte læreren at hun ikke var helt sikker, men at hun i alle fall visste hvilken hun ikke skulle inn på; *idrettslinjen*. Læreren skal ha spurt henne om hvorfor, og Anette uttaler;

Det var bare helt selvfølgelig for meg. "Selvfølgelig skal jeg ikke det. Det er en arena hvor jeg ikke har noe å gjøre, sånn er det bare". Jeg tror det er mange som har den innstillingen, veldig mange. (...) Det blir sånn; "jeg er funksjonshemmet, det er ikke aktuelt for meg". – "Anette"

En faktor som kan hindre jenter med nedsatt bevegelsesevnes muligheter til å delta i idrett, er at idretten kan oppleves som en arena hvor jentene føler at de ikke hører hjemme. Wickman (2007a) viser til tidligere forskning og skriver at mange kvinner med funksjonsnedsettelse har vanskelig for å se seg selv som deltagende subjekt i den idrettslige konteksten. Som utsagnet viser, var Anette fast bestemt på at idrett var en uaktuell arena for henne, og hun forteller at hun tror mange har den samme opplevelsen. Det er her valgt å se nærmere på hvorfor idrettsaktivitet kan oppfattes som lite aktuell for jenter med nedsatt funksjonsevne.

Det er tidligere blitt fremhevet at de sosiale konstruksjonene av kjønn og funksjonsnedsettelse kan overlappe og stå i strid med konstruksjonen av idrett. Samfunnets oppfatninger av hva det vil si å være jente, og hva det vil si å ha en funksjonsnedsettelse, kan medføre at jenter med nedsatt funksjonsevne tilskrives kollektive egenskaper som passive og hjelpetrengende (Olkin, 2006). Slike egenskaper står i kontrast til samfunnets forestillinger av idrett og hva slags kvaliteter en idrettsutøver innehar. Dette kan være en av grunnene til at Julie ikke anser idrettsarenaen som en plass der hun hører hjemme.

Blinde og McCallister (1999) fant at det å ha en funksjonsnedsettelse i kombinasjon med det å være kvinne fikk informantene til å distansere seg fra idrettsaktivitet. Hovedgrunnen var at samfunnet ikke forventet å se kvinnene i idrettssammenheng. I forrige kapittel ble det vist til følgende sitat, hvor Malin har en opplevelse av at omverden ikke oppfatter henne som en som driver med idrett;

Folk som ikke kjenner meg, tror jeg ikke i utgangspunktet regner med at jeg driver med det [idrett]. Fordi, for dem så er det kanskje ikke naturlig å stille spørsmålet, jeg vet ikke jeg, de er kanskje redd for at jeg skal blitt støtt eller noe. – Malin

En av årsakene til at folk ikke anser jenter med nedsatt funksjonsevne som kandidater innen idretten kan være fokuseringen på hva man som en "funksjonshemmet person" ikke får til. Ordene funksjonsnedsettelse og funksjonshemming kan i utgangspunktet begrense mulighetene et individ har til å være aktiv, fordi det henspiller på personens begrensninger i motsetning til personens ressurser (Sosial- og helsedirektoratet, 2004). I den medisinske

modellen er behandlingsperspektivet sentralt, og i et slikt perspektiv står syk/frisk dikotomien sterkt. Anser omverden deg til å tilhøre kategorien ”syk”, vil de mest sannsynlig ikke anse deg å være en ”sterk”, ”sporty” og idrettslig aktiv person.

En ting har jeg reagert litt på tidligere, med helsevesenet, er at når du er inne på kontroll så maser de om handikappet ditt tusen ganger. Og det har du hørt før, og det er greit, men de nevner aldri noe om fysisk aktivitet. – Marte

Det at funksjonshemming blir oppfattet i lys av et behandlings- og (man kan kanskje si) problemorientert perspektiv, kan medføre at man blir sykeliggjort og overbeskyttet. I forrige kapittel ble det vist hvordan informantene opplever å få tilskrevet stereotyper, for eksempel at en ”rullestolbruker” ikke kan mestre de samme aktivitetene som andre. Informantene erfarer at de i gitte situasjoner blir definert i lys av sine begrensninger, sin funksjonsnedsettelse. Den overdimensjonerte betydningen av funksjonsnedsettelsen kan medføre at det stilles få forventninger. Marte legger vekt på dette når hun tar avstand fra helsevesenets ”mas” om funksjonsnedsettelsen, og forteller at hun tror manglende forventninger til personer med nedsatt funksjonsevne kan være noe av årsaken til lav idrettsdeltagelse.

Det er mange som stiller lite forventninger til de som er funksjonshemmet. Jeg synes det er greit nok at du trenger for eksempel dyttehjelp av og til, men du må gjøre det du kan, som alle andre gjør. – Marte

Det tolkes her at Marte mener omverdens manglende forventninger har negativ innvirkning på egen opplevelse av hva man kan få til. Marte har en oppfattelse av at mange personer med nedsatt funksjonsevne sjelden eller aldri er i fysisk aktivitet, og hun mener flere personer burde utøve de aktivitetene de kan klare. Grue (2001) skriver at barn og ungdom kan oppleve å bli overbeskyttet av foreldre i oppveksten, og at slik overbeskyttelse kan skape barrierer for deltagelse og resultere i dårlig selvbilde, lav livskvalitet og svak sosial kompetanse. Overbeskyttelse kan hindre mulighetene et individ har til å teste egne evner og ferdigheter, og det er grunn til å tro at dette kan forsterke jentenes opplevelser av idrettsaktivitet som lite aktuelt. Malin trekker frem hvordan manglende oppmuntring hjemmefra kan være årsak til lav deltagelse.

Egentlig så tror jeg at det går på å bli litt ”backet” opp hjemmefra. Det har veldig mye å si. Det er lett å tenke at ”det her får jeg ikke til, meg er det synd på, og sånne ting.” Man må få beskjed om at man faktisk må gjøre litt, før det blir lettere. – Malin

Et funn i denne studien viser at foreldre har oppfordret informantene til idrettsdeltagelse. Majoriteten forteller at det var foreldrene som introduserte idretten til dem, og at foreldrene i dag er viktige støttespillere i deres idrettsengasjement. Det virker til at informantene opplever høy grad av oppbacking og ressurstenkning fra sine nærmeste.

Jeg vet ikke hva jeg hadde gjort om mamma ikke dyttet meg ned i et basseng. Hun sa at jeg kunne velge selv, men hun sendte meg på treninger i to måneder eller noe.
– Linda

Hos meg har det ikke vært noe alternativ at jeg ikke skulle drive med noe. Så derfor har det vært så naturlig for meg også. Og det at søsteren min har vært så aktiv innen idrett har gjort så jeg også har lyst. For hvorfor skulle ikke jeg gjøre det liksom? – Malin

Det å oppleve å bli trodd på, og oppfordret til å delta i ulike aktiviteter, kan forandre egen innstilling til idrettsdeltagelse og opplevelsen av hva man kan greie. Når læreren til Anette stilte spørsmål om *hvorfor* hun ikke skulle søke om å komme inn på idrettslinjen, forandret Anette mening, og hun søkte til slutt på idrett.

6.2 ”Hvis det hadde vært mer synlig i media, så hadde ikke folk blitt så overrasket”

6.2.1. Mediedekning av idrettsutøvere med nedsatt funksjonsevne

Det at behandlingsperspektivet står sterkt i forståelsen av funksjonshemming, i tillegg til at konstruksjonene rundt kjønn og funksjonshemming står i kontrast til idrettsdiskursen, kan være en medvirkende årsak til at idrett for funksjonshemmede har begrenset synlighet i vårt samfunn. Flere av informantene trekker frem hvordan lav synlighet kan innvirke på rekrutteringsmulighetene og forsterke opplevelsen av at idrettaktiviteter er utilgjengelige for personer med nedsatt funksjonsevne. Det skal her sees nærmere på hvordan manglende mediedekning kan påvirke omverdens og utøvernes opplevelser.

Wold (2009) ser på ungdom og idrett generelt, og skriver at oppmerksomhet rundt idrett og fysisk aktivitet i tv, radio og aviser kan utgjøre et viktig potensial for påvirkning av ungdommers holdninger og aktivitetsvaner. Media kan stimulere til økt fysisk aktivitet ved å skape positive oppfatninger og holdninger, i tillegg til oppmerksomhet, bevissthet og

kunnskap (Wold, 2009). Mer oppmerksomhet rundt idrett for funksjonshemmede vil kunne ha positiv innvirkning på ungdommer med nedsatt funksjonsevne sin innstilling til egen idrettsdeltagelse. Det er naturlig å tro at mer synlighet vil gjøre så idrett blir ansett som en mer naturlig aktivitet.

Å få vist det på tv hadde vært veldig positivt for de som sitter hjemme og som egentlig har lyst, men som kanskje ikke våger. Det å komme seg inn i et idrettslag, og drive med den idretten man har lyst til, er ikke alltid like enkelt for funksjonshemmede. – Kristin

I tillegg til å påvirke ungdom med funksjonsnedsettelsers egne muligheter til idrettsdeltagelse, slik Kristin poengterer, kan økt oppmerksomhet i media bevisstgjøre og utfordre holdningene til folk flest. Malin legger vekt på hvordan mer synlighet vil gjøre idretten til en mer ”naturlig del av samfunnet”:

Hvis det hadde vært mer synlig i media, så hadde ikke folk blitt så overrasket. Det hadde blitt en mer naturlig del av samfunnet. Funksjonshemmede toppidrettsutøvere får utrolig lite oppmerksomhet til det de faktisk gjør. For eksempel sendes paralympisk klokka halv elleve om kvelden, og det synes jeg er kjedelig. ”Hvem ser på det da?” – Malin

Utøvernes manglende plass i media kan gi unge med nedsatt funksjonsevne få rollemodeller å se opp til. Wold (2009) skriver at den betydelige eksponeringen på toppidrettsutøvere i norske og utenlandske medier i dag, kan medvirke til passivisering av ungdom. Tanken er at toppidrettsutøverne befinner seg på et nivå så langt fra folk flest, at det er vanskelig for ungdom å identifisere seg med dem. Overfører vi denne tanken til unge med nedsatt funksjonsevne, ser vi at nivågapet blir ytterligere utvidet. Kanskje opplever barn og unge med funksjonsnedsettelse sine egne kropper som så langt unna for eksempel Usain Bolt sin, at de har enda større utfordringer med å identifisere seg med idrett. Ytterligere utvidet blir det nevnte gapet for jenter med nedsatt funksjonsevne. I tillegg til at utøvere med funksjonsnedsettelse får minimalt med presseomtale, får kvinnelige idrettsutøvere mindre oppmerksomhet i media enn menn. Kan dette medvirke til høyere grad av passivisering for jenter med nedsatt funksjonsevne?

I tillegg til å opprettholde en forståelse av idretten som noe utilgjengelig og bortgjemt, sender den mangelfulle dekningen ut et signal om at idretten for utøvere med nedsatt funksjonsevne

ikke er like viktig som ordinær idrett. Ida poengterer forskjellene når hun sammenligner tv-sendingene fra de olympiske- og de paralympiske lekene.

Når det var OL så sendte de vanlig hele dagen. Men når det var paralympisk så sendte de kun en halvtime. Og det i verste sendetid. Det var liksom fra halv elleve til elleve på kvelden. – Ida

Brittain (2004) viser hvordan begrenset eller helt fraværende dekning av viktige arrangement innen handikapidrett signaliserer og forsterker budskapet av idretten som mindreverdig når han skriver følgende: *”By failing completely to give any coverage to these championships, the media effectively reinforced the message that disability sport, even at the world championship level, is neither interesting nor worthy of attention”* (Brattain, 2004; 448). Flere av informantene uttaler at de er irritert over manglende mediedekning, men påpeker at det har skjedd forbedringer de siste årene.

Det er en irritasjonsfaktor egentlig (...), men man må jo se at det [mediedekningen] har forbedret seg opp gjennom årene. Før var det nesten ingenting, men det er blitt bedre og bedre. Men de har enda langt å gå. – Linn

Det er få mennesker som har erfaring med hva det innebærer å trene og konkurrere i handikapidrett, og dette medfører at forestillingene til folk, først og fremst, baseres på det bildet media gir av idretten og utøvere med nedsatt funksjonsevne (Wickman, 2007a). Det er derfor uheldig når media signaliserer underlegenhet, eller som Wickman (2007a; 11) skriver; *”förstärker dominerande föreställningar om idrott som en manlig och icke-funktionshindrad domän”*. Wickman (2008b) finner at svenske sportsreportasjer forsterker den stereotype oppfatningen av idrettsutøvere med funksjonsnedsettelse som *”annenrangs utøvere”*.

Informantene i denne studien vektlegger viktigheten av økt mediedekning, og hvordan mer synlighet vil kunne påvirke både omgivelsenes og unge med funksjonsnedsettelses syn på idrettsdeltagelse. Økt synlighet kan være med å fremme mulighetene individene har til idrettsdeltagelse fordi det, som Malin sier, kan gi idretten en mer naturlig plass i samfunnet. Det er derimot viktig at utøverne ikke omtales eller fremstilles på en slik måte at stereotype forestillinger øker.

6.3 ”Det er kanskje det at andre tar det seriøst og”

6.3.1. Likeverdige betingelser

For å fremme idrettsaktivitet blant jenter med nedsatt bevegelsesevne er det viktig at idretten oppleves som givende. Uvitenhet eller negative holdninger fra lagledere, trenere eller andre utøvere kan hemme både mulighetene til, og gleden ved deltagelse. Et av funnene i denne studien er at informantene erfarer holdninger i møte med idretten som skaper barrierer og gjør idrettsopplevelsen mindre tilfredsstillende.

Et fellestrekk i flere av informantenes historier er opplevelsen av å ikke bli tatt på alvor som aktive og dyktige idrettsutøvere. Silje legger eksplisitt vekt på dette når hun, på spørsmål om hva hun tror skal til for at flere personer med nedsatt funksjonsevne skal starte med idrett, svarer;

Det er kanskje det at andre tar det seriøst og. (...) For det er veldig mange som blir behandlet som barn for eksempel. ”Klarer du dette her da?” eller ”Er det vondt?”, sånne kommentarer. Det blir så.., det blir så.. Ja, det er ikke bra. – Silje

Uvitenhet hos for eksempel trenere og lagledere kan medføre at informantene blir behandlet som barn. Informantene kan oppleve at funksjonsnedsettelsen blir tillagt så stor verdi og blir en så viktig karakteristikk at den overskygger alt annet, som for eksempel alder. I forrige kapittel ble det vist til følgende sitat hvor Linn, på bakgrunn av at hun har en funksjonsnedsettelse, har erfart å bli plassert i en barnegruppe;

Noen kan plassere deg i en gruppe med barn. En som er 20 år, tar de sammen med fireåringene. Det er det du holder til, for du svømmer ikke fortere. Og da blir det på en måte helt feil. - Linn

Det er grunn til å tro at slike hendelser forekommer langt hyppigere ovenfor personer med funksjonsnedsettelse sammenlignet med jevnaldrene uten. Trolig ville det blitt stort oppstyr dersom en voksen utøver uten funksjonsnedsettelse ble plassert i treningsgruppe med barn.

Å møte slike innstillinger eller ignorans vil naturlig nok skape både frustrasjon og negative opplevelser hos informantene. Det er sannsynlig at hendelser som dette kan bli forbundet med

en negativ idrettsopplevelse. Kristin forteller at hun sluttet å være aktiv i en klubb nettopp på grunn av at hun i stor grad måtte trene med barn;

Jeg sluttet i den klubben fordi jeg var så mye med de som var yngre. Det var bare de jeg var med, for jeg var den eneste funksjonshemmede der. De var så mye yngre enn meg, og da var det ikke så veldig gøy egentlig. – Kristin

Idretten bør i størst mulig grad gi gode muligheter for sosialt samvær og positive mestringsopplevelser (Wold, 2009). Når informantene erfarer å bli plassert sammen med noen som er mye yngre enn dem selv, er det naturlig at dette vil gå utover både mestringsfølelsen og mulighetene til et sosialt samvær.

De negative opplevelsene eller hendelsene informantene beskriver, forteller noe om hvilke barrierer jentene må overvinne. Slike barrierer setter et betydelig krav til utøvernes motivasjon. Kanskje er det slik at drivkraften og lysten til å delta, i større grad må være tilstede hos disse idrettsaktive ungdommene, sammenlignet med idrettsaktiv ungdom uten funksjonsnedsettelse. Denne tanken skal her belyses nærmere, og tar utgangspunkt i samtalen med Malin.

Malin deltar i ulike idretter, blant annet svømming. Hun svømmer i en ordinær svømmeklubb, og forteller at hun kom i kontakt med klubben kun på bakgrunn av at de var interessert i å ta imot en rullestolbruker. Klubbvalget ble altså tatt på andre kriterier enn det som nok er vanlig; nærhet til hjemstedet og et godt og sosialt treningsmiljø. Malin forteller at de hun trener med er mye yngre enn henne, og at hun sånn sett ikke er en del av "lagånden". Hun sier; "Jeg bare har samme treningstid som dem, men jeg trener ikke sammen med dem."

Malin mangler det sosiale nettverket med jevnaldrende på treningen, og det er grunn til å tro at det å måtte trene parallelt med de andre kan oppleves trasig. Malin forteller likevel at hun er godt fornøyd når hun får spørsmål om hva hun synes om dette.

Jeg synes det er veldig greit. Det er det, at hvis jeg skulle svømt sammen med de andre, så kunne jeg ikke svømt sammen med de som er like gamle som meg uansett. Og da føler jeg at det er litt mer nederlag. Det er ikke så moro å svømme sammen med de som er ti år. Da synes jeg det er bedre å få svømme for meg selv, og heller få hjelp til det som jeg trenger hjelp til. Istedenfor at jeg blir den som er dårligst, for sånn var det alltid før. Når man prøver å integrere seg i den vanlige idretten så opplever man å bli litt etter. Det er ikke alltid like gøy. – Malin

I mine øyne sier utsagnene mye om Malins motivasjon. Det er grunn til å tro at ikke alle ville opplevd denne situasjon som tilfredsstillende. I retningslinjer for ungdomsidrett står det; ”*utøverne skal møte et positiv, trygt, sosialt og motiverende idrettsmiljø*” (NIF, 2002; del 1). Det er grunn til å spørre seg om Malin hadde opplevd dette som et motiverende idrettstilbud dersom dette var det eneste tilbudet hun hadde. Kanskje opplever hun svømmetilbudet positivt, fordi hun også deltar i andre idrettsmiljø hvor det sosiale aspektet er mer fremtredende.

Som belyst i forrige kapittel trekker informantene frem vennskap, sosialt nettverk, og mestringsfølelse som de viktigste grunnene til idrettsdeltagelse. Det er naturlig å anta at dersom disse faktorene blir fraværende, vil det være vanskelig å motivere jentene til idrettsaktiviteter. Funnene i denne studien viser tydelig hvordan utøverne, på bakgrunn av at de har en funksjonsnedsettelse, kan bli frarøvet noen av de positive elementene som ligger i idretten.

Informantenes opplevelser av barrierer trenger ikke handle om uvitenhet eller negative innstillinger fra ulike personer innen idretten. Det kan også handle om egen opplevelse av å være til bry. Julie forteller om en idrettsopplevelse hun opplevde vanskelig fordi hun måtte ha mye hjelp.

Jeg prøvde meg i alpint i fjor. Men det ble liksom sånn... Jeg vet ikke helt hva som førte til det, men det ble litt vanskelig i forhold til... Ja, jeg hadde ikke med meg noen ledsager, også var det to trenere der og de skulle være trenere for hele gruppa. Så jeg følte..., jeg følte jeg trengte litt mye hjelp. – Julie

Taub et al. (1999) finner at det å føle seg avhengig av hjelp under idrettsaktivitet reduserer gleden ved deltagelse. For å dempe denne effekten er det viktig at forholdene legges til rette slik at terskelen for å kunne få hjelp er lav. Idrettsaktivitetene bør organiseres slik at jentene ikke føler at de er til bry. Silje skryter at et idrettsarrangement nettopp på grunn av dette.

Det er veldig bra opplegg her. Det er sånn at man får hjelp til alt. Det er ikke noe bry å spørre andre om hjelp, de vet at man trenger det. – Silje

6.4 ”Det er det å finne det”

Til slutt i dette kapittelet er det sett nærmere på opplevelsene og erfaringene vedrørende rekruttering. Rekruttering er, etter min oppfattelse, et sentralt og gjennomgående tema i NIFs inkluderingsarbeid og i ulike prosjekter rundt temaet funksjonsnedsettelse og idrett.¹³

Rapporten fra likestillings- og diskrimineringsombudet (2008) vektlegger at rekruttering er utfordrende, og at mange forbund opplever det vanskelig å få ut informasjon til personer med nedsatt funksjonsevne.

6.4.1 Synlighet av idrettstilbud

Selv om noen av informantene trekker frem at et begrenset idrettstilbud kan skape barrierer for idrettsdeltagelse, ser det ut til å være en sterk kollektiv oppfatning av at det er synligheten på de tilbudene som finnes som skaper de største utfordringene. Ida er representativ for majoriteten av informantene når hun sier;

Tilbudet er nok bra når det kommer til stykke, men det er det å finne det. – Ida

Det er altså ikke manglende idrettstilbud informantene i hovedsak legger vekt på, men tilgjengeligheten på informasjon om de ulike tilbudene.

Jeg synes det er litt dårlig informasjon ute og går. ”For hvor finner du et miljø, hvis du vil være i et miljø?” Det er ikke alle som har lyst til å trene som eneste funksjonshemmede i en klubb. – Marte

Funnene i denne studien peker mot at informantene aktivt må lete etter informasjon, og selv (eller i samarbeid med foreldre) ta kontakt med klubber for å høre om de har et tilbud. Det ser ut til at personer med nedsatt funksjonsevne i noen tilfeller må streve etter å finne et tilbud.

Vi tok først kontakt med en svømmeklubb som skulle ringe oss tilbake, men det skjedde aldri. De hadde ikke noe sånt konkret tilbud. Jeg tror det var det som skjedde. – Malin

Det er grunn til å tro at barn og unge uten funksjonsnedsettelse i langt større grad har tilgang på informasjon vedrørende aktivitetstilbud. Det er for eksempel ikke uvanlig at idrettslag

¹³ Se for eksempel innleggene fra FAF-seminaret (Fysisk Aktivitet og Funksjonshemming), arrangert ved Norges idrettshøgskole 25. september 2009. (Lastet ned på: <http://www.nif.idrett.no/files/{EF483F99-BDA3-4882-BD85-0F724B472DA1}.pdf>)

anvender skolen som en rekrutteringsarena. Ida forteller hvordan hun ved en tilfeldighet, og i tilknytning til en skoleoppgave, fant informasjon om en idrettssamling arrangert av et forbund under NIF. Hun bestemte seg for å ta kontakt med arrangørene, og dette ble hennes vei inn i idretten. Å selv måtte ta initiativ og kanskje også kjempe frem et tilbud, kan sannsynligvis oppleves utfordrende, og særlig hvis omgivelsene ikke oppfordrer eller forventer idrettsdeltagelse. Terskelen for å ta kontakt med et ordinært idrettslag kan for noen være for høy. For Linn var det ikke aktuelt å ta kontakt med et ordinært idrettslag, da hun var redd for å bli oppfattet som en belastning for laget.

Jeg ville ikke ta kontakt med en vanlig klubb når jeg begynte. Jeg vet ikke helt hvorfor, det var bare ikke aktuelt. Jeg er litt usikker på hvordan jeg ville bli tatt i mot. Jeg hørte liksom ikke til de så hvorfor skulle de tilrettelegge for meg? Så jeg tok kontakt med en klubb for funksjonshemmede. Det er vel første veien å gå tror jeg. Så kan man heller gå videre, når man har litt kontakter og vet litt mer. – Linn

Idrettstilbud som er spesielt beregnet for utøvere med nedsatt funksjonsevne kan være veien inn i idretten for mange. Det virker som om bakgrunnen for dette kan være redsel for å være til bry, og manglende synlighet av at det finnes muligheter i den ordinære idretten. I følge rapporten fra likestillings- og diskrimineringsombudet (2008) opplever forbundene det som utfordrende å få lag til å ta ansvar for integreringen av utøvere med funksjonsnedsettelse. Det oppleves som nødvendig at klubbene, i større grad, formidler at de er åpne for å ta imot utøvere med nedsatt funksjonsevne.

Jeg tror det er få som vet at det finnes, for det markedsføres ikke. Hvis du spør en tilfeldig person som er funksjonshemmet så vet han eller hun sikkert ikke at man kan begynne med svømming, og at alle synes det er greit, i konkurransesammenheng og sånn. Det er mange som vet at man kan være med i handikapidrettslag, men det er ikke så mange av de som driver med toppidrett. – Linda

6.4.2. Rekrutteringskanaler

Funnene i denne studien viser at andre utøvere med nedsatt funksjonsevne er sentrale aktører når det gjelder rekruttering. For eksempel sier Julie følgende;

Det er veldig mange som sitter i rullestol selv som er veldig ivrige på å rekruttere til handikapidrett. – Julie

At utøvere med funksjonsnedsettelse fungerer som viktige rekrutteringsaktører er også funnet i andre studier (Ruddell & Shinew, 2006). Kanskje oppleves andre utøvere særlig viktig, da disse kan fungere som forbilder og vise jentene hva de kan klare. Ruddell & Shinew (2006) belyser også viktigheten av andre utøvere, da idrettslærere/gymlærere med potensielle muligheter til å rekruttere, kan svikte på grunn av manglende kunnskap om handikapidrett.

Noen av informantene vektlegger at de selv fungerer som rekrutteringsagenter ovenfor andre jenter med nedsatt funksjonsevne. En av jentene trekker frem at hun muliggjør for andre ved å ”tråkke opp løypa”. Flere av informantene mener at deres idrettsdeltagelse kan gjøre det lettere for andre jenter med nedsatt funksjonsevne.

Funn i denne studien viser at Beitostølen helsesportssenter, og andre re/habiliteringstilbud med fokus på fysisk aktivitet og deltagelse, er viktige rekrutteringskanaler inn i idretten. Flere av informantene forteller at de har fortsatt med en idrettsaktivitet etter å ha prøvd aktiviteten for første gang på helsesportssenteret. Senterne ser altså ut til å fungere som verdifulle plasser som har vært med på å fremme informantenes muligheter til å ta del i idrettsaktiviteter.

Det har vært utrolig bra for meg, og jeg tror for alle som har vært der. – Silje

6.5 Oppsummering

Funn i denne studien indikerer at informantene kan oppleve idretten som en utilgjengelig arena på bakgrunn av; omverdens manglende forventninger til idrettsdeltagelse, og den begrensede synligheten idrett for personer med nedsatt funksjonsevne har i samfunnet. Hindringer for jentenes idrettsdeltagelse ser også ut til å skapes på bakgrunn av negative forhold og holdninger innen idretten. Erfaringer av å bli behandlet som barn, opplevelser av nederlag og opplevelser av å være til bry er eksempler på faktorer som svekker jentenes idrettsglede.

De negative erfaringene jentene forteller om er viktig å ta på alvor. Som vist i forrige kapittel har informantene et positivt syn på idrett og fysisk aktivitet. Alle informantene er idrettslige aktive, og har kommet over ”hinderet” fra barneidrett til ungdomsidrett. Andre jenter som har

”falt ut av” idretten, har kanskje opplevd større barrierer og negative opplevelser enn disse informantene forteller om.

Ser man nærmere på rekruttering i lys av hele dette resultatkapittelet, viser funnene at man må ha et bredt fokus. Det handler ikke bare om utfordringer med å komme i kontakt med denne ”gruppen” unge mennesker. Det handler om samfunnets innstillinger til funksjonshemming generelt, og diskursen rundt både funksjonshemming, kjønn og idrett. Når den sosiale konstruksjonen av jenter med fysiske funksjonsnedsettelse, står i sterk kontrast til den sosiale konstruksjonen av idrett, skaper dette hindringer for jentenes idrettsdeltagelse.

Kapittel 7: HVORDAN PÅVIRKER IDRETTSDELTAGELSE SELVFORSTÅElsen TIL JENTER MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE?

I dette kapitlet sammenfattes og fremheves studiens funn. Da resultatene allerede er drøftet fortløpende i de to foregående kapitlene, vil presentasjonstyngden her ligge på diskusjon rundt hovedfunnene. Studiens relevans og troverdighet diskuteres, og oppgaven rundes av med en avsluttende kommentar.

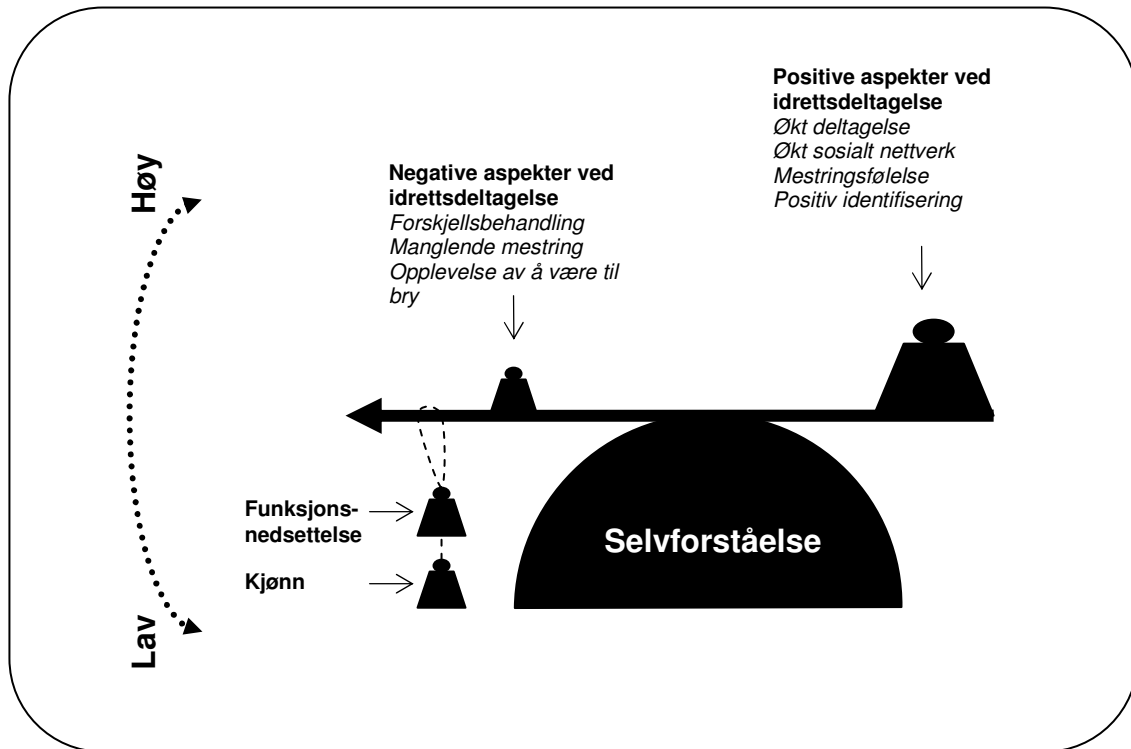
7.1 Hva forteller funnene?

Hovedfunnene i denne studien er sammenfattet i figur 1 (presentert på neste side). Figuren er fremstilt som et ”vippebrett” som symboliserer at selvforståelse er dynamisk og kan variere mellom ”høy” og ”lav”. ”Vippebrettet” er ikke valgt for å markere at selvforståelse vipper opp og ned ukontrollert, men for å fremheve at ulike faktorer kan påvirke selvforståelsen i positiv eller negativ retning. Under presenteres en utfyllende beskrivelse av figurens symbolikk, og det blir gjort et forsøk på å sette studien inn i en større idrettspolitisk og praktisk sammenheng.

7.1.1 Funksjonsnedsettelse påvirker selvforståelse

Det å ha en funksjonsnedsettelse kan virke negativt inn på ungdoms selvforståelse. Ulike forhold kan spille inn: For det første kan personer med nedsatt funksjonsevne oppleve å møte stigmatiserende holdninger fra omverden, som kan påvirke hvordan de ser på seg selv (Goffman, 1963). Funn i denne studien viser at informantene opplever å bli tillagt stigma, som i stor grad er forankret i den medisinske modellens forståelse av funksjonshemming og omhandler mistillit til deres ferdigheter og evner. I følge Mead (1934/1967) avhenger menneskers selvforståelse av hvilke signaler man mottar og importerer fra andre. Informantenes opplevelser av negative reaksjoner fra omverden kan dermed anses å påvirke selvforståelsen. I nær relasjon til Meads teoretiske antagelser, finner Løvgren (2009) at identiteten og selvbildet til ungdom med nedsatt funksjonsevne i stor grad er avhengig av hvordan omgivelser og jevnaldrende oppfatter dem.

Funnene viser at informantene kan oppleve utfordringer med å få bekreftet de ulike identitetene og rollene de innehar, da omverden kan oppleve funksjonsnedsettelsen som en så sentral egenskap at den overskygger andre identiteter. Særlig ser det ut til at rollen som idrettsutøver kan være vanskelig å få bekreftet, og det drøftes her at bakgrunnen for dette kan være motsetningsforholdet mellom de sosiale konstruksjonene rundt funksjonshemming og kjønn, og den sosiale konstruksjonen av idrett. Å få bekreftelse og aksept for hvem man er, er viktige faktorer for å danne en positiv selvverdi (Kvalem & Wichstrøm, 2007).

Figur 1.
Selvforståelse sett i lys av positive og negative aspekter ved idrettsdeltagelse, kjønn og funksjonsnedsettelse

Nært knyttet til en persons selvforståelse ligger opplevelsen av i hvor stor grad man føler seg sosialt integrert. Opplevelsen av å ha gode og trygge vennskapsforhold, og å være deltagende, er viktig elementer i en god selvfølelse (Kvalem & Wichstrøm, 2007). Det å ha nedsatt funksjonsevne kan påvirke mulighetene for deltagelse på ulike samfunnsområder (Grue, 1998; 2001). Funnene i denne studien indikerer at informantene kan oppleve utfordringer med å delta, på bakgrunn av både fysiske og sosiale barrierer.

Det er her trukket frem noen faktorer som viser hvordan det å ha nedsatt funksjonsevne kan ha negativt innvirkning på opplevelsen unge har av seg selv. Det er naturlig å anta at også

andre elementer kan innvirke. Formålet er imidlertid kun å tydeliggjøre at funksjonsnedsettelse er en faktor som kan "trekke" en persons selvforståelse i negativ retning (se figur 1). For som Julie sier; *"Man kan jo ha det ugreit, selv om man ikke har en funksjonshemming selvfølgelig, men det å ha det, er jo en åpenbar ugrihet for å si det sånn"*.

7.1.2 Kjønn påvirker selvforståelse

Andre faktorer som kan ha negativ innvirkning på selvforståelsen er informantenes kjønn. Jenter har generelt lavere selvbilde enn gutter, og jenter med nedsatt funksjonsevne har lavere selvbilde enn både gutter med funksjonsnedsettelser og jenter uten (Grue, 1998; Olkin, 2006). Grunnen til dette er kanskje kombinasjonen mellom den sosiale konstruksjonen av kjønn og funksjonshemming, som skaper barrierer, og gir jentene færre muligheter og lavere grad av deltagelse (Anderson et al. 2008). Ungdomstiden er en tid der vennskap og sosialt nettverk er spesielt viktig. Opplevelsen av å falle "utenfor" jevnaldersmiljøet, eller å oppleve seg selv som "annerledes", vil kunne ha negativ innvirkning på selvbildet.

Oppfattelsen av kropp og utseende er sentrale elementer i hvordan unge oppfatter seg selv (Kvalem, 2007). Jenter med nedsatt funksjonsevne har kropper som ikke lever opp til bildet mote- og reklameindustrien illustrerer, og kanskje er unge kvinner særlig utsatt for å bli påvirket av samfunnets ideale kroppsforestillinger. Dersom opplevelsen av "hvem man er" står i strid med opplevelsen av hvem man "ønsker å være" kan selvfølelsen bli svekket (Kvalem & Wickstrøm, 2007).

7.1.3 Idrettsdeltagelse øker selvforståelse

Funnene i denne studien indikerer at idrettsdeltagelse har betydningsfull innvirkning på hvordan jenter med nedsatt bevegelsesevne opplever seg selv. For det første kan idrettsdeltagelse øke jentenes identitetsmuligheter. Funnene viser at idrett og fysisk aktivitet, i stor grad, preger hvordan informantene beskriver seg selv og blir beskrevet av kjente. Når det å være idrettsutøver er en sentral del av identiteten, kan oppmerksomheten rundt funksjonsnedsettelsen bli redusert. En slik reduksjon kan øke oppmerksomheten på hva jentene *kan*, i motsetning til hva de *ikke kan*.

Gjennom å delta i idrett gjør informantene et opprør mot de stereotype og stigmatiserende forestillingene som i dag råder rundt funksjonshemming. Informantene viser ovenfor seg selv og andre at de kan delta i ulike aktiviteter, til og med slike aktiviteter som anses høyt

utilgjengelige for personer med nedsatt bevegelsesevne. Dette øker troen de har på egne ferdigheter. I tillegg kan idrett og fysisk aktivitet øke informantenes kroppslige forutsetninger. Når jentene erfarer å beherske idrettsaktiviteter får de en opplevelse av mestring. Dette kan resultere i at begrensningene ved funksjonsnedsettelsen oppleves mindre.

Å være aktiv innen idrett øker informantenes sosiale nettverk og grad av deltagelse. Idrettsarenaen fremmer også informantenes muligheter til å møte, og å være sammen med, andre jevnaldrende med funksjonsnedsettelse. Dette gir jentene muligheter til å oppleve seg selv mer positivt, da de i et slikt miljø i mindre grad blir oppfattet som ”annerledes”, eller blir vurdert i lys av sine begrensninger.

7.1.4 Negative aspekter ved idrettsdeltagelse svekker selvforståelse

I motsetning til elementene beskrevet over, kan deltagelse i idrett også ha negativ innvirkning på jentenes selvforståelse. Funnene viser at idrettskulturen, (eller måten idrettsaktiviteter er organisert på), begrenser de positive aspektene ved idrettsdeltagelse. For det første kan det å ikke bli tatt seriøst som idrettsutøvere, på lik linje med andre utøvere, hindre jentene i å benytte seg av de positive identitetsmulighetene som ligger i idretten. De kan oppleve å være mindre ”idrettsutøvere”, og mer ”funksjonshemmede”. For eksempel kan erfaringen av å bli behandlet som barn svekke jentenes opplevelser av å være aktive og handlekraftige unge kvinner.

Når idrettsaktiviteter er organisert slik at jentene opplever nederlag, svekker dette deres tro på egne evner og ferdigheter. Manglende mestring svekker informantenes følelse av å klare det samme som jevnaldrede, og forsterker opplevelsen av å være ”annerledes”. Dersom ikke idretten tar hensyn til jentenes forutsetninger, og tilbyr et ”*positivt, trygt, sosialt og motiverende idrettsmiljø*” (NIF, 2002; del 1), er det naturlig å anslå at mange av de positive virkningene idrettsdeltagelse har på jentenes selvforståelse, vil falle bort.

7.1.5 Om å begrense de negative aspektene ved idrettsdeltagelse

Det er viktig at idretten fremmer et positivt miljø, slik at de negative aspektene ved deltagelsen begrenses. Funnene i denne studien viser at det handler om ulike aspekter: For det første handler det om å ta jentene på alvor som aktive idrettsutøvere. For det andre handler det om å skape muligheter som fremmer deltagelse og mestring. Det handler også om å få være en del av ”lagånden”, slik at man ikke faller utenfor fellesskapet, men også å ha muligheter til

å trene og konkurrere med andre med like utfordringer som en selv, og ha et miljø der man ikke trenger å være redd for å bli definert ut i fra funksjonsnedsettelsen. Oppsummert handler det om å gi jentene likeverdige sjanser til å benytte seg av de positive aspektene ved idrettsdeltagelse.

Overfører vi disse funnene inn i debatten rundt integreringsprosessen i norsk idrett, tolkes resultatene dit hen at jentene har behov for ulike typer treningsmiljø. Slik det er nå bør idretten verken være helt segregert fra, eller helt integrert i, den ordinære idretten. Det er behov for ulike aspekter. En interessant digresjon skal her fremlegges: Deltagelse i et ordinært idrettslag kan øke personer med nedsatt funksjonsevnes muligheter til å gjøre opprør mot de stereotype forestillingene rundt funksjonshemming, og vise omverden at man *kan*, selv om man har en funksjonsnedsettelse. Dette kan ha positiv innvirkning på den sosiale konstruksjonen av funksjonshemming på gruppenivå. Kanskje kan det føre til mer synlighet av handikapidrett, og fremme en oppfatning av idretten som mer "likestilt". Men et slikt miljø kan også gjøre så jentene opplever seg mer "annerledes". Kanskje er man den eneste med funksjonsnedsettelse i klubben, og kan oppleve å ikke mestre det samme som de andre. Dersom idrettsaktivitetene ikke er lagt til rette, kan et slikt miljø medføre at man føler seg mer "funksjonshemmet".

I en "segregert" klubb, bestående av andre utøvere med funksjonsnedsettelse, har man i mindre grad muligheter til å komme ut funksjonshemmingsdiskursen. På samfunnsnivå vil handikapidrett sannsynligvis opprettholde en status som mindreverdige, og funksjonsnedsettelsen vil være et sentralt element ved idrettsdeltagelsen. Jentene deltar ikke på lik linje med andre jevnaldrende, og man kan oppleve å havne utenfor fellesskapet. På den andre siden viser funnene i denne studien at deltagelse i idrettsaktiviteter, sammen med andre med like utfordringer og forutsetninger som en selv, fremmer selvfølelse. Et slikt miljø kan fremme mestring og skape en arena hvor jentene i større grad kan være seg selv.

Følgende slutning kan trekkes ut av diskusjonen: Det er viktig at idretten, så langt det er mulig, legger til rette for idrettsaktivitet som kombinerer de ulike positive elementene. Det kan for eksempel handle om å skape idrettsmiljøer der mange er samlet, eller legge til rette for ulike samlinger og sammenkomster hvor man kan møte andre utøvere med funksjonsnedsettelser. Kanskje kan idrettsaktiviteter bli organisert slik at man har noen felles og noen adskilte treninger. Mulighetene er mange, dersom man er villig til å tenke nytt.

7.1.6 Implikasjoner for videre forskning

Denne studien gir en bredere forståelse av relasjonen mellom funksjonshemming, idrett og kjønn, men det er behov for mer forskning på området. For eksempel fremtrer følgende forskningsspørsmål i dette materialet: Hvilken betydning har integrering i forhold til integrering i unge kvinners idrettsengasjement? Hvordan er holdningene til idrettsdeltagelse blant idrettsledere, trenere og andre jevnaldrende? Hvor tilgjengelig opplever jenter som ikke er idrettsaktive idretten? Det er også behov for mer forskning som eventuelt kan underbygge denne studiens resultater. Kun elleve informanter er inkludert i denne studien, og aldersspriket mellom dem er stort. Ut i fra dette er det viktig at man er forsiktig med å generalisere studiens funn. Når det er sagt utgjør elleve personer en nokså stor andel, utvalget tatt i betraktning.

Resultatene i denne studien er kommet frem i relasjonen mellom informantene og meg som forsker, og er tolket med utgangspunkt i oppgavens teoretiske ståsted. Andre forskere og et annet teorigrunnlag, kunne gitt andre resultat. Resultatene det her er kommet frem til gir støtte til teori og empiri, noe som kan vurderes som en form for bekreftbarhet.

7.2 Avsluttende kommentar

Denne studien har rettet oppmerksomheten mot jenter, funksjonshemming og idrett. Forhåpentligvis har den gitt økt forståelse av hvordan det er å delta i organisert idrett, når man er jente og har nedsatt bevegelsesevne. Jeg håper at en slik forståelse kan øke jentenes muligheter til både å komme inn i, og ha glede av idretten.

Jeg stiller i denne oppgaven spørsmål om idrett for jenter med nedsatt bevegelsesevne har et ”handikap”, som skaper barrierer, og hindrer jentene i å få fullt utbytte av idrettens positive aspekter. Idretten er en mektig samfunnsinstitusjon og visjonen lyder ”*idrett for alle*”. Kanskje er det allikevel slik at idretten ikke er for alle.

Funnene i denne studien indikerer at idrettsdeltagelse er av stor verdi for jenter med nedsatt bevegelsesevne. Det er derfor viktig å rette oppmerksomheten mot disse jentene. I en ungdomstid hvor livet ikke er alltid like lett, kan idrettsdeltagelse ha positiv innvirkning på selvforståelsen. Og livskvaliteten. Og livet. Eller som Linn svarer, når jeg spør om hun tror

deltagelse i idrett har påvirket hvordan hun ser på seg selv; ”Kanskje funksjonshemmingen ville blitt litt mer belastende, litt mer negativt vendt. Jeg har forsøkt å vende den til noe positivt”.

Referanser

- Anderson, D. M., Wozencroft, A. & Bedini, L. A. (2008). Adolescent girls involvement in disability sport: A comparison of social support mechanisms. *Journal of Leisure Research*. Vol. 40. Nr. 2. (s. 183-207)
- Apelmo, E. (2007). "Shit, jag kan också lyckas" – Om genus, funksjonshinder och idrottande kroppar. Tilgjengelig fra: <http://www.idrottsforum.org/articles/apelmo/apelmo070228.html> [lastet ned 04.05.09]
- Ashton-Shaeffer, C., Gibson, H. J., Autry, C. E. & Hanson, C. S. (2001) Meaning of sport to adults with physical disabilities: A disability sport camp experience. *Sociology of Sport Journal*. 18. (s. 95-114).
- Barne- og likestillingsdepartementet (2008). *FN konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Norsk uoffisiell oversettelse*. Tilgjengelig fra: www.fn.no/content/download/3963/20161/file/Codis.pdf [lastet ned 21.08.09]
- Barron, K. (2004) Genus och funksjonshinder. In K. Barron (red.). *Genus och funksjonshinder*. (s. 15-47) Lund: Studentlitteratur
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (1966). *Den samfunnskapte virkelighet*, Bergen: Fagbokforlaget
- Blinde, E. M. & McCallister, S. G. (1999). Women, disability, and sport and physical fitness activity – The intersection of gender and disability dynamics. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 70. 3. (s. 303-312)
- Brittain, I. (2004). Perceptions of disability and their impact upon involvement in sport for people with disabilities at all levels. *Journal of Sport & Social Issues*. 28. 4. (s. 429-452).
- Brubaker, R. & Cooper, F. (2000). Beyond "identity". *Theory and Society*, 29. (s. 1-47).
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design, choosing among five approaches*, 2. utgave, California: Sage Publications
- De nasjonale forskningsetiske komiteer (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*, Tilgjengelig fra: <http://www.etikkom.no/retningslinjer/NESHretningslinjer/NESHretningslinjer/06> [lastet ned 12.05.09]
- DePauw, K. P. & Gavron, S. J. (1995). *Disability and sport*. Champaign: Human Kinetics.
- Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (2008). *Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne*. [Lokalisert på lovdata 06.02.09] <http://www.lovdata.no/all/hl-20080620-042.html>
- Dokumentasjonssenteret (2007). Kultur og fritid. In Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne. *Statusrapport 07. Samfunnsutviklingen for personer med nedsatt funksjonsevne*. (s. 146-177). Oslo.
- Dokumentasjonssenteret (2008). Ungdom og fritid. In Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne. *Statusrapport 08. Samfunnsutviklingen for personer med nedsatt funksjonsevne*. (s. 62-95). Oslo.
- Fitzgerald, H. (2009). Are you a "parasite" researcher? Researching disability and youth sport. In H. Fitzgerald (red.), *Disability and youth sport*. (145-159). New York: Routledge.
- FN (1993) *Standardregler for like muligheter for mennesker med funksjonshemming*. [lastet ned 20.08.09] http://www.fn.no:8080/fn/fn_avtaler/standardregler_for_funksjonshemmede/fns_standardregler_for_like_muligheter_for_mennesker_med_funksjonshemming

- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.
- Goffman, E. (1963). *Stigma. Notes on the Management of Spoiled Identity*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Groff, D. G. & Kleiber, D. A. (2001). Exploring the Identity Formation of Youth Involved in an Adapted Sport Program, *Therapeutic Recreation Journal*, 35, 4, (318-332)
- Grue, L. (1998). *På terskelen: En undersøkelse av funksjonshemmet ungdoms sosiale tilhørighet, selvbilde og livskvalitet*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Grue, L. (2001) *Motstand og mestring: Om funksjonshemning og livsvilkår*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Grue, L. (2004) *Funksjonshemmet er bare et ord: Forståelser, fremstillinger og erfaringer*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Grue, L. (2006a) Full deltakelse for alle? Delrapport kultur og fritid. In Sosial- og helsedirektoratet. *Full deltakelse for alle? Utviklingstrekk 2001-2006*. (s. 148-177). Tilgjengelig fra: http://www.helsedirektoratet.no/vp/multimedia/archive/00011/Full_deltakelse_for__11980a.pdf
- Grue, L. (2006b) *Funksjonshemning, retorikk og forståelse*. Dokumentasjonssenterets skriftserie 01/06. Oslo: Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne. Tilgjengelig fra: <http://img.custompublish.com/getfile.php/270440.951.ratfpxrfpc/retorikketc.pdf?return=doksenter.custompublish.com>
- Hall, S. (1992) The question of cultural identity. In S. Hall, D. Held & T. McGrew (red.), *Modernity and its futures*, (s. 274-325). Cambridge: Polity Press
- Hall, S. (2000) Who needs identity. In P. Du Gay, J. Evens & P. Redman (red.), *Identity: A reader* (s. 15-30). London: Sage publications.
- Hanssen, J-I., Bliksvær, T. & Berg, E. (2003) *Funksjonshemmet i Nordland 2001: Levekår og Livskvalitet*. Bodø: Nordlandsforskning
- Hargreaves, J. (2000) *Heroines of sport: The politics of difference and identity*. London: Routledge.
- Hegna, K. (2007) *Homo? Betydningen av seksuell erfaring, tiltrekning og identitet for selvmordsforsøk og rusmiddelbruk blant ungdom: En sosiologisk studie*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Helse- og omsorgsdepartementet (2004). *Handlingsplan for fysisk aktivitet 2005-2009. Sammen for fysisk aktivitet*. Oslo: Departementet
- Huang, C-J. & Brattain, I. (2006). Negotiating identities through disability sport. *Sociology of Sport Journal*. 23. (s. 352-375)
- Jacobsen, M. H. & Kristiansen, S. (2004) Indledning: Social samhandling og mikrosociologi. In. E. Goffman, M. H. Jacobsen & S. Kristiansen. *Social samhandling og mikrosociologi*. (s. 9-32) København: Hans Reitzel.
- Kissow, A-M. (2008). Unge med handicap og idræt, *Center for Ungdomsforskning nr. 4*. (s. 51-56).
- Krange, O. & Strandbu, Å. (2004). *Ungdom, idrett og friluftsliv: skillelinjer i ungdomsbefolkningen og endringer fra 1992 til 2002*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
- Krange, O. & Øia, T. (2005) *Den nye moderniteten: ungdom, individualisering, identitet og mening*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Kunnskapsdepartementet (2008). *Kartlegging av fritidstilbudet til barn og unge med nedsatt funksjonsevne*. Tilgjengelig fra: <http://web3.custompublish.com/getfile.php/792328.951.tbvatxrqfs/Kartlegging+av+fritidstilbudet.pdf?return=www.dok.no> [Lastet ned 25.05.09]

- Kvale, S. (1996). *InterViews – An introduction to qualitative research interviewing*. California: Sage Publications
- Kvale, S. (2001) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Kvalem, I. L. (2007). Ungdom og kroppsbilde. In I. L. Kvalem & L. Wickstrøm (red.), *Ung i Norge: Psykososiale utfordringer*. (s. 33-50). Oslo: Cappelens Forlag.
- Kvalem, I. L. & Wickstrøm, L. (2007) Utvikling i tenårene: pubertet, kognisjon, seksualitet, selvbilde og sosiale relasjoner. In I. L. Kvalem & L. Wickstrøm (red.), *Ung i Norge: Psykososiale utfordringer*. (s. 17-32). Oslo: Cappelens Forlag.
- Levin, I. & Trost, J. (2005). *Hverdagsliv og samhandling: med et symbolsk interaksjonistisk perspektiv*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Likestillings- og diskrimineringsombudet (2008). *Likestilling og mangfold i norsk idrett: Bedre med flere på banen*. [Lastet ned 18.10.2009]
<http://www.ldo.no/Global/Rapporter/idrettsrapport%202008%20for%20web.pdf>
- Loland, S. (2007) *Idrett og samfunn*. Oslo: Gyldendal norsk forlag
- Lopez, K. A. & Willis, D. G. (2004). Descriptive versus interpretive phenomenology: Their contributions to nursing knowledge. *Qualitative health research*, 14. 8. (s. 726-735)
- Løvgren, M. (2009) *Unge funksjonshemmede: Selvbilde, sosial tilhørighet og deltagelse i fritidsaktiviteter*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Malterud, K. (2003) *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: en innføring*, 2.utgave, Oslo: Universitetsforlaget
- Mead, G. H. (1934/1967). *Mind, Self & Society*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Mead, G. H. (1998). Det sosiale selvet. In S. Vaage, (red.). *Å ta andres perspektiv: Grunnlag for sosialisering og identitet. George Herbert Mead i utvalg*. (s. 203-210). Oslo: Abstrakt forlag
- Molden, T. H., Wendelborg, C. & Tøssebro, J. (2009) *Levekår blant personer med nedsatt funksjonsevne: Analyse av levekårsundersøkelsen blant personer med nedsatt funksjonsevne 2007*. Trondheim: NTNU samfunnsforskning
- Nettleton (2006) *The sociology of health and illness. 2nd edition*. Cambridge: Polity Press.
- NIF (2002) *Retningslinjer for ungdomsidrett*, [Lastet ned 11.06.09]
<http://www.nif.idrett.no/files/%7B1B312562-3189-4F30-A7E3-E6057813B1D6%7D.pdf>
- NIF (2008) *Idrett for funksjonshemmede i Norge*. Oslo: Akilles. [Lastet ned 16.06.09]
<http://www.nif.idrett.no/files/{C24719D0-25DC-4FF2-AFE4-79DB206A28C6}.pdf>
- NIF-loven (2007) *Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komités lov*. [Lokalisert på lovdata 07.10.09] <http://www.lovdata.no/nif/hifl-20070512-0001.html>
- Norges idrettshøgskole (2003) *Evaluering av integreringsprosessen i norsk idrett. Rapport 2: 1999-2003*. [Lastet ned 18.10.09] <http://www.nif.idrett.no/files/{04A749B3-6D5B-4B80-B2BC-0B95865506C1}.pdf>
- NOU (2001:22) *Fra bruker til borger: En strategi for nedbygging av funksjonshemmende barrierer*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2001). Oslo: Departementet
- Oftedal, H. (2008). Prosessen skyter fart. In A. Skår (red.), *Det beste ligger foran oss: Norges Funksjonshemmedes Idrettsforbund 1997-2007*. (s. 66-68). Oslo: Akilles.
- Oliver, M. (1990). *The Politics of Disablement*. London: The MacMillan Press Ltd.
- Oliver, M. (1996). *Understanding Disability: From Theory to Practice*. Basingstoke: Macmillan.
- Olkin, R. (2006). Physical or Systemic Disabilities. In J. Worell & C. D. Goodheart (red.), *Handbook of girls' and women's psychological health*. (s. 94-102). New York Oxford: Oxford University Press.
- Olstad, F. & Tønnesson, S. (1996) *Norsk idretts historie, Bind 1 og 2, utdrag*, Oslo: Aschehoug

- Paulgaard, G. (2006) Identitetskonstruksjoner: hvor langt rekker de? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 6 (1). (s. 67-88).
- Prieur, A. (2002). Frihet til å forme seg selv? En diskusjon av konstruktivistiske perspektiver på identitet, etnisitet og kjønn, *Kontur*, nr. 6. (s. 4-12)
- Ruddell, J. L. & Shinew, K. J. (2006). The socialization process for women with physical disabilities: The impact of agents and agencies in the introduction to an elite sport. *Journal of Leisure Research*. 38. 3. (s. 421-444)
- Scheffels, J. (2008). *Stilig eller stigma?: En sosiologisk studie om ungdom, røyking og identitet*. Avhandling for dr. polit-graden. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi: Universitet i Oslo
- Shakespeare, T. (1996). Disability, identity, difference. In C. Barnes & G. Mercer (red.), *Exploring the Divide: Illness and Disability*. (s. 94-113). Leeds: The Disability Press.
- Solenes, O. & Strandbu, Å. (2007). Beckham gikk ikke mye langrenn: kontroverser om ungdom og idrett, før og nå, In Å, Strandbu & T, Øia. *Ung i Norge, Skole, fritid og ungdomskultur*. (s. 159-176). Oslo: Cappelen akademisk forlag
- Sosial- og helsedirektoratet (2000). *Fysisk aktivitet og helse: Anbefalinger*. Rapport nr. 2. Tilgjengelig fra: http://www.helsedirektoratet.no/vp/multimedia/archive/00001/IS-1011_1958a.pdf
- Sosial- og helsedirektoratet (2004) *Fysisk aktivitet for mennesker med funksjonsnedsettelse: Anbefalinger*. Rapport. Tilgjengelig fra: http://www.helsedirektoratet.no/vp/multimedia/archive/00001/IS-1160_1066a.pdf
- St.meld. nr. 14 (1999-2000). *Idrettslivet i endring: Om statens forhold til idrett og fysisk aktivitet*. Kultur- og kirke departementet (1999). Oslo: Departementet.
- St.meld. nr. 40 (2002-2003) *Nedbygging av funksjonshemmende barrierer: Strategier, mål og tiltak i politikken for personer med nedsatt funksjonsevne*. Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2003). Oslo: Departementet.
- Sørensen, M., Pensgård, A. M. Kahrs, N. (2000) Integration of Individuals with Disability in Sport: Empowerment in a Gender Perspective, *Kunnskap om idrett*, 1 (33-39)
- Taub, D. E., Blinde, E. M. & Greer, K. R. (1999) Stigma management through participation in sport and physical activity: Experiences of male college students with physical disabilities. *Human Relations*. 52, 11. (s. 1469-1484)
- Thagaard, T. (2009) *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. 3. utgave. Bergen: Fagbokforlaget
- Thrane, C. (2002) Fysisk aktivitet: begrunnelser, utbredelse og determinanter, In Ø. Seippel (red.), *Idrettens bevegelser: Sosiologiske studier av idrett i et moderne samfunn* (s. 28-43). Oslo: Novus forlag
- Wickman, K. (2004). "I try and be as athletic like, forget the other side of me": Constructions of Elite Female Wheelchair Athletes Identities. *Kvinder, Køn & Forskning*, 2-3 (22-32)
- Wickman, K. (2007a). Genus och funktionshinder: Några nedslag i forskningen kring handikappidrott. Tilgjengelig på: <http://www.idrottsforum.org/articles/wickman/wickman070516.html> [Lastet ned 04.05.09]
- Wickman, K. (2007b). "I do not compete in disability": How wheelchair athletes challenge the discourse of able-ism through action and resistance. *European Journal for Sport and Society*, 4 (2), (151-167)
- Wickman, K. (2008a). *Bending mainstream definitions of sport, gender and ability: Representations of wheelchair racers*. Pedagogiska institutionen, Umeå universitet.
- Wickman, K. (2008b). The discourse of able-ism: Gendered wheelchair athletes in the swedish sports media. In K. Wickman. *Bending mainstream definitions of sport*,

- gender and ability: Representations of wheelchair racers*. Pedagogiska institutionen, Umeå universitet.
- Wold, B. (2009). Ungdom og idrett: stimulering av initiativ, mestring og sunn livsstil. In K-I. Klepp & L. E. Aarø. *Ungdom, livsstil og helsefremmende arbeid*. (s. 182-199). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Ytterhus, B. & Tøssebro, J. (2006). Jevnaldermiljøet: Mellom organisert barndom og selvforvaltning, In J. Tøssebro & B. Ytterhus (red.), *Funksjonshemmete barn i skole og familie: Inkluderingsideal og hverdagspraksis* (s. 50-74). Oslo: Gyldendal akademisk
- Zahavi, D (2003) *Fænomenologi*. Danmark: Roskilde universitetsforlag
- Ødegård, G. (2006) Ungdom og frivillig organisering i Norge. In NOU (2006:13). Barne- og likestillingsdepartementet (2006). *Fritid med mening: statlig støttepolitikk for frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner*. Oslo: Departementet.
- Östnäs, A. (2003) Handikappidrott som sosialt fenomen. Tilgjengelig på:
<http://www.idrottsforum.org/articles/ostnas/ostnas031028.pdf> [Lastet ned 04.05.09]

Vedlegg 1 – 5

Vedlegg 1. Informasjonsskriv til utøverne

Vedlegg 2. Informasjonsskriv til foresatte

Vedlegg 3. Samtykkeerklæring

Vedlegg 4. Intervjuguide

Vedlegg 5. Tilråding av behandling av personopplysninger

FORESPØRSEL OM Å DELTA I FORSKNINGSPROSJEKT

Til kvinnelig idrettsutøver

Deltagelse i idrett kan være en viktig arena for ungdom og unge voksne. Idrettsdeltagelse og medlemskap i idrettslag kan bidra til økt sosialt nettverk, mestring, glede og positiv selvforståelse. Ungdom med fysiske funksjonsnedsettelse er sjeldnere medlem i idrettslag enn jevnaldrende, og særlig er unge kvinner fraværende. Med tanke på de muligheter som kan ligge i idretten er det foruroligende at disse jentene faller utenfor eller blir utestengt fra denne arenaen. Det er behov for økt kunnskap om hvordan unge kvinner med fysiske funksjonsnedsettelse opplever det å delta i organisert idrett, og få deres tanker og erfaringer ved idrettsdeltagelse frem i lyset.

Jeg heter Hege Holth Johannessen og studerer master i helsevitenskap ved NTNU. I forbindelse med masteroppgaven skal jeg arbeide med et forskningsprosjekt om unge jenter med funksjonsnedsettelse og deltagelse i idrett. Med prosjektet ønsker jeg å undersøke hvilken betydning idrettsdeltagelse har, og få økt innsikt i jenters tanker og erfaringer ved det å delta i organisert idrett. For å belyse dette ønsker jeg å intervjuer jenter med fysisk funksjonsnedsettelse i alderen 14-20 år, som trener i et idrettslag.

Hva innebærer deltagelse?

Intervjuet vil i stor grad foregå som en vanlig samtale, og det beregnes å ta omtrent en time. Du bestemmer tid og møtested for intervjuet. Dersom du i tillegg vil, kan det være ønskelig å observere deg i treningsaktivitet, men dette er ikke nødvendig for deltagelse i prosjektet. Bortsett fra at du må sette av tid, vil prosjektet neppe ha noen konsekvenser for deg, men det ventes at prosjektet kan øke kunnskapsgrunnlaget rundt jenter med bevegelsesnedsettelse og idrettsdeltagelse. Det er ønskelig at intervjuet tas opp på bånd, for å sikre en mest mulig korrekt gjengivelse av det du forteller. Intervjuene vil bli merket med et nummer som kan kobles til en separat navneliste, navnelisten og lydopptakene slettes ved prosjektets slutt 1. desember 2009. Det øvrige datamaterialet lagres videre i anonymisert form. Opplysningene vil bli behandlet strengt konfidensielt og navnet på informanten vil kun være tilgjengelig for undertegnede og veileder, som begge har taushetsplikt.

Resultatene av undersøkelsen publiseres i form av en masteroppgave i helsevitenskap, og den vil være tilgjengelig for de som ønsker å lese den. Ansvarlig veileder er 1. amanuensis Borgunn Ytterhus ved Institutt for Sosial arbeid og Helsevitenskap, NTNU.

Kontaktperson i ditt idrettslag har stått for utsendelse av dette brevet. Det er gjort for at jeg som utfører undersøkelsen ikke skal kjenne din identitet før du gir meg tillatelse til det. Prosjektet er innrapportert til personvernombudet for forskning ved Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste.

Det er frivillig å delta og du kan når som helst trekke deg uten å måtte oppgi begrunnelse. Da vil all informasjon du har gitt bli slettet og utelatt fra undersøkelsen. Dersom du er under 18 år må du ha foresattes samtykke for å delta. Vil du være med i undersøkelsen bes du om å fylle ut og sende inn det vedlagte svarskjemaet så snart som mulig og senest innen 10 dager etter at det er mottatt.

Har du spørsmål vedrørende undersøkelsen, vennligst ta kontakt med undertegnede.

Vennlig hilsen

Hege Holth Johannessen
97 72 31 44
hegeholt@stud.ntnu.no

Borgunn Ytterhus
73 59 14 73
borgunn.ytterhus@svt.ntnu.no

FORESPØRSEL OM Å DELTA I FORSKNINGSPROSJEKT

Til foresatte til kvinnelig idrettsutøver

Deltagelse i idrett kan være en viktig arena for ungdom og unge voksne. Idrettsdeltagelse og medlemskap i idrettslag kan bidra til økt sosialt nettverk, mestring, glede og positiv selvforståelse. Ungdom med fysiske funksjonsnedsettelse er sjeldnere medlem i idrettslag enn jevnaldrende, og særlig er unge kvinner fraværende. Med tanke på de muligheter som kan ligge i idretten er det foruroligende at disse jentene faller utenfor eller blir utestengt fra denne arenaen. Det er behov for økt kunnskap om hvordan unge kvinner med fysiske funksjonsnedsettelse opplever det å delta i organisert idrett, og få deres tanker og erfaringer ved idrettsdeltagelse frem i lyset.

Jeg heter Hege Holth Johannessen og studerer master i helsevitenskap ved NTNU. I forbindelse med masteroppgaven skal jeg arbeide med et forskningsprosjekt om unge jenter med funksjonsnedsettelse og deltagelse i idrett. Med prosjektet ønsker jeg å undersøke hvilken betydning idrettsdeltagelse har, og få økt innsikt i jenters tanker og erfaringer ved det å delta i organisert idrett. For å belyse dette ønsker jeg å intervjuer jenter med fysisk funksjonsnedsettelse i alderen 14-20 år, som trener i et idrettslag.

Hva innebærer deltagelse?

Intervjuet vil i stor grad foregå som en vanlig samtale, og det beregnes å ta omtrent en time. Foresatte har rett til å få se intervjuguiden dersom dette er ønskelig. Informanten bestemmer tid og møtested for intervjuet. Dersom informanten i tillegg vil, kan det være ønskelig å observere informanten i treningsaktivitet, men dette er ikke nødvendig for deltagelse i prosjektet. Bortsett fra at informanten må sette av tid, vil prosjektet neppe ha noen konsekvenser, men det ventes at prosjektet kan øke kunnskapsgrunnlaget rundt jenter med bevegelsesnedsettelse og idrettsdeltagelse. Det er ønskelig at intervjuet tas opp på bånd, for å sikre en mest mulig korrekt gjengivelse av det informanten forteller. Intervjuene vil bli merket med et nummer som kan kobles til en separat navneliste, navnelisten og lydopptakene slettes ved prosjektets slutt 1. desember 2009. Det øvrige datamaterialet lagres videre i anonymisert form. Opplysningene vil bli behandlet strengt konfidensielt og navnet på informanten vil kun være tilgjengelig for undertegnede og veileder, som begge har taushetsplikt.

Resultatene av undersøkelsen publiseres i form av en masteroppgave i helsevitenskap, og den vil være tilgjengelig for de som ønsker å lese den. Ansvarlig veileder er 1. amanuensis Borgunn Ytterhus ved Institutt for Sosial arbeid og Helsevitenskap, NTNU.

Kontaktperson i idrettslaget til informanten har stått for utsendelse av dette brevet. Det er gjort for at jeg som utfører undersøkelsen ikke skal kjenne identiteten før dere gir meg tillatelse til det. Prosjektet er innrapportert til personvernombudet for forskning ved Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste.

Det er frivillig å delta og informanten kan når som helst trekke deg uten å måtte oppgi begrunnelse. Da vil all informasjon bli slettet og utelatt fra undersøkelsen. Dersom informanten er under 18 år må hun ha foresattes samtykke for å delta. Vil informanten delta i undersøkelsen bes dere om å fylle ut og sende inn det vedlagte svarskjemaet så snart som mulig og senest innen 10 dager etter at det er mottatt.

Har du spørsmål vedrørende undersøkelsen, vennligst ta kontakt med undertegnede.

Vennlig hilsen

Hege Holth Johannessen
97 72 31 44
hegeholt@stud.ntnu.no

Borgunn Ytterhus
73 59 14 73
borgunn.ytterhus@svt.ntnu.no

SAMTYKKE-ERKLÆRING

Informantens samtykke:

Jeg har lest informasjonsskrivet og har hatt anledning til å stille spørsmål knyttet til studien.

Jeg samtykker i å delta i undersøkelsen

Sted..... Dato.....

Navn med blokkbokstaver.....

Fødselsdato..... Mobilnummer:.....

E-postadresse:.....

Signatur.....

Foreldrenes samtykk for personer under 18 år

Jeg har lest informasjonsskrivet og har hatt anledning til å stille spørsmål knyttet til studien.

Jeg samtykker til at..... kan delta i studien.

Foresattes navn med blokkbokstaver.....

Foresattes telefonnummer.....

Foresattes signatur.....

INTERVJUGUIDE

- Kan du fortelle litt om deg selv?

- Kan du fortelle om en vanlig hverdag?

- Kan du fortelle litt om idretten/idretter du deltar i?
 - Hva deltar du i? Flere idretter?
 - Fortelle litt om idretten/regler/hjelpemidler osv.
 - Hvor lenge har du deltatt?
 - Hvor ofte trener du? Alene/sammen med laget/klubben?
 - Hva er ambisjonsnivået ditt?
 - Hvilken betydning har konkurranse for deg?
 - Kunne du tenkt deg å være toppidrettsutøver?

- Hva er de viktigste grunnene til at du driver med idrett?
 - Hvis du skulle overtalt en venninne til å begynne med denne idretten, hva hadde du lagt vekt på?
 - Grunnen til at du begynte?
 - Hvem introduserte deg for idretten?
 - Husker du første gang du var med på trening?
 - Kan du fortelle om denne gangen?
 - Hadde du andre idrettstilbud?
 - Hvorfor valgte du denne idretten?
 - Er det andre idretter du kunne tenkt deg å delta i?
 - Hvis du tenker i idrettsammenheng, hvordan ser fremtiden din ut?
 - Er det noe som du skulle ønske hadde vært annerledes med idretten/din deltagelse i idretten?

- Hvordan ville du opplevd det dersom du fikk beskjed om at du fikk vite at du aldri kunne deltatt i denne idretten igjen?

- Hvordan ville livet vært hvis du ikke deltok i noen idrett?

- Hvordan vil du beskrive deg selv til en du aldri har møtt før?
 - Hvordan tror du at familie og venner vil beskrive deg?
 - Ser du på deg selv som en idrettsutøver?
 - Tror du at deltagelse i idrett påvirker hvordan du ser på deg selv?
 - Tror du deltagelse i idrett påvirker hvordan andre oppfatter deg?
 - Tror du at andre vil beskrive deg som idrettsutøver?

- Kan du fortelle litt om funksjonsnedsettelsen din?
 - Er det bestemte situasjoner hvor nedsettelsen tillegges stor vekt/gyldighet av omgivelsene?
 - Har funksjonsnedsettelsen påvirket valg av idrett?

- Beskriv forholdet til de som du trener sammen med?
 - Har du fått nye venner gjennom idretten?
 - Hvis ja: Er dere venner også utenom idretten?

- Tror du at idretten har vært en portåpner til andre miljø/sosiale aktiviteter utenom selve idretten?
 - Er du med på aktiviteter som arrangeres med klubben/i forbindelse med idretten?
 - Hvis ja: Hva betyr disse arrangementene for deg?

- Hvordan vil du beskrive en ideell idrettsutøver?
- Hvordan er holdningene til idrett blant venner og familie rundt deg?
- Har du tanker om hvordan idretten bedre kunne bli tilrettelagt deg?
- Har du noen idrettslige forbilder? Hvem?
- Har du noen tanker om hvorfor det er så få jenter med funksjonsnedsettelse som deltar i idrett
 - Hva tror du skal til for at flere jenter med bevegelseshemming begynner med idrett?

- Hva syns du om mediedekningen innen idrett for funksjonshemmede?

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Borgunn Ytterhus
Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap
NTNU
Dragvoll
7491 TRONDHEIM

Vår dato: 15.12.2008

Vår ref: 20433 / 2 / AH

Deres dato:

Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 10.11.2008. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 12.12.2008. Meldingen gjelder prosjektet:

20433	<i>Idrett og identitet - Unge kvinner med bevegelseshemming</i>
Behandlingsansvarlig	<i>NTNU, ved institusjonens overste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Borgunn Ytterhus</i>
Student	<i>Hege Holth Johannessen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldekskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.12.2009, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen
BjornHenrichsen

Katrinette Halskau
for Åsne Halskau

Kontaktperson: Åsne Halskau tlf: 55 58 89 26

Vedlegg: Prosjektvurdering

✓ Kopi: Hege Holth Johannessen, Frode Rinnans vei 197, 7050 TRONDHEIM

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Det vil i prosjektet bli registrert sensitive personopplysninger om helseforhold, jf. personopplysningsloven § 2. nr. 8 c). Personvernombudet vurderer det slik at intervjuguiden inneholder spørsmål om personopplysninger av sensitiv art.

Personvernombudet finner at behandlingen av personopplysninger i prosjektet kan hjemles i personopplysningsloven §§ 8 1. ledd (samtykke) og 9 a).

Personvernombudet har mottatt revidert informasjonsskriv til informanter og foresatte 12.12.2008 og finner dem tilfredstillende.

Det vises også til korrespondanse om observasjon som metode. Det forutsettes at det i forbindelse med observasjonen, ikke registreres personopplysninger om andre enn de som har samtykket til å delta i prosjektet.

Prosjektslutt er angitt til 01.12. 2009. Senest ved prosjektslutt vil datamaterialet være anonymisert, det vil si at verken direkte eller indirekte personidentifiserende opplysninger lenger foreligger i materialet. Lydopptakene og navnelisten (koblingsnøkkelen) slettes. Indirekte personidentifiserende opplysninger i det øvrige materialet slettes eller grovkategoriseres på en slik måte at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes.